

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Sosyoloji Anabilim Dalı

**SOSYAL ÖĞRENME TEORİSİ EKSENİNDE
KADINA YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN
GÖRÜŞLER: BEYAZ YAKALI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yağmur Başak DENİZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Başak ARAY

İstanbul – 2022

TEZ TANITIM FORMU

Yazar Adı Soyadı : Yağmur Başak DENİZ

Tezin Dili : Türkçe

Tezin Adı : Sosyal Öğrenme Teorisi Ekseninde Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Görüşler: Beyaz Yakalı Örneği

Enstitü : İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Anabilim Dalı : Sosyoloji

Tezin Türü : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi : 09.05.2022

Sayfa Sayısı : 97

Tez : Dr. Öğr. Üyesi Başak ARAY

Danışmanları

Dizin Terimleri : Toplumsal Cinsiyet, Feminizm, Sosyal Öğrenme, Kadına Şiddet, Erkeklik Sosyolojisi, Beyaz Yakalı

Türkçe Özet : Bu çalışmada kadına şiddet sorunu toplumsal cinsiyet ve sosyal öğrenme kuramı ışığında irdelenerek kadına şiddetin toplumsal analizi yapılmıştır. 20-30 yaş aralığındaki toplam 25 katılımcıya ulaşılarak kadına şiddetin ve erkeği şiddete yönelten süreçlerin nedensel dinamikleri analiz edilmiştir. Bu veriler ile toplumsal cinsiyet yargılarının sosyal öğrenme süreçleri işbirliği sonucu şiddetin meşrulaşması, nesilden nesile aktarım süreçleri ve şiddetin toplumsal boyutu irdelenmiştir.

Dağıtım Listesi : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Yağmur Başak DENİZ

**T. C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

Sosyoloji Anabilim Dalı

**SOSYAL ÖĞRENME TEORİSİ EKSENİNDE
KADINA YÖNELİK ŞİDDETE İLİŞKİN
GÖRÜŞLER: BEYAZ YAKALI ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Yağmur Başak DENİZ

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Başak ARAY

İstanbul – 2022

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Yağmur Başak DENİZ

.././2022

İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yağmur Başak Deniz'in Sosyal Öğrenme Teorisi Ekseninde Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Görüşler: Beyaz Yakalı Örneği adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji anabilim dalı, Sosyoloji bilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Başak ARAY

(Danışman)

Üye

Doç. Dr. Anıl Al REBHOLZ

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Berna EKAL

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

... / ... / 20..

İmzası

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu araştırmanın temel problemi olan kadına şiddet tüm toplumların ortak problemi olan ve en çok tartışılan araştırma alanlarından biridir. Literatürde kadına şiddet olgusu doğrudan erkek suçluluğunu işaret etmektedir. Bu çalışmanın amacı bahsi edilen erkek şiddeti ve erkek suçluluğunu toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ve sosyal öğrenme kuramı ışığında irdelleyerek kadına şiddetin toplumsal bir analizini yapmaktır. Çalışmanın kuramsal çerçevesi sosyal öğrenme kuramı, toplumsal cinsiyet yargıları, feminist kuram ve erkeklik sosyolojisi kapsamındadır.

Bu bağlamda literatür taraması yapılmış olup akabinde Beylikdüzü ilçesinde ikamet eden beyaz yaka işkolu mesleğine mensup, 20-30 yaş aralığındaki toplam 25 kişiye ulaşılmış, önceden belirlenmiş açık uçlu saha soruları yöneltilmiş, yarı yapılandırılmış mülakat formu uygulanarak derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların kadına şiddet, toplumsal cinsiyet ve sosyal öğrenme süreçleriyle ilgili görüşleri alınarak kadına şiddetin ve erkeği şiddete yönelten süreçlerin nedensel dinamikleri analiz edilmiş olup bu veriler çerçevesinde toplumsal cinsiyet yargılarının sosyal öğrenme süreçleri ile olan işbirliği sonucu şiddetin meşrulaşması, nesilden nesile aktarım süreçleri ve şiddetin toplumsal boyutu irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Feminizm, Sosyal Öğrenme, Kadına Şiddet, Erkeklik Sosyolojisi, Beyaz Yakalı

SUMMARY

Violence against women, which is the main problem of this research, is a common problem of all societies and is one of the most discussed research areas. The phenomenon of violence against women in the literature directly points to male guilt. The aim of this study is to make a social analysis of violence against women by examining the mentioned male violence and male delinquency in the light of gender stereotypes and social learning theory. The theoretical framework of the study is within the scope of social learning theory, gender judgments, feminist theory and sociology of masculinity.

In this context, a literature review was conducted, and then a total of 25 people aged 20-30, belonging to white-collar occupational groups residing in Beylikdüzü, were reached, predetermined open-ended field questions were asked, and an in-depth interview was conducted by applying a semi-structured interview form. The causal dynamics of violence against women and the processes that lead men to violence were analyzed by taking the opinions of the participants about violence against women, gender and social learning processes.

Keywords: Gender, Feminism, Social Learning, Violence against Women, Sociology of Masculinity, White Collar

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
SUMMARY.....	ii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	iii
TABLolar LİSTESİ.....	iv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1 Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri.....	2
1.2 Araştırmanın Problemi	2
1.3 Araştırmanın Amacı	3
1.4 Araştırmanın Önemi	3
1.5 Varsayımlar ve Sınırlılıklar	4
1.6 Evren ve Örneklem.....	4
1.7 Veri Toplama ve Analiz Teknikleri.....	5

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Beyaz Yaka.....	6
2.2 Toplumsal Cinsiyet.....	6
2.3 Toplumsal Cinsiyet ve Kalıpyargılar.....	9
2.4 Feminist Teori.....	10
2.4.1 Marksist Feminist Teori	11
2.4.2 Radikal Feminist Teori.....	13
2.5 Erkeklik Sosyolojisi.....	15
2.5.1 Hegemonik Erkeklik	19
2.5.2 Erkeklik Rolü Stresi	20
2.6 Sosyal Öğrenme Kuramı	21
2.6.1 Öğrenilmiş Çaresizlik	22

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİDDET

3.1 Fiziksel Şiddet	27
3.2 Sözel/Psikolojik Şiddet.....	27
3.3 Ekonomik Şiddet	27
3.4 Cinsel Şiddet.....	28
3.5 Kadına Şiddet	29
3.5.1 Kadına Şiddete Yönelik Farklı Çalışma ve Bulgular	31
3.5.2 Femisid.....	34
3.6 Sosyal Öğrenme Kuramı ve Şiddet.....	35

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1 Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Görüşler.....	37
4.2 Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddet Türlerine İlişkin Görüşler.....	42
4.3 Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağına İlişkin Görüşler	45
4.4 Erkek Suçluluğunun Sebepleri ve Kadınlara Şiddet Uygulanma Sebeplerine İlişkin Görüşler	51
4.5 Toplumsal Cinsiyet Yargıları ve Sosyal Öğrenme Süreçleri ile Şiddete Zemin Oluşturan Süreçlere İlişkin Görüşler	57
4.6 Kalıplaşmış Söylemler ve Davranış Pratiklerine Olan Etkisine İlişkin Görüşler	62
4.7 Kadınların Şiddet Karşısında Pasifize Oluşuna İlişkin Görüşler	67
4.8 Toplumsal Cinsiyet Yargıları ve Sosyal Öğrenme Süreçleri Bağlamında Sağlanan Edinimler ve Erkeğin Saldırganlığı/Kadının Bastırılması Arasındaki İlişkiye İlişkin Görüşler	71
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	77
KAYNAKÇA	80

KISALTMALAR

AKT	: Aktaran
ARK	: Arkadaşları
KCDP	: Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
LGBTİ+	: Lezbiyen, Gay, Biseksüel, Travesti, Transseksüel, Intersex, + TCK: Türk Ceza Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
UNSA	: Birleşmiş Milletler Akademik Çalışmalar Birliğı
VD	: Ve Diğerleri
VS	: Vesaire
WHO	: Dünya Sağlık Örgütü

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcı Listesi.....	75
--	----

GİRİŞ

Şiddet genel tanımıyla bir kişinin fiziksel ve ruhsal bütünlüğünü ve sağlığını bozma, bozmaya teşebbüs etme, zor kullanma ve amaçlı bir şekilde kişinin hak ve özgürlüklerinin ihlali yoluna gitme olarak açıklanabilmektedir. Şiddeti kadına şiddet özelinde sınırlandırdığımızda ise besleyicisi ve dinamiği çok fazla olan ciddi bir toplumsal sorunla karşılaşmaktayız. Toplumsal düzende ikinci cins görülen ve erkek muadillerine oranla daha dezavantajlı olan kadın, toplumsal şiddet söz konusu olduğunda ise en ön planda konumlandırılmaktadır. Bu çalışmada geçmişten günümüze değin varlığını sürdürmüş, üzerine en çok tartışılan toplumsal sorun ve araştırma alanlarından biri olan şiddeti; kadına şiddet çerçevesinde sınırlandırarak erkek şiddetini toplumsal cinsiyet ve sosyal öğrenme süreçleri bağlamında irdelemek amaçlanmaktadır. Çalışmanın kuramsal ve kavramsal çerçevesini oluşturan toplumsal cinsiyet, sosyal öğrenme teorisi, feminist teori ve erkeklik sosyolojisi araştırmanın birinci bölümünde ele alınacaktır. Araştırmanın alt konuları hegemonik erkeklik, erkeklik rolü stresi ve öğrenilmiş çaresizlik de bu bölümde ele alınacaktır. İkinci bölümde ise şiddet ve türleri ile kadına şiddet ele alınarak sosyal öğrenme teorisi ekseninde şiddet ile bölümün sonlandırılması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda beyaz yakalı 20-30 yaş aralığındaki 25 katılımcı ile yarı yapılandırılmış mülakat formu uygulanarak derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN METADOLOJİSİ

1.1. Araştırmanın Yöntemi ve Teknikleri

“Çok yönlü işleyen, farklı bilim dalları tarafından inceleme konusu edilen şiddet olgusu azalmak yerine her geçen gün daha da yıkıcı ve yıkıcı sonuçları olan bir sosyal problem olarak varlığını sürdürmektedir.” (Taşdemir Afşar, S.(2015) Bu araştırmada çok yönlü besleyicisi ve geniş bir kuramsal arka plana sahip olan şiddet olgusu ele alınmıştır. Şiddetin en büyük mağdurunun kadınlar olması sebebiyle araştırma ‘kadına yönelik şiddet’ olgusu ile sınırlandırılmıştır. Öncelikle şiddetin ve fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet türleri tanımlanmaya çalışılmış, bu tanımlamalar doğrultusunda da şiddet olgusunun sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Akabinde erkek ve kadın arasındaki fırsat eşitsizliği ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri bağlamında kadına yönelik şiddet olgusu değerlendirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada kadına yönelik şiddet sosyal öğrenme teorisi ve toplumsal cinsiyet yargıları ekseninde ele alınacaktır. Çalışmanın kuramsal/kavramsal çerçevesi feminist teori, erkeklik sosyolojisi, sosyal öğrenme süreçleri ve toplumsal cinsiyet yargıları etrafında şekillenecektir.

1.2. Araştırmanın Problemi

Kalıplaşmış toplumsal cinsiyet yargıları kadın ve erkeğe belirli rol ve sorumluluklar atfetmektedir. Bu rol ve sorumluluklar; erkeğe ilişkin baskın geniy olmayı aşılarken, kadına kabullenışı ve öğrenilmiş çaresizliği öğretmektedir. Sosyal öğrenme sürecinde ilk olarak aile bireyleriyle etkileşim halinde olan erkek ve kız çocuk ilk davranış pratiklerini bu sosyal çevrede geliştirmektedir. Oyuncak silahla oynayan erkek çocuğun bilinçaltına şiddet ve saldırganlık, bebekle oynayan kız çocuğun bilinçaltına annelik ve fedakârlık kodlanmaktadır. Erişkin bireyler oldukları zaman ise toplumsal cinsiyet yargıları sayesinde bu kodlar pekiştirilmekte ve davranış biçimleri belirlenmektedir. Toplumsal cinsiyet yargıları ekseninde erkek; erk sahibi, buyruk altına alan, kaba kuvvet kullanmaktan çekinmeyen bir kişi olarak

tasvir edilirken kadın; fedakâr, affedici ve buyruk altına alınabilen kişi olarak konumlandırılıyor. Özellikle son yıllarda giderek yükselmekte olan kadına şiddet oran ve grafikleri bu çalışmanın temel problemidir. Kadına şiddet sorunun çözümü kavuşturulması toplum temelli, birden fazla yön ve ortaklık işbirliği gerektirmektedir. Bu çalışmada ‘kadına yönelik şiddet’; ‘toplumsal cinsiyet yargıları’, ‘erkeklik sosyolojisi,’ ‘feminist teori’ ve sosyal öğrenme kuramı’ çerçevesinde ele alınacaktır. Çalışmanın alt başlıkları ‘erkeklik rolü stresi’, ‘öğrenilmiş çaresizlik’, ve ‘hegemonik erkeklik’ olacaktır.

1.3. Araştırmanın Amacı

Günümüzde kadına şiddet istatistiklerine baktığımızda, kadınların erkek bireyler tarafından yoğun bir şekilde şiddete maruz bırakıldıklarını görmekteyiz. Aynı zamanda bu istatistikler kadının fiziksel şiddetin yanı sıra diğer şiddet türlerine de maruz bırakıldıklarını göstermektedir. Günümüzde bireylere atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri doğrudan veya dolaylı olarak kadın ve erkeğin toplumsal rollerini peşinen belirlemekte ve kişilere zaruri bir sorumluluk yüklemektedir. Bu çalışmanın amacı günümüzde oldukça büyük toplumsal bir sorun haline gelen kadın şiddetini hem kadın hem de erkek penceresinden izlemek, toplumsal cinsiyet, erkeklik sosyolojisi, sosyal öğrenme kuramı ve feminist teoriyi temele alarak kadına şiddetin ve şiddete zemin oluşturan, meşrulaştıran süreçleri irdelemek ve kadına yönelik şiddeti görünür kılmaktır. Araştırma özelinde birtakım sorular belirlenmiş ve beyaz yakalı 25 katılımcının görüşleri bu sorular kapsamında alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın temel dayanağı olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sosyal öğrenme teorisi kapsamında kadına yönelik şiddeti ele aldığımızda, aile ve sosyal çevrede şiddeti deneyimleyen, şiddete tanıklık eden bireylerin şiddeti içselleştirdiğini görmekteyiz. Ataerkil sistem ekseninde şiddeti deneyimleyen erkek çocuk kadına

şiddet uygulamanın normal bir davranış biçimi olduğunu, kız çocuk ise şiddet karşısında pasifize olmayı öğreniyor. Erkek ve kadına belirli rol ve davranış atfında bulunan toplumsal cinsiyet yargıları ise bu şiddeti meşrulaştırır şekilde yeniden üretiliyor. Aynı zamanda kadın cinayetlerinin büyük bir çoğunluğu eski-mevcut partner tarafından gerçekleştirilmektedir. Cinayete kurban giden kadınların ilişki içerisinde birçok kez şiddeti deneyimlediklerini de görmekteyiz. Zira cinayet şiddetin son merhalesidir ve önlenemez şiddetin nihai sonu cinayettir. Dolayısıyla mevcut düzende kadına yönelik şiddeti gündeme getirip toplumsal bir sorun olarak incelemek elzemdir.

1.5. Varsayımlar ve Sınırlılıklar

Geçmişten günümüze büyük bir toplumsal sorun olan kadına yönelik şiddet karşısında mücadele veren ve/veya bu mücadeleyi başarıyla neticelendirmiş kadınların varlığı yadsınamaz. Lakin araştırmanın çerçevesi şiddet karşısında öğrenilmiş çaresizlik geliştirip, mücadeleye adım atamamış, şiddeti kabullenmiş ve/veya kabullenmek mecburiyetinde kalmış kadın bireyler ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın saha çalışması kısmının pandemi dönemine denk gelmesi dolayısıyla korona virüs sebebiyle çoğu birey görüşme yapmak istememiş, görüşme yapılan katılımcıların bir kısmı ise Covid-19 tedbirleri kapsamında maskesini çıkarmak istemediğinden sağlıklı ses kaydı alınamamış, görüşme esnasında not alınarak görüşme kayıtları oluşturulmuştur.

1.6. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni İstanbul il sınırları içerisinde yaşayan kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise Beylikdüzü ilçe sınırları içerisinde yaşayan beyaz yakalı 20-30 yaş aralığındaki 12 erkek 12 kadın bireyden oluşan toplamda 25 kişi oluşturmaktadır.

1.7. Veri Toplama ve Analiz Yöntemi

Bu çalışmada niteliksel araştırma yöntemlerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği uygulanmıştır. “Derinlemesine görüşme bir veri toplama tekniği olarak açık uçlu soruların sorulması, dinlenmesi, cevapların kaydedilmesi ve ilişkili ilave sorularla araştırma konusunun detaylı bir şekilde incelenmesini mümkün kılar” (Kümbetoğlu, 2017, s. 71). Önceden çalışmanın amacı ve kapsamı hakkında bilgilendirilip olumlu yanıt alınan 20-30 yaş aralığında olan 12 erkek 12 kadın olmak üzere toplam 25 katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların onayı doğrultusunda görüşme esnasında ses kaydı alınmış, onay alınamadığı takdirde görüşme esnasında not alınarak kayıtlar oluşturulmuştur. Araştırma verileri analiz edilmek üzere betimsel analiz yönteminden faydalanılmış olup, bulgular sistematik bir şekilde kategorize edilerek yorumlanmış, parçadan bütüne biçiminde akış sağlanmaya çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1 Beyaz Yaka

Bu saha araştırmasının odak noktası beyaz yakalı meslek grubuna mensup bireylerin kadına yönelik şiddete ilişkin görüşleri olması sebebiyle araştırmanın kapsamı 'beyaz yaka' ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla yalnızca beyaz yakalı tanımı üzerinden ilerlenecektir.

İş dünyası kapsamında yapılan iş ve yerine getirilmesi gereken hükümlülüklerin iş ve meslek sahası, eğitim düzeyi ve iş tanımı bağlamında çeşitli iş kollarına ve renklere ayrıldığı bilinmektedir. Pembe, mavi, gri ve beyaz yaka gibi çeşitlendirilebilen iş ve meslek alanları kendi içinde kategorilere ayrılmaktadır. Genel tanımıyla beyaz yakalı çalışanlar "fiziksel çabaya ya da kol gücüne baskın bir biçimde zihinsel çabaya ve kafa gücüne dayalı olarak işlerini yürüten" (Erdayı, 2012 s.78) biçiminde tanımlanabilmektedir. Beyaz yakalı meslek kolu çalışanlarını diğer renkteki meslek kollarından ayıran temel unsurları; eğitim düzeyi, genellikle yönetim ya da yönetime yakın pozisyonlarda konumlanma, kas gücü ve bedensel faaliyetlerden ziyade zihinsel emek icra etme ve çalışma ortamının genellikle masa başı ve ofis düzeninde olması biçimlerinde özetlenebilmektedir.

2.2 Toplumsal Cinsiyet

Cinsiyet terimi, kadın ve erkek olmanın biyolojik yönünü işaret ederken, toplumsal cinsiyet terimi, toplumun kadın ve erkeğe kültür ve normları doğrultusunda kodladığı ve ona yüklediği anlamları işaret etmektedir. Yani cinsiyet terimi biyolojik, toplumsal cinsiyet terimi ise kültürel bir yapıya karşılık gelmektedir. (Dökmen,2004, s.20) Cinsiyet terimi dünyaya gelirken getirdiğimiz, yani doğal olan kadın ve erkek; toplumsal cinsiyet ise toplum tarafından uygun görülen, atfedilen ve doğal olmayan cinsiyet rolleridir. Biyolojik olarak kadın ya da erkek olarak dünyaya geliyoruz ancak toplumda salt olarak kadın ve erkek cinsiyet rolleriyle (doğal farklılık ve seçimlerle)

konumlandırılmıyoruz. İçinde yaşadığımız toplum tarafından birtakım rol ve davranış kalıpları belirleniyor ve uygun-meşru görülen bu toplumsal cinsiyet yargıları sonucu hareket ederek toplum tarafından kabul görerek tamamlanıyoruz. Biyolojik (doğal) cinsiyetimizle birlikte doğal- biyolojik farklılıkları beraberinde getiriyoruz lakin bu farklılıklar (kas gücü, üreme sistemi vs) toplumsal bağlamda çeşitleniyor ve toplumun dayatmaları sonucu bu kodları kabulleniyor ve toplumun arzu ettiği gibi davranmaya mecbur tutuluyoruz. Cinsiyet kavramı artık, çeşitli fizyolojik farklılıklara sahip basit bir dişil/eril ayrımından daha fazla anlamlar ifade etmeye başlar. Erkek ve kadın olma durumuna atfedilen sorumluluk ve anlamlar sosyal yaşamda geçerli olan ve toplumsal algıda yer edinmiş kalıplaşmış cinsiyet rollerinin arasında sıkışıp kalır. Böylece biyolojik cinsiyet, yerini statü belirleyici bir özelliğe sahip olan toplumsal cinsiyet anlayışına bırakır. “Artık kadın ve erkek yalnızca toplumsal paradigmanın onlar için belirlediği eylemleri uygulamakla yükümlüdürler.” (Caner, 2004 s.16). Erkek için etken ve güçlü olmak, ağlamamak ve en önemlisi ‘erk’sahibi, gücü elinde bulunduran ve gerektiği zaman gücünü ve kudretini her alanda korumak ve gerektiğinde hiç çekinmeden kullanmak ve kabul ettirmek; kadın için ise fedakâr, sakin, duygusal ve edilgen olmak ve dolayısıyla erkin bir adım gerisinde olmak.

Toplumsal cinsiyet rolleri bebeğin anne karnında şekillenmeye başlar ve yaşadığı toplum- aile yaşantısı gibi unsurlar doğrultusunda şekillenmeye devam eder. Kız bebek için pembe giysiler, oyuncak bebek gibi oyuncaklar, erkek bebek için ise mavi giysiler, araba, silah gibi oyuncaklar tercih edilir. Anne karnında başlayan toplumsal cinsiyet rol kodlamaları çocukluk döneminde de yoğun bir şekilde devam eder ve çocuk toplumsal yaşamda nasıl davranması gerektiğini ve en önemlisi nasıl davranmaması gerektiğini öğrenir. Sosyalleşme süreçlerine ilk olarak çekirdek ailesinde katılan çocuk ileriki zamanlarda diğer mekanlarda da bu öğretilerin sürdürülmesi ve dayatılması sonucu bu rolleri pekiştirir ve bu roller davranış pratiklerine dönüşür. Kadın ve erkek olmak cinsiyetin doğal ve biyolojik yönünü işaret ederken, kadınlık ve erkeklik toplumsal sosyalizasyon süreçleriyle birlikte toplumsal ve kültürel/ sosyo-kültürel bir oluşuma karşılık gelmektedir. Keller, eril ve dişil olmayı biyolojik temelli değil, kültürel normlar çerçevesinde belirlenen tipler olarak değerlendirmektedir. Yani cinsiyet kadın ve erkeğin biyolojik ve fiziksel farklılıklarına karşılık gelirken, toplumsal cinsiyet sosyokültürel açıdan kadın ve erkeğe atfedilen rol ve beklentilerdir. Kadın ve erkeğin doğuştan (doğal) getirmedeği, yani fizyolojik

olmayan bu farklılıklar yani toplumsal cinsiyet rolleri ve bu rollerin getirisi olan kadınsılık ve erkeksilik rütbeleri toplumsal kabul için ön koşuldur. Kadınlık ve erkeklik rütbeleri biyolojik cinsiyetin ötesinde olmakla birlikte kadın ve erkeği uç iki kutup haline getirmektedir. “Toplumsallaşma sürecinde erkek ve kız çocuklarının öğrendikleri, kültürün cinsiyetlerine “uygun” bulduğu duygu, tutum, davranış ve roller arasındaki farklılıklar ise toplumsal cinsiyet farklılıkları olarak ele alınır.” (Dökmen, 2004, s.24) Kadınların daha hassas, duygusal ve ilgili olmaları ve toplum tarafından kadın fitratına uygun görülen öğretmen, eczacı, hemşire gibi mesleklere yönelmesi beklenir. Erkeklerin ise daha atılgan, sert, cesur olması ve erk sahibi olduğu için gücünü aktarabileceği polis, asker, mühendis gibi mesleklere yönelmesi beklenir. Bu iki cins adına olan beklentilerin farklılığı toplumsal cinsiyet temellidir yani bu farklılıklar toplumsal cinsiyet farklılıklarıdır. “Ancak bunlar gerçek olmayan farklılıklardır; “adeta toplumun kendi kalıplarını, bireye dayatması sonucu oluşurlar” (Dökmen, 2004, s.24)

2.3 Toplumsal Cinsiyet ve Kalıpyargılar

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığını besleyen bir diğer unsur ise kalıpyargılardır. Toplum tarafından atfedilen cinsiyet rolleri ve kalıpyargılar sürekli olarak etkileşim halindedir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, kalıpyargılar ise toplumsal cinsiyet rollerini beslemekte ve yeniden üretmektedir. Kadın ve erkek toplumun beklentileri doğrultusunda hareket eder, bu hareketleri içselleştirir ve bir sosyal kabul gerçekleşir. Daha sonrasında bu roller değiştirilemez yargılara dönüşür ve üretim bu şekilde devam eder. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları meslek seçiminden renk tercihine değin tüm seçimlerimizi tahakküm altına almakta ve çeşitli kanal ve aygıt aracılığıyla kadın ve erkeğe empoze etmeye devam etmektedir. Bu kanal ve aygıtlar kalıplaşmış gündelik dilimiz, atasözleri ve deyimler, geleneksel ve yeni medya gibi biçimlerdedir. Kalıpyargılar temelde bir grup insanın edim ve özelliklerini kapsayan bilişsel yargılardır ancak toplumsal cinsiyet kalıpyargıları kadın ve erkeğe dair beklenti ve keskin inançlardır. Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları diğer tüm kalıpyargılardan daha keskin, güçlü ve süregendir çünkü sürekli olarak yeniden üretilmekte ve beslenmektedir. “Erkek adam karı gibi ağlamaz”, “erkek adam namusunu korur”, “kadının yeri kocasının yanındır”, “annelik kutsaldır”... gibi kalıpyargılar toplumun kadın ve erkeğe dair beklenti ve inançlarına örnek niteliğindedir. Hem kadın hem erkeğe kaldırılması güç psikososyal sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluk ve yükleri taşıyamayan erkek depresyon, kaygılanma, saldırganlık gibi süreçlerden geçebilmekte ve nihayetinde erkeklik rolü stresi yaşayabilmekte iken kadınlar ise öğrenilmiş çaresizlik geliştirebilmektedir. Erkeklik rolü stresi ve öğrenilmiş çaresizlik ilerleyen bölümlerde açıklanmaya çalışılacaktır.

2.4 Feminist Teori

Latince’ de kadın manasına gelen “femine” sözcüğünden türetilmiş olan feminizm terimi ilk kez 1837 yılında Fransa’ da kullanılmıştır. “Feminizm, cinslerin (kadın ve erkeğin) eşitliği kuramına dayanan ve kadınlara eşit haklar isteyen bir akımdır.” (Arat 1991:12) Feminizm temelde kadın erkek eşitliğini savunan ve kadınların salt olarak cinsiyetleri sebebiyle ayrımcılığa uğramasına karşı çıkan bir ideolojidir. Feminizm aynı zamanda erkeklere kamusal alanın ayrılması, kadınların ise kamusal alanın dışına itilerek ev içi ücretsiz emeğe sevk edilmesine de baş kaldıran bir akımdır. En temel ilkesi kadınların siyasal, ekonomik, toplumsal ve kültürel bağlamda erkeklerle eşit hak ve özgürlüklere sahip olması düşüncesi olan feminist akım, kürtaj hakkı, ataerkil düzen, eğitim, çocuk bakımı, iş hayatı gibi farklı alanlarda da faaldir. Feminist ideoloji de diğer tüm ideolojiler gibi zaman içerisinde değişimlere uğramış ve zaman içerisinde farklı anlamlar kazanmıştır. Dolayısıyla feminizm üzerine tek ve ortak bir tanım yapmak oldukça zordur ve her dönem için yeni bir feminizm tanımından söz etmek mümkündür. Araştırmanın amaç ve kapsamı doğrultusunda ‘kadın’ sorununu sınıf odaklı ele aldığı, erk ve ataerkiyi erkeklerin kadınlar üzerindeki tahakkümü ile birlikte ele aldığı, kadının kamusal alanın dışına itilerek ev içi ücretsiz emeğe hapsedilmesi durumuna ve dolayısıyla ekonomik şiddete uğradığı gibi noktalara değindiği için Radikal feminist teori; ataerkil sistem eleştirisi ve dolayısıyla cinsiyet eşitsizliklerini eleştirdiği, kadınların geçmişten günümüze ekonomik, fiziksel ve cinsel şiddete maruz bırakıldıklarını, kapitalist sistem ile erk egemen sistemin birbirini beslediğini öne sürdüğü gerekçesiyle ise Marksist feminist teori çalışmaya dahil edilmiştir.

2.4.1 Marksist feminist teori

Marksist feminist teori 1848 yılında ortaya çıkan feminist teoridir (Donovan,2019) Karl Marx'ın ileri sürdüğü kuramlara kadınları da dahil ederek bahsetmesi sonucu Marksist düşünce ile feminizm birlikteliği mümkün olmuştur. Marksist feminist kuram liberal feminist kuramın aksine hukuksal düzenlemelerin toplumsal düzen için yeterli olmayacağını, kapitalist sistemin de değişikliklere uğraması gerektiğini öngörmüştür. Marksist feminist kuram sınıf çatışmasını ve bu çatışmada kadının yeri ve konumunu ele almıştır. “Marksist feminizm kadını iş odaklı ele almakta olup kocasına bağımlı olan kadınların özgürleşebilmesi için “ev işinin” belirli bir ücretle yapılmasını, kadınların yol sayılmamasını savunmuşlardır. Öte yandan evli kadınların kocalarına hizmet etmek için tutulduğu algısı yüzünden kadınların görünürlüğünü elinden alan kapitalist toplumu eleştirmiştir” (Aydınhan, 2021 s.17) Engels'in “Erkek burjuvazidir ve karısı proletaryayı temsil eder” tümcesi de (Donovan, 2019, s.133).

Marksist ve marksist feminist kuram toplumsal güç ilişkilerini, iktidarı ve güç kaynağını elinde bulunduran tarafları ve eşitsiz güç dağılımına eleştirel bir biçimde yaklaşan disiplinlerdir. Feminist kuramcılar kadınların ötekileştirilerek ezilmişliğinin temelini cinsiyeti oturturken, marksistler kadın ötekileştirmesinin temelini sınıf farklılığını koymuşlardır. Bu iki eleştirel görüşü aynı potada eriten marksist feminist teorisyenler ‘kadın’ sorununu sınıf mücadelesiyle birlikte ele almışlardır. Buradan hareketle marksist feminist teori, sosyal statü tartışmaları özelinde, kamusal alan ve kamusal alan dışında eril cinsin kadınlar üzerinde kurduğu baskı ve tahakküme odaklanmakta, özellikle de erk, ataerki ve kapital ilişkileri odağına almaktadır. Marksist feministler, kapitalist sistem ve sosyal ilişkiler bağlamında sosyal grupların bir diğerini kontrol ettiği gibi, erkeklerin de kadınları kontrol ettiğini ve tahakküm altına aldığı ileri sürmektedir. (Çetinel ve Yılmaz, 2016) Marksist feminizm teorisyenleri sosyal sınıfın ve sınıf çatışmasının henüz ortaya çıkmamış olduğu ilkel toplumlarda kadın ve erkek arasında bir güç ilişkisi ya da çatışması olmadığını savunmaktaydı. Daha sonrasında ataerki düzen, özel mülkiyet gibi olguların ortaya çıkışıyla birlikte devletin toplum üzerindeki gücünün artmasıyla kadın ve erkeğin baskı altına alındığını, bu baskı sonucu erkeklerin de baskı ve güç mekanizması haline gelerek kadınlar üzerinde tahakküm kurma çabası gündeme gelmektedir. Marksist

kuramcılar iktidar ve güç ilişkilerini ve sınıf farklılıklarını eleştirel bir dille yorumlamakta, marksist feminist kuram ise kadının maruz kaldığı ayrımcılığın temeline diğer feminist kuramlar gibi cinsiyeti oturtmak yerine bu sınıf çatışmasını koymuşlardır. “Marksist feminist teori bir cinsiyet eşitsizliği analizi olmaktan çok bir sosyal statü ve sınıfsal analizdir.”(Çetinel ve Yılmaz, 2016, s.8) Marksist feminist teorisyenler kapitalist sistemin kadınların maruz kaldığı baskıyı daha da perçinlemekte olduğunu öngörmekteydi. Kadınlar kamusal alanın dışına itilerek ekonomik bağlamda değersiz görülen ev içi işler, çocuk bakımı gibi özel alana mahsus işleri yapmaları sebebiyle ikincil konumunu kapitalist düzenin baskı ve tahakkümüyle kesinleştirmiş olacaktır. Özel alanın yanı sıra kamusal alana dahil olabilmiş kadınlar ise ‘yedek işgücü’ olarak nitelendirilmekteydi. Kapitalist ekonomik düzende erkeğin yedeği olan ve erkeğin yaptığı işlerden daha önemsiz ve değersiz işleri yapan, erkeğe kıyasla daha düşük ücretlere hizmet veren kadın ‘yedek işgücü’ olarak konumlandırılıyordu.

Marksist feminist teorinin kapital düzende kadının ötekileştirilip baskı altında tutulmasına ilişkin bir diğer önemli olgusu yabancılaşmadır. Marksist feministler tarafından “kişinin hayatı anlamsız bulması ve yaptığı işleri bir bütünlük içerisinde kavrayamamaktan dolayı hissettiği bölünmüşlük duygusu” olarak özetlenen yabancılaşma durumu (Demir,1996, s.44) duygusunu kapital toplum düzeninde en derinden hisseden ve en yakından deneyimleyen, ücretsiz ev içi emek aracılığıyla emeğine değer verilmeyen kadın cinsidir. Sonuç olarak kadınlara atfedilen temizlik, yemek gibi ev içi görevler ve çocuk, eş bakımı gibi sorumluluklar dolayısıyla hane içinde tanımlanmaları ve kamusal alandan soyutlanmaları kadınları sorunlarını dile getirme, yaptıkları işlerin niteliği bakımından takdir görme gibi durumları erkek muadillerine oranla daha az deneyimledikleri ve yoksun bırakıldıkları için yabancılaşma duygusunu erkeklere kıyasla yoğun bir biçimde deneyimlemelerine sebebiyet vermektedir. Bu nedendir ki Marksist feminist teori kadınlar üzerine kurulmuş baskıları ortadan kaldırmanın yegâne yolunun kadınların özel alanın dışına çıkarak kamusal alan içerisinde istihdama katılmaları olduğunu savunmaktadır (Çetinel ve Yılmaz, 2016, s.12) Bu bağlamda “kadınların kapitalist ekonomik düzen içerisindeki rollerine açıklık getirebilmek için yedek işgücü konsepti üzerine duran Marksist feminist teori, kapitalist ekonomik düzenin devamlılığı için farklı üretim bölümlerinde çalıştırılabilecek, farklı işler arasında kolaylıkla değiştirilebilecek ve gerektiğinde kolaylıkla işten çıkarılabilecek bir işgücüne ihtiyaç olduğunu

savunmaktadır.” (Çetinel ve Yılmaz, 2016, s.13) Bahsi edilen yedek işgücü ise hiç kuşkusuz kadın bireylerdir.

2.4.2 Radikal feminist teori

Radikal feminizm ataerkil sistemin kadınların haklarını elinden aldığını ve ikincil konumuna getirdiğini söyleyen feminizm türüdür (Donovan, 2019). “Radikal feminist kuram 1960’ların sonu 1970’lerin başında bir grup eski “hareketten kadın” tarafından esas olarak New York ve Boston’da geliştirilmiştir” (Donovan, 2019, s.265) Bu feminist kuram ataerkil sistemin yarattığı hiyerarşik düzenin eşitsizliği üzerinde durmuştur. Radikal feministler kadının konumu ne olursa olsun erkekler tarafından aşağılandığını ve ciddiye alınmadığını öngörmüşlerdir. Radikal feminist teorisyenler kapitalist düzenin erk egemen düzenin çarkında olduğunu düşünmekteydi. Feminist teorisyenlere göre birbirini sürekli olarak yeniden üreten ve pekiştiren bu iki olgu, ataerkil düzenin tamamen yıkılması ile çözüme kavuşturulacaktır. Ataerkil hiyerarşik düzlemin en üst basamağında konumlanan genç ve erk sahibi erkekler, kadın cinsini daima kendi cinsinden aşağı görmekte ve kadının sömürsü geçmişten günümüze değin sürmektedir. (Donovan,2019, s.266-268) Radikal feministler kadınların geçmişten günümüze ekonomik, cinsel ve fiziksel zorbalığa maruz kaldığını ve bu zorbalığın temelinde ataerkilliğin var olduğunu savunmuşlardır. Ataerkil düşünceyi kapsayan ve ayrıcalıklı kılan tüm unsurların önlerindeki engel olduğunu dile getirmişlerdir (Bilmiş,2006)

Radikal feminist teori, ataerkil yapılanma kapsamında örgütlenmiş toplumsal düzeni eleştirmektedir. Buna göre kadının ekonomik, politik, sosyo-kültürel alanda var olan ikincil konumunun temel sebebinin “toplumda erkeklerin kadınlara, genç erkeklerin yaşlı erkeklere göre daha üstün konumda olması” olarak tanımlanan ataerkil düzen olduğunu iddia etmektedirler. Radikal teorisyenler toplumsal düzene hakim olan ataerkinin, kadın cinsinin erkek cinsi önündeki ikincil konumunu meşru kılarak kurumsallaştırması ve bunun sonucunda toplumlardaki en geniş tartışma alanı olan cinsiyet eşitsizliği tartışmalarına zemin niteliğinde olduğunu öne sürmektedir (Çetinel ve Yılmaz, 2016, s.7)

Radikal feminizm teorisyenleri ataerkil toplumlarda kadınların maruz kaldıkları eşitsizlikleri, ve bu eşitsizliklerin ortadan kaldırılabilmesi için gerekli toplumsal

koşulları sağlayabilmek üzerinde düşünmüşlerdir. Bu bağlamda radikal feministler liberal feministlere göre ufak çaplı toplumsal düzenlemeler yerine daha büyük çaplı, daha radikal değişikliklerin yapılması gerektiğini öngörmüşlerdir. “Böylece liberal feminist teori tarafından sadece bir değişken niteliği taşıyan cinsiyet olgusu radikal feminist teori tarafından tartışmaların ve zaman zaman radikal bir nitelik taşıyan çözüm arayışlarının merkezine taşınmıştır” (Çetinel ve Yılmaz, 2016, s.7)Cinsiyetin radikal feminist teorisyenler perspektifinde merkezi bir konum taşıması cinsiyet kaynaklı eşitsizliklerin ve erk odaklı ilişkilerin sorgulanmasını da doğurmuştur. Radikal feminist teorisyenlere göre ataerkiyi yaratan ve sürekliliğini sağlayan olgu cinsiyettir. Ataerkinin hakim olduğu topluma doğan kadın ataerkinin yarattığı toplumsal norm ve ehemmiyeti içselleştirmekte ve kadına atfedilen annelik, çocuk bakımı, ev işleri gibi rol ve sorumlulukları koşulsuz kabul etmektedir. Bu düzlemde erk sahibi olan erkek ile rol ve sorumlulukları gereği kamusal alanın dışına itilen kadın arasındaki eşitsiz güç ilişkileri yeniden üretilmekte ve kadının erkek karşısındaki ikincil konumu sağlamlaşmaktadır. Radikal feminist teorisyenlere göre ataerki sistem aracılığıyla erkeklerin kadınlar üzerinde kurduğu tahakküm ancak radikal değişim ve toplumsal dönüşümler sonucunda değişecektir.

Radikal feminist teorisyenlere göre kadın ve erkek toplumsal kimliği adına yeni bir yapılandırmaya gidilmeli, gündelik kullanılan dil ve kültürel normlar içerisinde yinelenen erillik ve eril düzen değişimler uğratarak tedavülden kaldırılmalı, siyasal politikalar kadınlara da erkeklerle aynı düzeyde hak ve şans verilecek biçimde tekrar düzenlenmelidir. Tüm bu şartlar sağlandığı takdirde topluma hakim konumda olan erillik ve ataerki düzen yıkıma uğratılacaktır.

2.5 Erkeklik Sosyolojisi

Erkeklik feminist çalışmalar içerisinde bir araştırma alanıdır. Kadına yönelik şiddet sorunu ele alındığı takdirde erkek cinsi direkt olarak şiddetin faili olarak işaret edilmektedir. Hem eşitlikçi bir tutum izleyerek gözlem yapmak hem de kadına yönelik şiddetin taraflarından biri olan erkeğin toplumsal erkeklik aşamalarını ele almak amaçlanmakla birlikte, eril tahakküm ile hegemonik erkeklik birlikteliğinin arka planda aslında erkek şiddetine de neden olduğu düşüncesinden hareketle çalışmanın da amaç ve kapsamı doğrultusunda erkeklik sosyolojisi araştırmaya dahil edilmiştir.

Erkeklik, kuramsal açıdan kadın çalışmaları ile erkeklik çalışmaları içerisinde incelenen disiplinlerarası bir sorun alanıdır. Feminist çalışmalar içinde erkeklik inceleme nesnesidir, kadın üzerinde tahakküm gücü olan ve kadın olmayan 'ötekidir'. "Erkeklik çalışmaları ise eril iktidarın sadece kadınlar değil, öncelikle erkekler ve diğer tüm cinsler üzerinde baskı kuran doğasını deşifre etmeye çalışır" (Uçan, G. 2016, s.5) Erkeklik, TDK'nın güncel sözlüğünde "erkek olma durumu" "erkekçe davranış, yiğitlik, mertlik" ve "bir erkeğin fizyolojik görevini yerine getirme gücü" şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanıma bakıldığında erkek hem sosyal ve kültürel hem de biyolojik yönden 'yeterli' olmak durumundadır. Bu durumda erkek hem toplumsal cinsiyet rollerine uygun 'erkeklik' modeline uyumlanmalıdır hem de hemcinsleriyle iktidar yarışı için sürekli rekabet halinde olmalıdır. "Doğallaşmış, meşrulaşmış ve erkeklerin benimsemeye istekli oldukları iş ve statü sahibi ve işinde başarılı, bedensel açıdan sağlıklı ve güçlü, heteroseksüel, ailesini ve kadınlarını diğer erkeklerden koruyan, bakan, cinsel iktidar sahibi şeklinde özetlenebilecek bir erkeklik kurgusu vardır." (Uçan, G. 2016, s.5) Bebeklikten itibaren aile bireyleri erkek çocuğu yetiştirirken gerek oyuncakları gerek kıyafetleri gerekse tavır ve davranışları konusunda yönlendirir.

Öncelikle mavi renk olmak üzere genelde koyu renk kıyafetler, silah, araba, top gibi oyuncaklar, kız çocukların aksine daha hırçın, düşüp yaralandığı zaman ağlamamak, erkek adam olmak ve erkek adam olmanın gerektirdiği gibi davranmak...

İlk olarak ailede başlayan sosyalleşme süreci okul, sokak gibi mekânsal değişimlerle de devam eder. Erkek çocuk ailede kazandığı edimlerini davranış pratiklerine dönüştürerek bu mekanlarda da sergilemeye ve sürdürmeye devam etmektedir. Toplumsal rol ve statülere uygunsuz davranışlarda bulunduğu durumlarda (örn: ağlamak) öncelikle ebeveynleri tarafından ikaz edilerek beklentilere uygun bir şekilde hareket etmesi beklenir. Çekirdek aile dışındaki diğer sosyalleşme mekanlarında da bu bilişsel süreçler işlemektedir. Kız çocukları için dezavantajlı, erkek çocuklar için avantajlı görülen bu toplumsal süreçler aslında erkek çocuk için de dezavantajlıdır. Erkeğe yüklenmiş olan toplumsal rol ve statüler erkeği nasıl olması gerektiği konusunda yönlendirmektedir. Erkek çocuk toplumsallaşma sürecinde kız çocuklara oranla daha şanslı görülür ancak eril dünyaya uyumlanma süreçlerinde problemlerle yüzleşeceklerdir. “Türkiye ‘de erkeklerin yaşam döngüsünün başlıca dönüm noktaları, doğumu izleyen süreçte dilin öğrenilmesi, sünnet, ilk cinsel deneyim, zorunlu askerlik hizmeti, para kazanmaya başlamak,” evlenmek (ve düğün), baba olmak, yaşlı ve sözü dinlenir bir erkek olmak olarak değerlendirilmektedir (Bozok,2011 s.73) Selek (2010 s.19) ise erkeklik virajlarını sünnet, askerlik, iş bulma ve evlilik noktaları ile sınırlandırmıştır. Kısacası eril dili öğrenme, erkeklik ve kadınlık süreçlerini tahlil etme, sünnet olma, askere gitme, para kazanma ve bakmakla yükümlü olduğu kişilere karşı sorumluluklarını yerine getirme, yuva kurma ve üreme, kısacası gerçek bir erkek olmayı hayatının her evresinde öğrenecek ve deneyimleyecektir. Tüm bu beklentiler erkeğin ‘ideal erkek’ modeline dönüşmesi içindir ve nihayetinde erkek kendi tercihlerini, hislerini, içsel benliğini perdeleyerek toplumsal erkek modeline bürünecektir. Aksi halde kadınsı olmakla ve yeterince erkek olamamakla suçlanacaktır. Tüm bu süreçler erkeği eril sarmala itecek ve hem kadın hem de erkek özelinde toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yıkıcı etkileri yerini sağlamlaştırmış olacaktır.

Tarihsel süreçte kadın ve erkeğin toplumsal rol ve sorumlulukları birbirinden farklılaşmaktadır. Bu özellikler kadını özel alanla sınırlandırmakta, erkeği ise kamusal alanda görünür kılmaktadır. Bu toplumsal rol ve sorumlulukların zemini olan ataerkil sistem kadını kamusal alandan soyutlayarak, erkeği ise kamusal alanda pekiştirerek eşitsizliği beslemektedir.

Erk egemen anlayış kadını makul görülen bir kalıba sokarak özel alana yani ev içi ücretsiz emeğe hapsedmektedir. Ancak bu sistem savunucusu ve taşıyıcısı olan erkek kimliğine de kadın kimliğine olduğu kadar acımasız davranmaktadır. Toplumun bireylere atfettiği/uygun gördüğü rol ve statüler bütünü olan toplumsal cinsiyet, kadınlara olduğu kadar erkeklere de nasıl davranması gerektiği konusunda söz sahibidir. Erk egemen sistem erkek kimliğini ve egemenliğini ön plana çıkarırken aynı zamanda erkeğe yüklediği bir hayli zor niteliklerle onu da tıpkı kadın gibi tahakküm altına alarak ataerkiye hapsedmektedir. Erkekler bu nitelikleri ve erk bayrağını taşıyabilmek adına verilen rolleri sergilemek zorunda kalarak, daha güçlü, daha erkeksi, daha sert olma gayesiyle (!) bu sistemin devamlılığını sağlamaktadır.

Toplumsal cinsiyet rollerine uygun tutum ve davranışların sonucunda toplumsal aktörler olan kadın ve erkeğe, kadınlık ve erkeklik payesi verilmektedir. Güçsüz, anlayışlı, duygusal kadın; sert, duygusuz ve güçlü erkek. Erkeklerin de kadınlar gibi rol ve statülerine uygun hareket etmesi beklenir. Bu rol ve statüler genellikle: Evi geçindiren, güçlü, sert, kısacası kadın gibi olmayan ötekidir... “erkek adam” kalıp yargısı ile başlayan bilişsel süreç “karı gibi ağlama”ya kadar devam eder. Bilişsel süreçlerin yanı sıra toplumsal denetim mekanizmaları da kendini sıkça hatırlatmaktadır. Erkek toplumsal norm ve kuralların dışına çıkmamak adına bu kalıp yargılara uygun davranışlar sergiler. Aksi halde toplumdan afaret edilme ve “erkeklik” payesini kaybetme tehlikesi yaşar. Bebeklikten itibaren ilmek ilmek işlenen ‘erkeklik’ statüsü ve gereklilikleri, erkeği nasıl davranacağı ve daha önemlisi nasıl davranmayacağı konusunda bilinçlendirir. Toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmayan erkek, bizzat toplum tarafından katı bir şekilde uyarılır ve bu deneyimler bütünü sonucunda kişinin zihninde toplumsal cinsiyet bağlamındaki “ideal erkeklik” algısı yaratılmış olur. İdeal erkek, heteroseksüel, “etken” ve akıl sahibi, tercihen duygusuz ya da duygularını kontrol edebilen, kesinlikle güçlü, başarılı, ekonomik açıdan kendine ve ailesine yetebilen bireydir (Uçan, G. 2016)

Toplumsal erkeklik uğrunda mücadele gerektiren ve sonucunda ‘gerçek erkeklik’ ödülünü barındıran bir olgudur. Erkek olabilmek ve kabul görebilmek için birçok teste tabi tutulup zorlu aşamalardan geçen erkeğin yine de erkeklikle işi bitmeyecektir. Temsilcisi olduğu erk iktidarı koruması ve hep yeniden üretmesi beklenmektedir. (Atay 2012, 37) Erkeklik inşası sonu olmayan ve sürekli ispat ve kanıt gerektiren uzun ve sancılı bir süreçtir. Bu süreç çocukluktan itibaren yaşamın sonuna değin varlığını göstermektedir. Henüz küçük bir çocukken düştüğü zaman ‘erkek adam ağlamaz’, ‘kız gibi ağlama’ gibi kalıplaşmış söylemlerle karşılaşacak ve toplumun tüm birimlerinin ne istediğine ve ne beklediğine; aynı zamanda da toplumun kadın cinsine karşı olan tutumunu da öğrenmiş olacaktır. İnsan doğası gereği üzüлp kırılan, duygulanan, hasta olan bir canlı iken, erkek olmanın doğası gereği bu doğal dışa vurumlar zayıflık göstergesidir ve gerçek bir erkek bunları olabildiğince içinde yaşamalı hatta hiç yaşamamalıdır. Bu zayıf davranışları kendinden daha güçsüz olan gruplara bırakmalıdır çünkü o hem kadın hem çocuk hem de lgbti-q bireylerin hakimidir ve gücünü daima ve her alanda korumalıdır. Erkek cinsine karşı dezavantajlı olan grupların hâkimi ve efendisi olmakla da bitmeyecektir erkeklik kurgusu. “Erkeklerin çoğunun yaşamları, zorunlu bir rekabet düşüncesi (Biddulph, 2003, 18) içerisinde geçmekte ve erkeğin erkeklik inşası kendi hemsins grupları arasında da devam etmektedir. Daha erkeksi olma, daha cesur ve korkusuz olma, daha baskın ve lider olma... Toplumun doğal bir uzantısı olan ve sürekli işleyen bu denetim mekanizması tüm erkekliği daha ‘erkek’ olmaya, öteki olmamaya, erk payesini kaybetmemeye sevk edecektir. Eril çarkın merkezinde (içinde) konumlanan erkeğin diğerleri üzerinde iktidar olma, egemenlik kurma ve iktidar olduğu alanları korumaya yönelik savunma çabası ve erkeklik mücadelesi tüm cins ve gruplar için varlığını sürdürecektir. (Onur ve Koyuncu 2004, 45)

2.5.1 Hegemonik erkeklik

Hegemonik erkeklik kavramı 1980'lerde toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rolleri tartışmaları sonucu ortaya atılmıştır. (Connell, 2002) Hegemonik erkeklik farklı erkeklik biçimleri arasında iktidarı tekelinde bulunduran erkeklik biçimidir. (Connell, 1998) Hegemonik erkeklik yalnızca kadınlar üzerinde tahakküm kurulmasını hedefleyen bir uygulama değil, aynı zamanda egemen erkek profili dışındaki diğer tüm erkekliklere karşı meydana gelmiş bir pozisyonudur. Hegemonik erkeklik erk egemen iktidarın gücünden payda alabilmek adına idealize edilmiş erkeklik tipine erişilme arzusu olarak da özetlenebilmektedir. (Connell, 1995) Bahsi edilen ideal erkeklığe erişebilmek adına sergilenen tüm davranış ve çabalar Hegemonik erkeklığın yeniden üretilmesine sebebiyet vermektedir. Hegemonik erkeklik özelinde kabul gören eril davranış kodları ise, toplumsal cinsiyet farklılıklarını normalize etmektedir. Hegemonik erkeklik, toplumsal cinsiyet işbirliği ile varlığını çeşitli yollardan korumakta ve ideal erkek profilini dayatmaktadır. (Türk,2015)

Toplumsal değişim ve dönüşümler sonucu ideal erkek tipi farklılık gösterebilmekte ve farklı erkeklik profilleri hegemonik bağlamda egemen olabilmektedir. Egemenlik yarışını kaybetmemek adına girilen rekabet sonucu hegemonik erkeklik yine yeniden üretilmekte ve pekiştirilmektedir.

2.5.2 Erkeklik rolü stresi

Erkek, toplumsal cinsiyet rollerine uygun davranmadığı takdirde toplum tarafından yargılanacak, yine bizzat toplum tarafından atfedilen “erkeklik” statüsü sorgulanacaktır. Bu durum erkeği “**erkeklik rolü stresi**” dediğimiz psikolojik ve toplumsal (psikososyal sanrı) sancıya sevk edecektir. Erkeklik rolü stresi erkeğin toplumsal rol ve gerekliliklerine ters düştüğü anda ortaya çıkacaktır. Erkek gibi yaşamak, erkek gibi korumak, erkek gibi savaşmak... Tüm mekanlarda varlığını hissettiren bu denetim mekanizması nihayetinde erkeğin tahakküm altına alınmasına ve toplumun beklediği gibi bir erkek olmasına yol açar. Bu toplumsal uyumlanma sürecinin neredeyse ilk aşamasıdır. Toplumsal cinsiyet baskısı yalnızca bu alanlarla ve seviyelerle sınırlı kalmamaktadır. İş hayatı ve aile-evlilik hayatında da muhakkak varlığını hissettirecektir. İyi bir iş bulmak, iyi para kazanmak, iyi bir baba ve eş olmak, aileyi koruyup kollamak, ailenin maddi bakımını üstlenmek gibi yeni sorumluluklar gündeme gelecektir ve erkeğin bu süreçlerde de erkeklik rollerini layığıyla yerine getirmesi beklenmektedir. Aksi halde erkek olmamak ve en kritiği adam olamamak kisvesi altında ezilerek “**erkeklik rolü stresi**” yaşamak durumunda kalacaktır. Erkeklik rolü stresi yalnızca erkekliğin tekelinde olan bir olgu olmamakla birlikte kadın ve erkek ilişkilerine paralel olarak ortaya çıkmaktadır. Yani yalnızca erkeğin uygun tutum ve davranışlarda bulunması yetmemekte, kadının da erkeğe uyumlu olarak kimliğini inşa etmesi gerekmektedir. Kadın erkeğe özgü sayılan davranışlarda bulunmamalı ve erkeğe göre tanımlanmalı, erkek de vazifelerini yerine getirmelidir. Örneğin; kamusal alanda erkeğin alternatifi olan kadın, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarına uygun davranmayarak özel alandan kamusal alana geçiş yapıp ekonomik özgürlüğünü kazanma yoluna giderse, bu erkek cinsi ve erkekliği için tehdit unsuru oluşturacaktır. Çünkü erkek evine ve ailesine bakmakla, eve ekmek getirmekle yükümlü olandır ve bu hak elinden alındığı takdirde toplum tarafından bahsedilen “erkeklik” statüsünü kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalacaktır. Çünkü “dişiliğin tersine erkeklik verilir. Bağışlanan bir şey olduğu gibi geri de alınabilir” (Real, 2014). Dolayısıyla erkek, **erkeklik rolü stresi** yaşamamak adına savunma mekanizması geliştirerek kadına ekonomik şiddet uygulayıp güç tezahüründe bulunacak ve erkekliğini ispat yoluna gidecektir.

Tüm bu açıklamalardan hareketle erkeklik rolü stresini yalnızca ekonomik şiddetle bağdaştırmak eksik olacaktır. Erkeklik rolü stresi ekonomik şiddetin yanı sıra diğer şiddet türleriyle de doğrudan bağlantılıdır. Erk güç demektir ve erkeğe atfedilen rollerin temelinde de ‘güç’ olgusu yatmaktadır. Erkek gücünü ortaya koymak yani güç tezahüründe bulunmak için şiddete kanalize olmaktadır. Erkek ‘namusunu korumak’ adına kadına fiziksel güç uygulayabilmektedir. Çünkü erkek namusunu koruması gerektir, bu vazife ona toplum tarafından dikte edilmiştir. Erkek bastırılmış his ve düşünceleri sonucu kadına psikolojik-sözlü şiddet uygulayabilmektedir. Çünkü erkek güçlü durması gerektir ve ‘erkek adam ağlamaz’ yargılarıyla büyütülmüştür. Erkek reddedildiği ve tercih edilmediği için kadına cinsel şiddette bulunabilir. Çünkü erkek reddedilmeyi ve başkasına tercih edilmeyi öğrenmemiştir. Bundan sebeptir ki erkeğin erkekle olan iktidar yarışı yine kadına zeval vermektedir. Şiddet erkek için bir savunma mekanizması, bir güç tezahürüdür.

2.6 Sosyal Öğrenme Kuramı

Davranışçı kuramların insan davranışlarını açıklamak için yeterli düzeyde komplike olmamasından hareketle ortaya çıkan sosyal öğrenme kuramı ilk olarak 1950’lerin ortalarında Jullian Rotter tarafından ortaya atılmıştır. Ancak günümüzde sosyal öğrenme kuramı denildiğinde akla ilk olarak Albert Bandura gelmektedir. ‘Sosyal Bilişsel Kuram’ olarak da adlandırılan bu kuram, insan davranışlarının çevresel, bireysel ve davranışsal etmenlerin etkileşimlerinin bir sentezi olarak değerlendirmektedir. Sosyal bir canlı olarak toplumun bir parçası olan bireylerin toplumdaki diğer canlılarla etkileşim halinde olduğu ve dolayısıyla toplumdaki diğer bireyleri gözlemleyerek ve model alarak öğrenme yoluna gittikleri bilinmektedir. Sosyal öğrenme kuramcıları bireyin çevresindeki kişi davranışlarını gözlemlediğini, bu gözlemlerin sonucunda bazı edinimler elde ettiğini ve daha sonrasında bu davranışları pozitif ve negatif yanlarıyla değerlendirip kendi inisiyatifleriyle sergilediklerini savunmaktadır. Kadına şiddet sorunu ele alındığında başvurulan kuramlardan en önemlisi olan sosyal öğrenme kuramı şiddeti ‘modelleme ve taklit’ biçiminde irdelemektedir. Modelleme kişinin bir diğer kişinin eylem, tutum ve davranışlarını model alarak taklit etmesi durumudur. Albert Bandura’ya göre bireylerin gösterdiği tutum ve davranışlar çevresindeki diğer bireylerin davranışlarının gözlemlenmesi ve taklit edilmesi sonucu oluşmaktadır ve birçok davranış bir nebze de

olsa modelleme yoluyla öğrenilmektedir.

2.6.1 Öğrenilmiş çaresizlik

Öğrenilmiş çaresizlik, ilk olarak 1960’larda hayvanlar üzerinde gerçekleştirilen deneyler ile meydana gelmiş ve sonrasında insanlar üzerinde gerçekleştirilen deneyler ile bütün canlılara uyumlanabilir bir olgu halini almıştır. Seligman ve arkadaşları, köpekler üzerinde yapılan deneyler sonucunda tavır ve davranışlarını çözümlmek adına kullandıkları öğrenilmiş çaresizlik yaşama durumunun, tüm canlılar için mümkün olabileceğini ileri sürerek öğrenilmiş çaresizlik durumunu tüm canlıların davranışlarını çözümlmek adına farklı bir boyuta taşımışlardır (Gökkaya 2015). Seligman ve arkadaşlarının insanlarda öğrenilmiş çaresizliğin deneyimlenme süreçlerini analiz etmek üzere geliştirdikleri model daha çok bireyin bir sonucu kendi inisiyatifiyle etkileyemeyeceği ve değiştiremeyeceği noktasındaki keskin inancının doğuracağı sonuçlar üzerinde odaklanmıştır. Bu modele göre, davranışları ile belirli bir sonucu kontrol edemeyeceğini öğrenen bir bireyde; güdüsel, bilişsel ve duygusal alanlarda olmak üzere, üç yetersizlik ortaya çıkmaktadır (Maier ve Seligman 1976’dan akt.: Ersever,2019:621)

Öğrenilmiş çaresizlik, bireyin herhangi bir olay ve durum karşısında, daha önceki başarısız girişimlerini göz önünde bulundurarak tekrardan başarısızlığa düşeceğine dair keskin inancıdır. Bireyin olayların ilerleyişi ve sonucu adına kontrol mekanizması geliştiremeyeceği, mevcut konu özelinde çözüm yolu bulamayacağı ve şartlarda herhangi bir iyileşme sağlayamayacağını düşünerek sindirilmesi durumudur. Bahsi edilen kavram, bireylerin sürekli olarak kontrol edilemeyen olay ve durumlarla karşı karşıya kalması sonucu kontrolünün mümkün olduğu durumlarda da geçmiş tecrübeleri sebebiyle inisiyatif kullanmayarak durumu kabullenmesini işaret etmektedir. (Güler, 2006: 30-38) Hayvanların davranış ve tutumlarının sebeplerini açıklama amaçlı yapılan bu deney ve araştırmalar, insan davranış ve tutumlarını açıklamak için de geçerli olabileceği görüşüyle, insan davranışını açıklamaya yönelik çalışmalara entegre edilerek insanlardaki öğrenilmiş çaresizliğin de kategorize edilebileceği kanısına varılmıştır. Cinsiyete dayalı etkenler sebebiyle kadınların, erkeklere oranla öğrenilmiş çaresizliğe karşı daha fazla duyarlı olmaya sevk edildiği bilinmektedir. “Kadınların bu duyarlılıklarının kaynağına bakıldığında ise, kadınların

hem biyolojik özelliklerini hem de sosyal rolleri, önemli etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır” (Gökkaya,2015,s.62).

Diğer bir deyişle; kadının ezilme sebebi yalnızca doğal biyolojik farklılıkları değil, ezilmeyi meydana getiren süreçlerin tarihsel ve toplumsal temelli oluşudur. (Simone de Beauvoir 1949) Buradan hareketle, içinde yaşadığı toplumu ve yakın çevresini kontrol etme olanağı bulunmayan, etkileşimde olduğu kişiler tarafından sürekli olarak kontrol mekanizmasına tabi tutulan kişiler başarısız girişimler sonucu daha çabuk demoralize olmakta ve öğrenilmiş çaresizlik geliştirmektedir. (Gökkaya,2015)

Öğrenilmiş çaresizlik, mevcut toplum yapısındaki sosyalizasyon süreciyle, kişilere neyi nasıl yapması konusunda direktif vererek onun toplumsal kalıpyargıların dışına çıkmayan, tam da toplumun istediği gibi tutum ve davranış gösteren biri haline getirmektedir. Bireyler (genellikle kadın) toplumsal yaşama katılırken bu kalıpyargı ve inançlara göre hareket etmekte, yeni bir eylemde ya da farklı bir atılımda bulunmayarak kaybetmeyi kabullenmektedir (Bilican, 2015). Toplumsal cinsiyet yargıları ve ataerkil toplum, kadını erk odaklı bir kontrol mekanizmasına tabi tutmakta, kadın başarısız olmayı öğrenmekte ya da en başından kabul etmekte ve öğrenilmiş çaresizliğe kapılmaktadır.

Erk tarafından ‘öteki’ olarak konumlandırılan, erkeğin -mecburi- üstünlüğünü kabule geçen, kendi kimliğini erk’e göre şekillendiren, toplumda özne değil nesne olan ve etken değil edilgen olmayı öğrenen kadın kimliği toplumsal cinsiyet yargılarının ve öğrenilmiş çaresizliğin yansımasıdır. (Gökkaya,2015) Sosyo-kültürel ilişkiler sonucu oluşan bu yansımalar, zihinsel yargıların oluşmasına, sürdürülmesine ve bilişsel kodlarla nesilden nesile aktarılmasına sebep olmaktadır. Böylelikle sosyalleşmeyle aktarılan zihinsel yansımalar, kendini erkek kimliğine göre tanımlayan, erkek egemen zihniyetin varlığını ve erk’in toplumsal üstünlüğünü kabullenen bir kimlik yaratmıştır; kadın. (Beauvoir 1969’dan akt.:Aras,2015:105).

“Sosyalleşme süreciyle oluşturulmaya çalışılan kadın kimliğiyle ilgili, biyolojik yaklaşımlarından psiko-sosyal görüşlere kadar bir dizi görüş bulunmaktadır. Örneğin; cinsiyet yorumlarında Freud anatomi yazgıdır derken, Beauvoir, kadın doğulmaz kadın olunur der” (Gökkaya, 2015, s.63). Toplumsallaşma süreci kadınlara daha

Sosyalizasyon süreçlerine katılımında toplumsal yapıdaki sosyo-kültür ve ekonomi gibi olgular sebebiyle erkek cinse göre tanımlanarak, ataerkil düzende ötekileştirilerek gücü olmayan, hayatını sürdürebilmek için başkalarına bağlı ve bağımlı, meta olarak kabul gören kadın, kendi varlığı ve yaşamıyla alakalı karar alma ve reaksiyon sürecinde, kontrol yetkinliğini ve ona dair inancını kaybetmektedir. “Kontrol inancı kaybolan kadın, kadercilik anlayışını geliştirmektedir” (Gökkaya, 2015, s.53).

Çevresel koşulları kontrol etmek adına yeterli güce sahip olmadığını öğrenen kadın, çevresel etmenler tarafından daha kolay kontrol edilecek düzeye gelmektedir. Geçmişteki başarısız girişim ve tecrübelerine istinaden olayları kontrol altında tutamayacağını düşünerek içsel inancını ve gücünü yitiren (Sekman,2006) kadın, böylelikle öğrenilmiş çaresizlikle karşı karşıya gelmektedir. Kadınların insan hakları ve özgürlüğü adına en büyük engeli, toplumsal düzlemdeki kalıpyargılar ve kültürel inançtır. Kadının çaresizliği öğrenmesinde toplumdaki kalıpyargı ve inançların etkisi yadsınamaz. Diğer bir deyişle, kadının ezilme sebebi doğal biyolojik farklılıkları değil, ezilmeyi meydana getiren süreçlerin tarihsel ve toplumsal temelli oluşudur. (Beauvoir 1949) Kadın, her ne kadar şiddet ortamından kurtulmaya, mevcut durumunu iyileştirmeye yönelik girişimlerde bulunsa da onu engelleyen, değişime olan inanç ve direncini kıran, “evlilik gül bahçesi değildir, ne olursa olsun her zaman kocanın yanında yer alacaksın, analık ve eşlik birinci görevindir, sen kadınsın alttan al, anasın çocukların için idare edeceksin, kan kusan da kızılılık şerbeti içtim diyeceksin, kocan hata yapsa da çocuklarının babasıdır , erkek evin direğidir”(Mavili,2014 s.42) gibi kalıplaşmış tümceler kadının kontrol mekanizmasını zayıflatarak değişimin mümkün olmadığını, elinden bir şey gelmeyeceğini öğreterek, çaresizliğin kronikleşmesine, daha köklü ve değiştirilemez yargılar haline gelmesine sebebiyet vermektedir. Bütün bu ifadeler doğrultusunda “cinsiyetçi ideolojiye göre kadın olmak, yaşamın her alanında erkek üzerinden tanımlanmak, erkeğe atfedilmiş tavır ve davranışlarda bulunamamak, duygu, düşünce ve ideallerini erkeğe göre belirlemek gibi anlamlar taşır. Yani kadın, edilgen, mantık düzeyinde muhakkak eksik olacak biçimde duygu odaklı, anne, eş ve evlat olarak yalnızca aile içerisinde meşru görülen cins” (Gümüšoğlu,2013, s.65)tir.

Günümüzde kadınların öğrenilmiş çaresizlik yaşamadaki en büyük etken şiddettir. Şiddet gördüğü ortamdan uzaklaşamayan, şiddete dur diyemeyen ve sessiz kalan kadın yaşadığı şiddete karşı öğrenilmiş çaresizlik geliştirmiş demektir. Şiddete maruz kalan kadınların çoğunun (“%80”) şiddet karşısında yapılacak bir şey olmadığına inanarak pasif bir tutum sergilemiş olmaları da bulunan en önemli sonuçlardan biridir (“T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı”, 2000). Türkiye’de kadına yönelik şiddetin toplumun “%22”sinde görüldüğünü, evli kadınların “%75”inin kocalarından dayak yediğini ve şiddete maruz kalan kadınların %45’inin ise bu durumu değiştirebilme ya da durdurma adına hiçbir girişimde bulunmadığı başka araştırma bulgularıdır (İlkkaracan ve ark, 1996).

Örneğin, 23 ilde yapılan bir çalışma görüşülen kişilerin %64’ünün erkeğin eşini dövmesini onaylamakta olduğunu, kadınların “%35.1”inin ise ara sıra dayak yemelerini haklı kılacak davranışlarda bulduklarını düşündüklerini belirtmişlerdir (“T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı”, 2000). Benzer bir başka çalışmada Türkiye’de erkeklerin “%44.9”unun kocaların sözlerini dinlemeyen eşlerini dövme hakkı olduğunu, “%66.2”si erkeğin evin reisi olduğunu, “%53.7”sinin kadınlardan daha üstün olduklarını düşündüklerini belirtmektedir (İlhan, 1992).

Maruz kaldığı sistematik şiddet sonucu öğrenilmiş çaresizlik yaşayan kadın, kimsenin kendisine yardım edemeyeceğini düşünür ve yardım talebinde bulunmayarak içinde bulunduğu şiddet ortamında yaşamayı öğrenmektedir. Kadın öğrenilmiş çaresizliğin vermiş olduğu karamsarlıkla sağlıklı düşünemeyen, yenilgiyi kabullenen biri haline gelmektedir. Mağdur artık mücadele etmez çünkü güçsüz ve çaresiz biri haline gelmiştir. Dolayısıyla şiddetten kaçış ve mücadele yollarını tahlil edememektedir. “Kadın bütün bu başına gelenlerin kaderi olduğunu düşünerek, aynı kısır döngü içinde yaşamaya devam eder.” (Mavili,2014 s.51) Çaresizliği reddeden, başarısızlığı kabul etmeyip kendi hayatını yeniden inşa etmeye ve toplumsal kalıpların dışına çıkmaya çalışan kadın toplumun çoğu kesimi tarafından kabul edilmemekte, yine yeniden ayrımcılık ve dışlanmaya maruz bırakılmaktadır. Başka bir ifadeyle “kadın ailenin ‘koruyucu halesinin dışına çıkmayı, iki ayağı üzerine tek başına dikilmeyi seçtiğinde, işin çehresi apansız değişmektedir. Bir kadın ‘aile kadını’ değilse, ‘hiç kimsenin kadınıdır-yani üzerinde bir ‘kavil’ yoktur; herkesin erişimine açıktır; o, mübahtır” (Özbudun,2015 s.131).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ŞİDDET

Bireyin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel yönden baskılanması, acı çekmesi ve zorbalığa maruz kalması gibi sonuçlar doğuran davranışların tümü şiddet olarak adlandırılmaktadır. “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonucunda ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksulluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır” (“Dünya Sağlık Örgütü”, 2002, s. 4).

Şiddet toplumsal bir sorun olmanın yanı sıra, bir hak ve özgürlük ihlalidir. “Aynı zamanda şiddet tehdidi de şiddetin kendisi gibi işlev görebilir.” (Bora A, s,11) Erkek tarafından kadına yönelik gerçekleştirilen saldırılar salt fiziksel şiddetle sınırlı kalmayıp diğer şiddet türleriyle beraber uygulanması sebebiyle “birbirini besleyen ve üreten mekanizmalardan oluşan bir şiddet çemberi oluşturmaktadır” (İlkkaracan, Gülçür ve Arın, 1996, s.25) Uygulayıcısı tarafından bilinçli olarak karşısındaki kişiye ya da kişilere, kurum ya da kuruluşlara hatta canlı diğer varlıklara çeşitli amaçlar adına çıkar elde etmek, onlara karşı üstünlük kurmak gibi sebeplerle fiziksel, psikolojik ya da işaretler yardımı ile uygulanan; yaşam, özgürlük, irade, istek, hak ve sağlıklarına zarar verici, bu hakları kısmen ya da tamamen kaldıran hal ve hareketlerin tamamına şiddet denir. (Vikipedi,2015) Şiddet; fiziksel şiddet, sözlü ya da psikolojik şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet olarak dört gruba ayrılmaktadır (Uluocak ve diğ, 2014: 18). Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, bir şiddet türü hiçbir zaman yalnız değildir, muhakkak farklı şiddet türleriyle birlikte. Örneğin baskı ve engelleme, genellikle ekonomik ve fiziksel şiddetle birlikte yahut cinsel şiddetin bulunduğu yerde psikolojik ve duygusal şiddet de vardır (Bora, A, s.11)

3.1 Fiziksel Şiddet

Günümüzde en sık rastlanan şiddet türü olan fiziksel şiddet, cezalandırma, sindirme, zarar verme gibi saldırgan dürtülerin eyleme dönüştürülmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir kişinin fiziksel bütünlüğüne ve sağlığına zarar veren, ona acı çektiren her çeşit saldırgan eylem fiziksel şiddet olarak nitelendirilir. Fiziksel şiddet; tokat, yumruk, tekme atmak, itmek, ısırma, kolunu bükme, boğazını sıkma, kesici ya da delici bir alet ile yaralamak, işkence yapmak, ateşle ya da kaynar suyla yakmak gibi yöntemleri içermektedir. Fiziksel saldırının sonucu basit yaralanmadan can kaybına uğratabilecek düzeyde ciddi saldırılara kadar varabilir. “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda” fiziksel şiddet; kasten öldürme (81.madde), kasten yaralama (86.madde), yaralama (89.madde), eziyet (96.madde), tehdit (106.madde), işkence (94.madde) ve kötü muamele (232.madde) gibi suçlarla cezalandırılmaktadır.

3.2 Sözel/Psikolojik Şiddet

Birine karşı sistemli bir şekilde psikolojik baskı uygulamak, duygusal olarak sömürmek ve aşağılamak, onu kontrol etmek veya cezalandırmak amacıyla onu toplumdan soyutlamak ve izole etmek için uygulanan her türlü hareket duygusal şiddet olarak kabul edilmektedir. (“Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü”, 2008.) Hakaret ve küfür etme, alay etme, küçümseme, tehdit etme, bağırma, sürekli eleştirme, azarlama, aşağılama, baskılama, iradesi dışında davranışlara zorlama, suçlu hissettirme, yetersiz hissettirme, kişiyi sosyal hayattan izole etme gibi davranışların tümü sözlü-duygusal şiddet sınıfına girmektedir

3.3 Ekonomik Şiddet

Birini kontrol etmek ya da cezalandırmak amacıyla ekonomik olarak sınırlamak, onu temel ihtiyaçlarını dahi karşılayamayacak hale getirmek için yapılan her türlü hareket ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir. (“Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü”, 2008) Bugün dünyadaki yoksulların %70’ini kadınlar oluşturmaktadır. “Yoksulluğun Feminizasyonu” olarak tanımlanan bu durum, hem zengin hem de yoksul ülkeler için geçerlidir. (Özvarış 2007, s.45). Mirastan yoksun bırakma, gelirine

el koyma ya da gelir getirici bir etkinlikte bulunmayı engelleme; ya da tam tersine, çalışmaya zorlama, (Bora, A. s,11) bakımından mesul olduğu kişileri ekonomik destekten mahrum bırakma, kazandığı parayı gasp etme ya da çalışmasına izin vermeme, barınma, giyinme gibi temel ihtiyaçlardan mahrum bırakma ekonomik şiddetin farklı biçimlerindedir. Ayrıca, kadınların aileye eşlerinden daha fazla maddi kazanç getirmelerinin şiddet tehlikesini en az iki kat artırdığı yapılan araştırmalar sonucu bulunan önemli bulgular arasındadır. Ekonomik şiddet diğer şiddet türlerine kıyasla en az görülen ya da en az şikâyet edilen şiddet türüdür.

3.4 Cinsel Şiddet

“Birine istemediği riskli ve utanç verici bir cinsel ilişkiye zorlamak” cinsel şiddet olarak tanımlanmaktadır. (“Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü”, 2008). Kişiyi iradesi ve rızası dışında cinsel birlikteliğe zorlama, cinsel teması kötüye kullanma ve ifşa, sözlü ve fiziksel boyutta taciz etme, töre ve namus gibi olgular sebebiyle baskılama cinsel şiddet kapsamına giren davranışlardır. Cinsel şiddet her çeşit cinsel saldırı, her türlü fiziksel ve sözlü taciz şeklinde olabilir. “5237 sayılı Türk Ceza Kanunu” cinsel suçları; cinsel saldırı ve cinsel istismar olarak ikiye ayırmıştır. Cinsel saldırı ile cinsel saldırı ve istismar olarak ikiye ayırmıştır. Cinsel saldırı ile ilgili hükümleri düzenleyen 102. Maddeye göre cinsel saldırı “cinsel davranışlarla bir kimsenin vücut dokunulmazlığını ihlal” suçu olarak tanımlanmıştır. 105. Maddede cinsel taciz “bir kimseyi cinsel amaçlı olarak taciz etme” suçu olarak tanımlanmıştır.

Cinsel şiddet diğer şiddet türlerine kıyasla en az dillendirilen şiddet türüdür. “Cinsel şiddet genellikle hasıraltı edilir” (Kayabaşı, 2016 s.17). Cinsel şiddet hem mağdurun hem de failin dillendirmekte zorlandıkları bir şiddet türüdür. (Şenol ve Yıldız, 2013 s.11) “Failin bedeninden kimi örneklerin alınması veya vücudundaki berelenme, çizik olup olmadığının incelenmesi dışında ayrıntılı bir incelemeye tabi tutulmazken başvuruda bulunan mağdurun iddiasının doğruluğunun kanıtları onun bedeninde aranır ve onun tıbbi cinsel geçmişi kamuya açılır” (Özdemir,2010:181). Cinsel şiddet konusunda farklı ülkelerde farklı tanımlar ve yasal yaptırımlar bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü ise “Şiddet ve Sağlık Konulu Dünya Raporu’nda” (2002) cinsel şiddet biçimlerini “evlilik ile beraberliklerinde gerçekleşen tecavüzler, yabancılar tarafından gerçekleştirilen tecavüzler, cinsel birleşmeye yönelik

istenmeyen cinsel sataşma ve saldırılar, zihinsel veya fiziksel olarak engelli bireylerin cinsel istismarı, çocukların cinsel istismarı, zorla evlendirilme (çocuk yaştaki evlilikleri de kapsar) , gebelikten korunmanın engellenmesi, cinsel yolla bulaşan hastalıklardan korunma yöntemlerinin kullanılmasının engellenmesi, zorla düşük yaptırma, kadının cinsel bütünlüğüne yönelik saldırgan eylemler (zorla yaptırılan kızlık zarı ve bekaret muayeneleri), bireylerin cinsel istismar amaçlı olarak ticari açıdan kötüye kullanılması olarak tanımlanmıştır. (Çoklar, 2007:4-5) Cinsel şiddetin mağduru erkek, kadın, çocuk ve hayvan, kısacası tüm canlılar olabilmektedir. Ancak Dünya Sağlık Örgütü'nin 2002 yılında hazırladığı rapor göstermektedir ki cinsel şiddetin en sık rastlanan türü tecavüz, cinsel şiddetin en büyük mağdurları ise genellikle kadınlardır.

3.5 Kadına Şiddet

Şiddet tüm dünyayı ilgilendiren küresel bir sorundur. Elbette tüm canlılar şiddet mağduru olabilmektedir ancak şiddetin en kritik odağı kadına şiddettir. Fiziksel, cinsel, ekonomik ve psikolojik şiddet biçimleri ile özellikle kadınlar karşı karşıya kalmaktadırlar (Zorilla ve ark. 2010). Kadına şiddet, kadının yalnızca cinsiyeti sebebiyle maruz kaldığı, cinsiyet eşitsizliği temelli bir davranış bütünüdür. Kadını sindirip kontrol altına almak, korkutmak, susturmak ve toplum tarafından uygun görülen kadınlık rolüne uyumlamak gibi sebeplerle; tekme, tokat ve yumruk atmak, aşağılamak ve küçük düşürmek, taciz etmek ve rızası dışında cinsel ilişkiye zorlamak, kazancını elinden almak ya da çalıştırmamak gibi şekillerde ortaya çıkan bu sistematik saldırıların tümüne kadına şiddet denilmektedir. “Kadına yönelik şiddet, erkeklerin kadınlar üzerinde hem sosyal hem de cinsel anlamda bir kontrol sağladıkları ve baskınlık kurdukları bir araçtır” (Yayak, 2020, s.6) ve kadınların yaşama, sağlık ve beslenme, eğitim, gelişme, toplumsal ve ekonomik yaşama katılım gibi temel insan haklarını ve özgürlüklerini ihlal eden önemli bir toplumsal sorundur (Akkaş ve Uyanık, 2016, s.37) “‘Yanlış’ zamanda ‘yanlış’ yerlerde bulunmanın, ‘yanlış’ giysiler giymenin, ‘yanlış’ şeyler söylemenin şiddete yol açabileceği bilgisi, kadınların belirli davranışlardan kaçınmalarına, yaşam alanlarını daraltmalarına yol açar” (Bora, A, s.11)

Toplumsal cinsiyet rolleri gereği kadına atfedilen birtakım sorumluluk yığını

vardır. İffetli olmak, gece geç saatlerde dışarda olmamak, baştan çıkarıcı değil usturuflu giyinmek, dikkat çekici olmamak ve en önemlisi toplum tarafından uygun görülen bir yaşta evlenerek ideal bir anne ve eş olmak. Bu rollerin yanı sıra kadına karşı şiddet dilimize yerleşmiş olan kalıp yargılara, deyim ve atasözlerine de yansımıştır. Bu duruma “atandır/kocandır sever de döver de”, “kan kussan da kızılıcak şerbeti içtim diyeceksin” “kadının karnından sıpayı sırtından sopayı eksik etmeyeceksin”, “gibi örnekler verilebilir. “Kadına yönelik fiziksel, cinsel ve psikolojik şiddet türleri arasında özellikle cinsel şiddet toplumsal bir tabu olarak karşımıza çıkmaktadır.” (Kayabaşı, Ş. (2016) Toplumsal tabular ve hane içi mahrem algısı sebebiyle bu konu çok fazla konuşulmamakta; konuşulursa da olabildiğince görmezden gelinmekte ve çözüme kavuşturulamamaktadır. Kadınlar, izinsiz dışarı çıktığı, sesini yükselttiği, eş, baba ya da abiye kısacası erk’e uygun düşmeyen biçimde giyindiği, cinsel ilişkiyi kabul etmediği, bir erkeğe hayır dediği ve terk ettiği... gibi ve daha sayamayacağımız birçok sebepten ötürü şiddete maruz bırakılmaktadır. Kadına şiddetin en temel problemlerinden biri ise şiddetin temel odağı olan kadının dahi bazı durumlarda şiddeti hak ettiklerini düşünerek meşru görmeleridir. Çünkü şiddet öğrenilmiş bir davranış olduğu gibi şiddet karşısında pasifize olmak da şiddet gibi öğrenilmiş bir tutumdur. Kadın ekonomik özgürlüğünün bulunmaması, çocuklarının olması, korku, çaresizlik gibi sebeplerle susmayı öğrenir ve zaten buna mecbur bırakılır. Kadını baskı altında tutmayı ve kadın üzerinde üstünlük kurmayı amaçlayan toplumsal cinsiyet temelli şiddet, erkek egemen toplumsal yapının etkisiyle oluşmakta ve toplum tarafından görülebilmektedir. Kadınların eğitime, ücretli iş gücüne ve karar mekanizmalarına katılımı konusunda yaşadığı eşitsizlik, ekonomik ve toplumsal kaynaklara ulaşmalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Kadınları şiddete karşı savunmasız hale getiren toplumsal koşullar, kadını güçsüz erkeği ise güçlü ve iktidar sahibi olarak konumlandırır. Erkeğin kadından üstün olarak görüldüğü toplumsal cinsiyet düzeninde şiddet, erkeğin kadın üzerindeki iktidarını sürdürmesini sağlayan şiddet, eşitsiz toplumsal cinsiyet ilişkilerinin devamı için kullanılabilir (Acar, 2013: 196). Çünkü; toplumsal cinsiyet körü olan politik, hukuki ve toplumsal düzen; şiddet karşısında radikal bir çözüm üretmemekte, kadın bu şiddet sarmalından kurtulamayacağını düşünerek öğrenilmiş çaresizliği yaşamakta ve bu kısır döngü içerisinde sıkışıp kalmaktadır. Söz konusu erkek egemen ideoloji (siyasal, sosyal, ekonomik vb. yapılar), şiddeti doğurmakta, beslemekte ve en önemlisi de kadınların yardım almalarını engelleyerek şiddetin sürmesini sağlamaktadır” (Başar ve Demirci,

2016, s.43) Diğler bir deyişle “kadına yönelik şiddeti üreten dinamikler, yalnızca aile içinden değil, toplumun toplumsal, hukuksal, ekonomik, geleneksel, siyasal ve eğitimsel yapısı içindeki ayırıcı ve kadını erkeğe bağımlı kılan mekanizmalardan kaynaklanmaktadır (Ekizceleroğlu ve Zeyrekli, 2007:66-67)

3.4.1 Kadına şiddete yönelik farklı çalışma ve bulgular

Şiddetin en büyük mağduru kadın, bu şiddetin en sık görüldüğü mekân ise ailedir. Dolayısıyla aile içi şiddeti bir alt disiplin olarak incelemek elzemdir.

En sık görülen şiddet biçimlerinden olan ancak hane içi mahrem algısı sebebiyle kapalı kapılar ardında kalan aile içi şiddet, kadına şiddetin en sık görüldüğü mekandır. Dolayısıyla aile içi şiddet çoğunlukla aile bireyleri ve eşler tarafından uygulanan şiddet olarak tanımlanmaktadır. (Arın, 1996: “Dünya Sağlık Örgütü”, 2002). Aile içi şiddet günümüzde genellikle erkek bireyler tarafından kadın bireylere uygulanmak üzere görünür olmakla birlikte hane içinde bireyin “hayatının, bedeninin, psikolojik bütünlüğünün ya da özgürlüğünün güç ya da zor kullanılarak tehlikeye uğratılması” şeklinde tanımlanmaktadır. (Yanık, Hanbaba, Sevinç, Ayaltı ve Doğan, 2014, s.105)

“Dünya Sağlık Örgütü” kadına yönelik şiddet hakkında yürüttüğü çalışma ve araştırmaları derleyerek birçok ülkeden topladığı verileri paylaşmaktadır. “Dünya Sağlık Örgütü” (2005) on farklı ülkede kadınların şiddete maruz bırakılma durumlarıyla ilgili bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın bulguları; kadınların “% 13” ile “% 62” ’inin hayatlarının bir döneminde fiziksel şiddete, % 6 ile % 59’unun cinsel şiddete, “% 20” ile “% 75” ’inin duygusal/sözlü şiddete maruz kaldıkları şeklindedir. Yine “Dünya Sağlık Örgütü” ’nün (2005) ülkemizde gerçekleştirdiği bir araştırmaya göre, yaşamlarının bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını beyan eden kadınların oranı “% 39”, cinsel saldırganlığa maruz kaldığını bildiren kadınların oranı ise “% 15” tir. Kadınların “% 42” si ise hayatlarının bir döneminde fiziksel ya da cinsel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Diğler bir deyişle, Türkiye’de yaşamakta olan her 10 kadından 4’ü yaşamının herhangi bir döneminde fiziksel veya cinsel şiddetle karşı karşıya kalmıştır. (“Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü”, 2009). Yine aynı araştırma çerçevesinde duygusal şiddetle karşı karşıya kaldığını beyan eden kadınların oranı “% 44”, ekonomik şiddetle karşı karşıya kaldığını bildiren kadınların oranı ise “% 23” olmuştur. (KSGM, 2009).

Örgütün (WHO, 2013) yayımladığı çalışmada, dünya genelinde araştırmaya tabi tutulan kadınların %30'unun romantik ilişkide oldukları partnerleri tarafından fiziksel ya da cinsel şiddet gördüğü belirtilmiştir. Ülkemizdeki çalışmalara değinecek olursak; Türkiye İstatistik Kurumu'nun Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet (2008) Çalışma bulgularına göre, eşinden veya birlikte yaşadığı kişilerden hayatının bir döneminde fiziksel şiddet gören kadınların oranı %39.3, cinsel şiddet görenlerin %15.3, fiziksel ya da cinsel şiddet görenlerin yüzdesi %41.9, duygusal şiddet ya da istismar mağduru olan kadınların yüzdesi %43.9 ve yoğun baskı ve kontrol edici/kısıtlayıcı davranışlara maruz kalma çerçevesindeki oran %68.8, arkadaşlarını ve yakın çevresini görmeyi engelleme yüzdesi %12.4'tür.

Global düzeyde gerçekleştirilen 48 anket bulguları sonucu kadınların %10'u ile %69'u hayatlarının bir bölümünde eşleri tarafından fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermektedir (Dünya Sağlık Örgütü, 2002). Bu verilerin yanı sıra eşlerinden fiziksel şiddet gören kadınların yalnızca bir kereye mahsus olmamakla birlikte birden fazla kez şiddete maruz kaldıkları ve fiziksel şiddetin yalnız olmadığı, diğer şiddet türleriyle birlikte uygulandığı görülmektedir.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı'nın Aralık 1993 ve Aralık 1994 dönemi araştırması ülke genelinde hem kır hem de kenti temsil edecek düzeyde 4287 hanede yürütülmüş olup çalışmada ailelerin %34'ünde fiziksel şiddet görüldüğü, % 53'ten fazla hanede sözlü şiddet görüldüğü belirtilmektedir. Şiddete mağduru kadınların %80'i şiddet karşısında yapılacak hiçbir şeyin olmadığına inanarak öğrenilmiş çaresizlik yaşamaları ve sindirilmiş olmaları da araştırmanın bulgularından biridir ("T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı", 2000).

Türkiye' de 23 ilde yapılan bir çalışmada görüşülen kişilerin "%64"ünün erkeğin eşine fiziksel şiddet uygulamasını uygun görmekte olduğu, kadınların %35.1'inin ise bazı zamanlar fiziksel şiddet görmeyi meşru kılacak yanlış tavır ve davranışlarda bulduklarını düşündükleri görülmüştür. (T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, 2000). Türkiye'de kadına yönelik şiddetin toplumun "%22"sinde görüldüğü, evli kadınların "%75"inin eşlerinden fiziksel şiddet gördüğü ve şiddet mağduru kadınların %45'inin ise şiddete dur deme adına hiçbir girişimde bulunmadığı ve öğrenilmiş çaresizlik durumu yaşadıkları bir diğer araştırmanın bulgularındır (İlkkaracan ve ark, 1996). Güler ve arkadaşlarının (2005) Sivas ilinde yaşamakta olan 15-49 yaş aralığındaki 162 evli kadın üzerindeki araştırmalarında

kadınların %40.7'sinin aile içi şiddete maruz kaldığı, bunların % 91'inin kadının eşi tarafından, %22.7'sinin eşinin ailesi ve yakınları tarafından, %19.7'sinin ise kendi ailesi ve yakınları tarafından uygulandığı görülmüştür. Kadınlardan şiddeti tanımlamaları istenmiş olup yarısından çoğu şiddeti fiziksel olarak tanımlamıştır. Kadınların “%47.4”ü şiddeti sözlü, “%21.4”ü ise psikolojik/duygusal şiddet olarak tanımlamış ve diğer şiddet türleri olan ekonomik ve cinsel şiddetten bahsetmemişlerdir.

3.4.2 Femisid

Ülkemizde kadına yönelik şiddetin özellikle son yıllarda önlenemez bir biçimde arttığı yapılan araştırmalar sonucu ortaya konmaktadır. Önlenemez kadına yönelik şiddetin en uç ve nihai sonu cinayettir. Kadına yönelik şiddetin son merhalesi olan kadın cinayetleri Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından **femisid** terimiyle sınırlandırmaktadır. Femisid kavramı ilk olarak 1800'lü yıllarda İngiltere'de 'bir kadını öldürmek' anlamında kullanılmaktaydı. 1970'lerde ise cinsiyetçi baskıya tepki amaçlı gerçekleştirilen feminist hareketlerce kullanılmaktaydı. Diana Russell ise femisid terimini 1976'da mahkemede kullanmış, işlenen birçok kadın cinayetinin aslında femisid olduğunu, bu cinayetlere yeni bir tanımlama yapılması gerektiğini söylemiştir. Russel, geçmişte görülen cadı yakma ayinlerini, hala işlenen namus cinayetlerinin femisid kapsamına dahil edilmesi gerektiğini dile getirmiş ve kız bebekleri de kadın tanımı içerisine dahil etmiştir. 1992 yılında ise Russell ve Radford yeni bir tanımlama yaparak; femisidi erkekler tarafından kadın düşmanlığı ile işlenen kadın cinayetleri olarak tanımlamış, Radford ise seksüel şiddeti femisid terimine dahil etmiştir. Campbell ve Runyan ise 1998 yılında failin güdüsü veya durumu ne olursa olsun bütün kadın cinayetleri için bu terimi kullanmıştır. 2001 yılında Russell femisid tanımını yeniden düzenleyerek; "kadınların erkekler tarafından kadın oldukları için öldürülmesi" olarak tanımlamıştır. Desmond ve Dekesedery ise femisidi erkeğin bir kadının canına bilinçli olarak kastetmesi olarak tanımlamışlardır. En güncel tanım olarak; Birleşmiş Milletler Akademik Çalışmalar Birliği (UNSA) femisid ile ilintili cinayetleri "bir kadını kadın olduğu veya bir kızı kız olduğu için öldürmek" olarak tanımlamaktadır. Femisidler salt olarak kadın cinayetleri olarak algılanmamalıdır. Aslında femisidler, kadın kimliğine karşı gelişen nefretle ortaya çıkan saldırıları ifade etmektedir. "Nefretle işlenen bu cinayetlerde, saldırıya uğrayan şey kadın kimliğidir."(Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu [KCDP], 2021) Bu saldırı; yasal olan ülkelerde embriyonun cinsiyetinin seçilmesinde (Preimplantasyon Genetik Tanı) karşımıza çıkabildiği gibi, bazı toplumda sıkça karşılaşılan kız bebekleri diri diri toprağa gömme, namus-töre gibi sebeplerle öldürülen kadınlar örnekleriyle de görünür olmaktadır. (KCDP,2021) Literatürde 'cinsiyete dayalı öldürme' ya da 'cins kırım' olarak yer bulan femisid, genel tanımıyla, tüm yaş gruplarındaki kadın (kız bebek ve çocuklar da dahil) bireylerin cinsiyetleri sebebiyle ya da toplumsal cinsiyet yargılarına aykırı eylemleri sebebiyle bir erkek tarafından cinayete kurban gitmesi anlamını

taşımaktadır. (Özer ve ark. 2016) 2017 yılında şiddet sebebiyle hayatını kaybeden kadın sayısı 285, 2018 yılında 440, 2019 yılında ise 474'tür (kadincinayetleri.org.) “Kadının sadece cinsiyetinden ötürü yani kadın olmasından ötürü öldürülmesini ifade eden bir kavram olarak kadın cinayeti (femicide) ülkemizde son 7 yılda % 1400 artarak rekor bir düzeye ulaşmıştır.” (Yayak, 2020, s.6)

3.5 Sosyal Öğrenme Kuramı ve Şiddet

Tüm toplumsal sorunlar gibi şiddet de toplumun tüm dinamikleriyle doğrudan ilişkilidir ve çeşitli toplumsal besleyicileri olduğu bilinmektedir. Toplumsal bir sorun olan şiddet, sosyal yapının zayıf yönlerinden beslenmektedir. (Bandura 1969) Toplumsal, ekonomik, kültürel vs gibi birçok dinamiği olan şiddeti ‘kadına şiddet’ olarak sınırlandırdığımızda ise en temel besleyici olan ataerki ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığı kavramlarına rastlarız. Çünkü şiddet uygulayıcısı olarak karşımızda genellikle biyolojik cinsiyeti erkek olan bireyler çıkmaktadır. (Vatandaş 2003:35) Şiddetin zaman içerisinde nesilden nesile aktarılan ve modelleme ve taklit yoluyla öğrenilmesi boyutuna değinmek son derece mühim ve elzemdir. Bu düşünceden hareketle şiddet davranışlarının ilk olarak kodlandığı, bireyin ilk sosyalleşme alanı olan çekirdek aileye dikkat çekmek oldukça gereklidir. Dünyaya gelir gelmez konuşmayı, yürümeyi ve diğer tüm edinimleri çekirdek ailesi içerisinde deneyimleyen çocuk hiç kuşkusuz ki şiddet konusunda da aile bireylerini modelleme yoluna gidecektir. Bu fikirden hareketle bakıldığında şiddet davranışında bulunan bireylerin gözlemleyip özümlediği saldırgan davranışların çekirdek ailesinin davranışlarını taklit etmesi ile ilişkili olması kaçınılmazdır. (Freedman vd. 2003: 267) Zira sosyal öğrenme kuramının en temel bileşeni “taklit” olgusudur. Ailesinde şiddeti deneyimleyen ve karakter oluşumu yeni yeni şekillenmeye başlayan çocuğun şiddetten etkilenmemesi olanaksızdır. Çünkü çocuk ilk olarak ailede sosyalizasyon sürecine katılıyor ve dolayısıyla çocuğun davranış temelleri burada atılmaktadır. Şiddet uygulayan kişinin herhangi bir ceza almadığını ve şiddet uygulanan kişinin pasifize olduğunu gören çocuk şiddetin yanlış bir şey olduğunu düşünmeyecek ve bu saldırgan dürtü eğilimi geliştirmesine sebebiyet verecektir. Öğrenilen bu şiddet içerikli davranışların ise ergenlik ve yetişkinlik döneminde taklit yoluyla sergilenecek olması kaçınılmazdır. Çocuğun yakın çevresini rol model almasına yani modellemesine ‘özdeşim’

denmektedir. En önemli özdeşim kaynağı ise anne ve babadır. (Vahip 2002) Genellikle kız çocuklarının anneyi, erkek çocuklarının ise babayı rol model aldıkları bilinmektedir. Bu cinsiyet odaklı modelleme ise toplumsal cinsiyet temellidir. Dünyaya gelir gelmez renklerin (pembe ve mavi) ayrımıyla başlayan öğretiler diğer tüm toplumsal cinsiyet yargılarıyla erkek çocuğa babası gibi, kız çocuğa ise annesi gibi davranması gerektiğini kodlayacaktır. Buna ek olarak anneyi modelleyen kız çocuğun annenin şiddet karşısındaki davranışlarını özümseyeceğini, erkek çocuğun ise genellikle şiddet uygulayan taraf olan erkin yani babanın davranışlarını içselleştireceği bilinmektedir. Şiddeti deneyimleyen anne öğrenilmiş çaresizlik geliştiriyorsa, anneyi modelleyen kız çocuğun da bunu içselleştirerek ileriki yaşamında öğrenilmiş çaresizliği deneyimleyeceği bilinmektedir. Yapılan araştırmalar babadan şiddet davranışları gözlemleyen çocukların diğer tüm erkeklerden şiddet göreceği konusunda tedirginlik geliştirdiklerini göstermektedir. Straus (1991) tarafından gerçekleştirilen çalışmalara göre çocukluk çağında deneyimlenen şiddet ile yetişkinlik döneminde uygulanan saldırgan davranışlar arasında doğrudan bağlantı olduğu görülmektedir. Çocukken şiddete tanıklık eden bireylerin, hiç şiddetle karşılaşmamış çocuklara kıyasla şiddet uygulama ihtimallerinin üç kat daha fazla olduğu da görülmektedir. Mihalic'in (2007) yaptığı bazı araştırmalar da şiddete maruz kalan çocukların ileride eşlerine ya da çocuklarına şiddet uygulama oranlarının şiddete maruz kalmayan çocuklara oranla daha yüksek olduğunu göstermektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1 Kadına Yönelik Şiddete İlişkin Görüşler

Katılımcıların kadına yönelik şiddete ilişkin ilk izlenimlerini öğrenebilmek ve diğer araştırma sorularının daha detaylı incelenebilmesi adına kadına yönelik şiddet hakkında ne düşünüyorsunuz? sorusu yöneltmiştir.

Bir katılımcı kadına yönelik şiddeti siyasal bir zemine taşıyarak kadının toplumsal statüsünün belirsizliğine vurgu yaparak kadına şiddetin ve bununla bağlantılı olarak kadın cinayetlerinin yalnızca kadın ve erkek arasındaki basit bir çatışmadan ibaret olmadığını, tüm bu şiddetin politik bir yanı olduğunu dile getirmiştir;

“Kadın cinayetlerini siyasi cinayetler olarak değerlendiriyorum öncelikle. Sebebi sosyal devlet yapısı gereği zorunlu eğitimin ücretsiz eğitim olması ile birlikte okur yazar oranının hala olması gerektiği bir seviyede olmadığı gibi, okuma oranının da daha düşük olmasının, kendi amaç çıkarları uğruna eğitimi kullanan siyasi güçlerin eseri olduğunu düşünüyorum. Toplum içerisinde hala statüsü ve konumu belli olmayan, nesnelleştirilmiş, temel güvenlik ve yaşam hakkı tehdit altında olan bir varlık durumunda bulunan kadınların ölümlerinin arkasında sadece öfkesine yenik bir eş görmek bence çok masumane olur. Her bireyin eğitiminin tam, bilinci açık ve beklentilerinin sağlıklı olduğu bir toplumu üç temel ihtiyaç(barınma, beslenme, güvenlik) etrafında ancak bir mekanizma(sosyal devlet) tarafından inşa edilebilir olduğunu düşünüyorum. Eğitim dedim fakat aile içi eğitiminden, programlı ve programsız bir öğretimden geçtiğini unutmamalım ve gene aslında baktığımız zaman hedef Gene sosyalleşememiş, radikal, kravatlı siyasi yapılar ve unsurlar. Beşerden insana alacağımız yol çok ama umutların diri olması gerek modern çağın İlkel canavarların azalması temennisiyle.”(k8)

Bir diğer katılımcı ise kadına Şiddetin temeline inerek sosyolojik bağlamda analizini yapmak gerektiğine değinmiştir. Şiddeti ekonomi ve yoksulluk bağlamında yorumlayarak yabancılaşma vurgusu ile bu çatıŐmayı farklı bir zemine taŐımiŐtır. Maddi refah dőzeyinin sınırda olması, yabancılaşma, yoksullaŐma, din ve ananeler

ile hegemonik erkeklik noktalarına değinerek kadına yönelik Şiddeti yorumlamıştır;

“Şimdi kadına yönelik Şiddetin temeline bakmak lazım. Bunu ũç gruba ayırmak lazım. Yani sosyolojik olarak bakarsak Marks’ın dediği gibi alt yapı kurumları ũst yapı kurumlarını belirliyor. Alt yapı dediğimiz nedir sermayedir Şimdi para mutluluğu belirleyen bir araç aslında fakat insanlar ekonomik sıkıntı çektiklerinden dolayı çalıŐtıkları kadar ettikleri emeğin karŐılıđını alamadığı için toplumsal olarak kendine yabancılaŐıyor ailesine vakit ayıramıyor getirdiği para aileye yetmiyor ve bir söz var erkek toklukta kadın yoklukta belli olur diye. Maalesef evin içinde bu ekonomik girdinin az olmasından dolayı sorunlar çıkıyor. Ev kira elektrik su.. Bireyler daha rahat yaşamak istiyor. E noluyo bu sefer alınan para o yaşam standardını sağlamayınca evin içinde belli birtakım sorunlar çıkıyor. Eee ve bu maalesef ataerkil bir toplum olduğumuz için adam evde iş yerinde patrona gőcő yetmediği için patrona bir Şey demediği için gőcő kime yetiyorsa ona geliyor hıncını ondan çıkartıyor. Bu noktada kadına Şiddetin bence birinci sosyolojik nedeni bu. İkinci nedeni din ve ananeler olduğunu dőŐünüyorum. “(k2)

Bir diğer katılımcı da Şiddete kalıplaşmış söylemler, toplumsal kabuller ve ananeler gibi sebeplerle tezahőr edildiği yorumunu getirmiştir;

“Kadına yönelik Şiddet ũlkemizde yanlış bilinen kalıplaşmış algılarla ortaya çıkan olay olduğunu dőŐünüyorum. Tőrk toplumunun gelenek gőrenekleri bağnazlıkla birleŐince ortaya çıkan eylemin Şiddet olduğunu dőŐünüyorum.”(k9)

Katılımcıların birçoğu şiddeti kadın-erkek olarak kategorize etmenin doğru olmayacağını, şiddetin başlı başına büyük bir sorun ve olumsuz bir davranış olduğu ortak fikrini paylaşmaktadır;

“Bence şiddeti kadına yönelik diye ayırmamak lazım. Düşünürsek eğer şiddetin başlı başına yanlış olduğu kanaatindeyim. Şiddet bana göre ailede başlıyor ve insanın içinde geliyor.”(k10)

“Sadece kadına yönelik şiddete değil, şiddetin her türüsüne karşıyım.”(k11)

“Kadın, erkek, hayvan, bitki canlı varlıklara yapılan şiddetin her türüsüne karşıyım. İçinde bulunduğumuz toplumda kadının dezavantajlı olduğunu ve bu sebeple her fırsatta sindirilmeye çalışıldığını düşünüyorum.” (k15)

“Kesinlikle olmaması gereken bir şey olduğunu düşünüyorum.” (k16)

“Tamamen yanlış bir hareket, insanlık ayıbı ve bence şiddetin cinsiyeti yok.

“Şiddet kendi başına bir insanlık ayıbı.” (k3)

Diğer katılımcılar ise kadına şiddetin faillerine gereken cezai yaptırımın uygulanmaması ve kadına yönelik şiddetin engellenememesi durumundan dolayı hukuki bir gecikme ve eksiklik yorumunu getirmiştir;

“Kadına şiddet hakkında ne düşünebilirim ki her gün birer birer eksiliyoruz. Şiddetin önünü alamıyoruz ve bu cinayete dönüşüyor ve ölüyoruz kimse de bir şey yapamıyor maalesef. Kendimizi nasıl koruyacağız bilmiyoruz çaresizce bekliyoruz.”(k4)

“Kadına yönelik şiddet şöyle düşünüyorum bence tüm dünyada var kadına yönelik şiddet ama bizim ülkemizde daha da ağır bastığını düşünüyorum bunu zaten her yıl kendi yaşitlarımda da olan daha büyük yaşlarda da olan kadın ölümlerinden ve kadına yönelik şiddetten sonra gördüğümüz haberlerde yani hiçbir yaptırım olmadığını görüyoruz kadına yönelik şiddette bulunan erkek bireyler oluyor zaten genelde bu insanlar ve hala buna çözüm bulamıyoruz ülkece. Genel olarak gündem bu şekilde.”(k5)

“Kadına yönelik şiddet son yıllarda epey arttı ve emsalleri ceza almadıkça azalacağını asla düşünmüyorum. Çok çirkin ve insanlık ayıbı olduğunu düşünüyorum.”(k6)

“Özellikle son yıllarda çok fazla yaşandığını ve bu durumun artık insanlar için sıradanlaştığını düşünüyorum. Çok üzüliyorum maalesef kadınlarımız için gereken düzen, yasa, olanak sağlanamıyor sahip çıkılmıyor.” (k14)

“Kadına yönelik şiddet geçmişten günümüze kadar gelen büyük bir problem. Kadına yönelik şiddet daha da azalması gerekirken haberlerde gördüğümüz üzere arttığını gözlemliyoruz. Açıkçası kendi güvenliğimizden endişe duyuyoruz.” (k19)

“Kadına yönelik şiddetin gün geçtikçe artan ve hepimizi korkutan bir olay olduğunu düşünüyorum.” (k23)

“Kadınların maruz kaldıkları şiddetin hayatımızın her alanında var olduğunu ve maalesef günümüz Türkiye’sinde bunun artık toplumumuzun bir gerçeği haline geldiğini ve toplumumuzdaki hiçbir kadının kendini gece gündüz fark etmeksizin artık yolda dahi kendine güvenle yürüyemediğini düşünüyorum.” (k18)

Bazı katılımcılar kadına yönelik şiddetin cinsiyetçilik ve ataerkil toplum yapısı ile olan bağlantısı üzerine şiddetin sebebi olarak ataerkil toplumun bir uzantısı olan pozitif ayrımcılığı işaret ederek görüş bildirmişlerdir;

“Kadına yönelik şiddet sadece geri kalmış veya gelişmekte olan toplumların değil, aynı zamanda görece az da olsa gelişmiş toplumlarda da görülebilen toplumsal bir sorundur. Şiddete açık toplumlarda ataerkillik sarmalıyla birlikte, toplumsal bir şiddet sarmalının kadınlar üzerinden dışavurumudur. Toplumumuzda kültürel kodlardan ve ataerkillikten kaynaklanan özel alanın politikliği durumuna sığınılan toplumsal bir anomalidir.” (k13)

“Kadınların şiddete maruz kalmalarında cinsiyetçilik önemli bir unsurdur. Kadına yönelik şiddet; aşağılama, kişiliklerini yaralama ve cezalandırma gibi acı veren şeyleri içermektedir. Kadının ruh sağlığını etkileyen en temel faktördür. Kadına yönelik şiddet sonucunda kadınların bedensel ve ruhsal sağlıkları bozulmaktadır.”(k1)

“Kadına yönelik şiddet, cinsiyet ayrımından dolayı kadınların hayatın her alanında ve alanında yaşadığı, özgürlük ve özgüven kısıtlayıcı bir eylemdir benim için.” (k17)

Diğer bazı katılımcılar kendi yaşam deneyimlerinden paylaşımlarda bulunarak kadına yönelik şiddetin bireysel yorumunu ve travmatik etkilerini paylaşmıştır;

“Kadına yönelik şiddet benim için çok hassas bir konu çünkü benim annem yıllarca şiddet gördü hem de gözümüzün önünde bu yüzden çocukluğumdan beri çok takıntılı olduğum bir konu ve çok üzüldüğüm bir konu.” (k2)

4.2 Kadına Yönelik Şiddet ve Şiddet Türlerine İlişkin Görüşler

Katılımcıların penceresinden şiddet türlerinin görünürlüğünü kavrayabilmek ve toplumsal analizini yapabilmek adına ‘Kadına yönelik şiddet denince aklınıza hangi şiddet türleri geliyor?’ sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların tamamı ilk olarak fiziksel şiddet yanıtı vermekte, fiziksel şiddet yanıtını ise sözlü ve psikolojik şiddet izlemektedir;

“İki şiddet türü geliyor. Hem psikolojik hem fiziksel şiddet. Ama daha belirgin olduğu için fiziksel şiddet maalesef ön planda oluyor aklıma ilk geliş sıralaması olarak.” (k3)

“Başta fiziksel ilerleyen zamanda bununla yetinmeyip psikolojik olarak yapılan şiddet geliyor.” (k7)

“Fiziksel, psikolojik, cinsel şiddet” (k8)

“Önce aklıma fiziksel şiddet geliyor daha sonrasında da psikolojik baskı ve tehdit geliyor.” (k9)

“Aklıma ilk gelen tabii ki fiziksel şiddet ama bunun dışında psikolojik şiddet ile de mücadele ediyor kadın. Özellikle ataerkil toplumlarda bu daha da artıyor. Çalıştığı için iş yerinde yetenekli olup kadın olduğu için terfi alamayan insanlar tanıyorum. Bu insanların bir yerlere gelmeleri bir erkeğe oranla çok daha mücadele gerektiriyor.” (k14)

“Öncelikle fiziksel daha sonrasında da sözel şiddet geliyor.” (k16) “Daha çok fiziksel şiddet geliyor.” (k20)

“İlk aklıma gelen fiziksel şiddet oluyor. Sonrasında psikolojik şiddet.” (k11)

“Cezalandırma, aşağılama, fiziksel bütünlüklerini ve kişiliklerini yaralama, tehdit, fiziksel, cinsel, psikolojik acı veren her şey kadına yönelik şiddettir bence.” (k1)

“Açıkçası en başta yani tek bi klasmana sokmuyorum tabiki de psikolojik şiddet de fiziksel şiddet kadar ağır yani bu bakımdan ikiye ayırıyorum ama fiziksel şiddet birazcık daha ee insanı savunmasız bıraktığı için psikolojik şiddette birazcık daha tepki gösterebiliriz belki ama kadın ve erkeğin fiziksel yapısı eşit olmadığı için fiziksel şiddette erkek kadına karşı şiddet uyguladığında fiziksel şiddet beni daha çok sinirlendiriyor ama ikisini de çok yanlış buluyorum.” (k5)

“Önce kadın cinayetleri geliyor aklıma daha sonra sözlü ve fiziksel taciz geliyor.” (k15)

“Toplumumuzda kadınlara karşı her gün önü alınamaz bir şekilde artan psikolojik, cinsel, manipülatif ve fiziksel şiddet uygulandığını düşünüyorum.” (k18)

“Kadın ve erkekler arasındaki işbölümünün de toplumların kültürel ve ekonomik tarihi içinde değişime uğramıştır. Bu bağlamda toplumların erkek gücüne duyulan ihtiyaçtan dolayı ataerkil toplum yapısının oluşumunda toplumların baskın eril özellikleri taşımıştır.” (k19)

“Aklıma önce sözlü şiddet geliyor çünkü önceki soruda söylediğim gibi gün içinde çok sık rastlıyorum. Daha sonra dayak yani fiziksel şiddet geliyor aklıma.” (k21)

“Aklıma hemen fiziksel şiddet geliyor.” (k22)

“Aklıma ilk olarak psikolojik şiddet geliyor. Çünkü en çok maruz kaldığım şiddet türü bu. Ailem, eski patronum, eski partnerlerim hepsinden psikolojik şiddet gördüm. Bunun dışında fiziksel şiddet geliyor aklıma çünkü sanırım en yaygın şiddet türü olduğu için.” (k24)

“Psikolojik, fiziksel, cinsel şiddet.” (k3)

Katılımcıların neredeyse tamamına yakını ekonomik şiddetten bahsetmemektedir ve bu durum ekonomik şiddetin görünürlüğü ile ilgili yeni bir pencere açmaktadır. Ekonomik şiddet vurgusu yapan katılımcılar ise öncelikle diğer şiddet türlerini dile getirmekte daha sonrasında ekonomik şiddeti diğer şiddet türleriyle birlikte yorumlamaktadır;

“Kadına yönelik şiddet denilince aklıma sadece fiziksel bir müdahale değil, cinsel, ekonomik, psikolojik şiddet türleri geliyor.” (k17)

“Kadınlara yönelik şiddet sadece fiziksel değil aynı zamanda psikolojik ve ekonomik olarak da gerçekleştirilmektedir.” (k13)

“Kadına yönelik şiddet denince aklıma ilk olarak fiziksel şiddet geliyor çünkü en görünür olanı o ama bundan ziyade cinsel şiddet son günlerde çok sık çıkıyor

karşımıza erkek kadın hayvan eşya fark etmeksizin cinsel şiddet uygulanıyor bunları medyada görüyoruz. Ekonomik ve psikolojik şiddet de var tabi yadsınamaz bunlar da.”(k4)

Bir katılımcı şiddeti oluşturan ve meşrulaştıran süreçleri dile getirerek kadınların şiddet karşısında sessiz kalışının hazırlığına ve manipülatif süreçlerine değinmiştir;

“Şiddetin pek çok türü mevcut fakat benim aklıma bu acımasız kavramla ilgili ilk önce gelen fiziksel şiddet. Ne yazık ki flört şiddeti, eş şiddeti, abi şiddeti, baba şiddeti.. özne değişiyor fakat şiddetin türü hep aynı. Elbette fiziksel şiddet sadece kadının bedenindeki morluklar ile kalmıyor üzerine psikolojik şiddet gibi müthiş zehirli bir şey ekleniyor ve bizleri çaresiz kurbanlar haline getiriyorlar. Kadın manipüle ediliyor, yalnız hissettiriliyor, çaresiz bırakılıyor ve günün sonunda şiddete sessiz kalmak durumunda bırakılıyor.” (k2)

Bazı katılımcılar sosyal medyaya yansıyan kadına şiddet içeriklerine değinerek kadına yönelik şiddeti daha görünür kıldığına dair görüşlerini paylaşmaktadır;

“Hayatımızın bir parçası olan medya, sosyal medya paylaşım alanları sayesinde aklıma ilk gelen şiddet türü fiziksel şiddet.”(k10)

“Aklıma direkt kadın cinayetleri geliyor. Fiziksel şiddet de geliyor aklıma tabi özellikle sosyal medyayı aktif kullanmaya başladığımdan beri kadına yönelik şiddeti daha fazla görür oldum.”(k6)

Bir diğer katılımcı şiddetin girift bir yapıda olmasından hareketle şiddet türlerinin genellikle birlikte görüldüğü, psikolojik ve ekonomik şiddetin nihayetinde fiziksel şiddet ile noktalanacağı görüşünü paylaşmaktadır;

“Psikolojik, fiziksel ve ekonomik şiddet geliyor. Ama özellikle fiziksel şiddet Türkiye toplumunda daha ön planda. Aslında şimdi düşündüğümde psikolojik ve ekonomik şiddetin sonu hep fiziksel şiddete dayandırılıyor maalesef.” (k19)

4.3 Kadına Yönelik Şiddetin Kaynağına İlişkin Görüşler

Kadına yönelik şiddeti doğuran süreçleri ve bu toplumsal sorunun temelindeki problemleri analiz edebilmek ve katılımcıların görüşlerini alabilmek adına ‘Sizce kadına yönelik şiddetin kaynağında ne yatıyor? Sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcıların bir kısmı kadına yönelik şiddetin çok denklemlili bir toplumsal sorun olması sebebiyle tek bir yargıya varmak yerine kadına yönelik şiddetin kaynağındaki çeşitli sebepten bahsetmektedir;

“Kadına yönelik şiddet uygulayanlar da eğitim seviyesi veya maddi durumu iyi olabilir. Tabii bunlar bu kişilerin eğitim durumu okumuş veya kültürlü olması şiddet uygulamayacağı anlamına gelmiyor. Kadına uygulanan şiddetin kaynağının altında birçok şey olabilir tabii.” (k11)

“Kadına yönelik şiddetin kaynağı tek bir kanal olmamakla birlikte ataerkil toplum yapısı, sosyo-ekonomik düzey ve eğitimidir.” (k13)

“Kadına yönelik şiddetin temelinde toplumsal yargıların, insanların eğitiliş biçiminin ve maalesef kitaplar, diziler, filmler gibi organların normalleştirdiği durumların yattığını düşünüyorum.” (k19)

“Kadına yönelik şiddetin kaynağında; örf ve adetler, töre, eğitim düzeyi, toplumsal baskılar, psikolojik sebepler ve kamusal yaptırımların yetersizliği olarak görüyorum.” (k15)

Bunlara ek olarak bir katılımcı da kadının erkek muadillerine kıyasla sağlık ve eğitim gibi insani haklardan mahrum edilmesi yorumunu getirmiştir;

“Kadınlar dünyanın pek çok yerinde insan yaşamının gerektirdiği temel fonksiyonların desteklenmesi açısından zayıf kalmaktadır. Ülkemizde ataerkil bir egemen toplum yapısına sahip olduğu için gelenek-göreneklerin kadının sosyal ve ekonomik hayatında birçok zorluklar karşısına çıkmaktadır. Erkeklere göre daha sağlıksız ve eğitimsizlerdir. Şiddet olgusu en yalın haliyle ‘ bir kişiye zorla güç ve baskı uygulamaktır şeklinde tanımlanmaktadır.’ Kadına yönelik şiddet olgusu genellikle dört farklı şekilde sınıflandırılmaktadır. Bunlar: fiziksel şiddet, sözel şiddet, psikolojik şiddet, ekonomik şiddet ve cinsel şiddet olarak gruplandırılabiliriz. Ülkemizde Kadına şiddet uygulayan erkeklerin güvensiz, alkol kullanan, şiddet uygulamayı hak olarak gören, gelir ve eğitim düzeyi düşük, şiddet içerikli filmler-

diziler izleyen, sevgisiz büyüyen, çocukluklarında şiddet gören veya şiddete tanık olan, davranışlarından sorumluluk duymayan kişiler oldukları bulunmuştur.” (k19)

Katılımcıların büyük çoğunluğu kadına yönelik şiddetin temelindeki problemin ataerkil toplum yapısı, erk egemen düşünce ve dolayısıyla cinsiyet eşitsizliği olduğu fikrini beyan etmektedir;

“Bence kadına yönelik şiddetin kaynağı cinsiyet eşitsizliği, yakın ilişkilerdeki sorunlar, kadınlara verilen düşük değer ve yoksulluktur.” (k1)

“Ataerkil bir toplum olmamız yatıyor ve çocuklukta ebeveynlerin pozitif erkek çocuk ayrımı yapmalarından olduğunu düşünüyorum.” (k3)

“İçinde bulunduğumuz coğrafyayı örnekleyecek olursak eğer, ebeveynlerin çocuklarını ataerkil biçimde yetiştirmesi, bu düşünceyi benimsetmeleri erkek çocukların yetişkin dönemlerine yansımaktadır. Kendini üstün gören erkek bireyler bu üstünlüğü belirtmek uğruna doğru ya da yanlış her davranışı sergiledikleri için suçluluk oranı daha fazladır. Bu üstünlüğü kadınlar üzerinde daha kolay gösterebileceklerini düşündükleri için erkekler kadınlara şiddet uyguluyor.” (k17)

“Kadınların günlük yaşamlarına maruz kaldığı tüm bu durumların esas sebebinin ata eril bir toplum yapısından kurtulamamış olmamız aynı zamanda erkektir ne yapsa haklıdır kaçasıdır döver de sever de.” (k18)

“Kadına yönelik şiddetin kaynağında bence erkek egemen bir toplum olmamız yatıyor. Bence ataerkil toplumun kadına yönelik şiddeti besleyen kaynağında yatan problemin başında gelmekte. Yaşadığımız toplumsal kalıpların oluşturduğu ve güçlendirdiği bir toplum sonucunda kadına yönelik şiddet söz konusu oluyor maalesef.”(k23)

“Ataerkil toplumda yetiştirilmiş olmanın verdiği yanlış eğitim.” (k20)

“Kadına şiddetin kaynağında bence toplumun ta kendisi yatıyor. Kadın cinayete kurban gidiyor o saatte orada işi neymiş diyorlar üzerinde ne varmış diyorlar yahu ne alakası var gece geç saatte dışarda olduğum için beni öldürmeye hak mı buluyorsunuz? Yine kadına şiddet olayları olduğu zaman az da olsa görüyoruz hak etmiş adam az bile yapmış diyenleri. Bence kadına şiddetin temelinde toplumun bu kirli yüzü yatıyor.” (k24)

Diğer bir katılımcı da tüm bunlara ek olarak şiddet uygulayan emsallerine herhangi bir yaptırım uygulanmaması durumunu eklemektedir;

“Sorunun en temelde yani ailede verilen eğitimde olduğunu düşünüyorum. Tabii bunda ataerkil toplum yapısının da etkisi büyük. Caydırıcı cezalar olmaması da bu şiddeti devamlı hale getiriyor.” (k4)

Bazı katılımcılar ailedeki verilen eğitimin ataerkil kodlar çerçevesinde gerçekleşmesi sebebiyle şiddet ve ayrımcılığın çocukluk çağında empoze edildiğini, yetersiz kalan eğitimin ve bu durumun doğurduğu cehaletin kadına şiddet sorununun temelinde yer aldığı yorumunu katmaktadırlar;

“Bence kaynağında ee hem mesela şöyle erkeğin yetiştirilme tarzından dolayı kaynaklanıyor bence o erkeği anne nasıl yetiştirdiyse ya da kadına işte bak yani kadını dövmesi gerektiğini eğer söylememişse yok bu yanlış oldu toparlayacağım bir dakika şöyle; annesi oğlunu büyütürken kendi de ona karşı ne kadar nazik ne kadar kibar olursa erkek aslında onu görüyor ama bu kadın için de geçerli kız çocuğu için yani çünkü çocuğu anne büyütür. Erkek annesinden ne görürse babasının annesine karşı tavrında ne görürse tabiki de erkek onu büyüdüğü yaşlarda alıyor evin içindeki ablayla olan ilişkisi olsun kız kardeşiyle ilişkisi olsun annesinin ona öğrettiği kadına karşı nasıl olmalı ya da annesinin ona yüklediği anlam erkek çocukları için konuşuyorum bu genelde ataerkil toplumlarda çok yaygındır erkekse eğer el üstünde tutulur ona kurban olunur işte halaylar çekilir bilmem ne ee yani erkeğin gözünde ne oluyo kadın daha değersiz oluyo ya da atıyorum bir miras paylaşımında erkeğe daha çok pay verilir ve bizim toplumumuzda dini katarak dinde de böyle olmalı zaten diyerek kadın hep dışlanıyor nedir bizim avcı toplayıcı yaşamımızdan beri gelen genlerimizde olan erkek toplar kadın evde pişirir tabiki erkeğin daha fazla güce ihtiyacı var ki ben kadın erkek eşitliğine inanmıyorum zaten sadece kadın ve erkek eşit haklar almalı fırsat eşitliği olmalı kadın ve erkek tabii eşit değil fizyolojik boyutta ve psikolojik olarak. Soruya dönersek bu ee erkeğin kafasında yatan şey en başta aileden geliyor yetiştirilme tarzından geliyor kadına karşı nasıl davranması gerektiği hakkında ve yetiştiği toplumdaki geliyor.”(k5)

“Kadına yönelik şiddetin kaynağında yatan şey ‘erkektir o yapar’ denilen yobaz düşünce biçimine sahip olan zihniyetin bir araya gelerek birbirlerine verdikleri cesarettir.”(k10)

“Kadına şiddetin kaynağında kıskançlık yatıyor, eğitimsizlik ve cahillik yatıyor, yetiştirilme tarzı yatıyor.” (k22)

Kadına yönelik şiddetin kaynağı bence cehalettir. Cahil insan kendini yetiştirememiş insandır benim gözümde eğitimle filan alakalı değil. Benim babam kültürlü bir adamdır. Ticaretle uğraşiyor ve ticaret, siyaset, ekonomi gibi konularda konuşur yani bilgilidir ancak yıllarca anneme şiddet uyguladı. Annem babama göre daha az eğitim almış bir kadın ama o davranış açısından babamdan daha uygun kesinlikle. Başka bir kaynak ise bence toplumumuzun inanışları, gelenekleri. Ev içinde olan ev içinde kalır dediler, kocan o senin dediler anneme hep ve yıllarca kimse destek olmadı kendi ailesi bile. O da çok mücadele etmedi zaten başa çıkamayacağını kabullenmişti sanırım.” (k25)

Bir diğer katılımcı da çocukluk çağında şiddeti fiziken deneyimleme ve ebeveyni rol model alma; güç kaybına uğrama endişesi ve ego tatmini gibi sebepleri kadına yönelik şiddetin temeline oturtmaktadır;

“Erkekler karşıdaki kadına bence bu benim fikrim tamamen yetemediğini her anlamda yetemediğini ve kendisinin artık güç kaybına uğradığını düşünür çünkü şöyle bir şey var belli zamandan öncesine kadar şiddetin şsi olmayan evde yaş ilerledikçe durumlar farklılaştıkça şiddet ve kavga çok fazla görülmeye başlandı. Ben kendi babam açısından değerlendiriyorum bunu tamamen annemin artık onu taşıyamadığını fark ettim kendi egosunu tatmin etmek istiyor sınırlarına hakim olamıyordu tabi ki bu sebeplerin hiçbiri kadının canını yakmaya yönelik tepkiler oluşturmamalı fakat tamamen egosu sebebiyle yaptığını düşünüyorum. Bir de şöyle bir durum var benim dedem de babaanneme çok fazla şiddet uygularmış babaannem hala anlatır bize. Çok fazla şiddet uygularmış ve bunu çocuklarının gözü önünde yapmaktan çekinmezmiş yani erkek çocukları babalarından gördüklerini uygulayabilirler ben de sorunun kaynağının aslında babamın zamanında dedemin yaptığı davranışları normal bulması olduğunu düşünüyorum. Dedem onun için çok önemli bir insandı ve yaptığı her şey doğrudu bunun için de onun uyguladığı şiddet babama doğru geliyordu belki de. Ben sorunu burada görüyorum yani erkek evlatları birazcık daha babanın tavırlarını kendilerine örnek aldıkları için kendi eşlerine de davranış şekilleri aslında babalarından kaynaklanıyor bence.” (k12)

Bir diğerkatılımcı da tüm bunlara ek olarak aşırı tüketim olgusu ve teknoloji kullanımını sonucu toplumsal körlük yaşama durumunu kadına yönelik şiddetin temel sebeplerinden biri olarak yorumlamaktadır;

“Kesinlikle en büyük kaynağın eğitimsizlikten geldiğini düşünüyorum. Maalesef teknolojinin de etkisi olduğunu düşünüyorum. Ülke olarak her şeyi aşırı tüketiyoruz örneğin sosyal medya uygulamalarını indiriyoruz ve çok fazla tüketiyoruz. Gençlerimiz kitap okumuyor sürekli şiddet içeren film, dizi, oyunlar ilgilerini çekiyor. Onların sanata, spora, müziğe yönlendirilmeye ihtiyacı var.” (k14)

Bir katılımcı kadına atfedilen toplumsal roller sebebiyle şiddete birçok sebep bulunabildiği, din ve kültürel kodların da kadına yönelik şiddete zemin oluşturduğu fikrini paylaşmaktadır;

“Aslında pek çok faktör var fakat ilk aklıma gelenlerden kültürel ve dini faktörlerin çok büyük rolü olduğunu düşünüyorum. Özellikle İslam ülkelerinde koca, abi ve baba şiddeti çok acımasız bir hal almakta. Ataerkil bir toplumda yetişmemiz ve bu yapının İslam kültürüyle bağdaşması kadına yönelik yazılı olmayan katı kuralların oluşmasına sebep oluyor. Kadının giyimi, kadının toplum içindeki hal ve hareketleri, kadının söz sahibi olması, kadının gülüşünü dahi bu kavramlar belirliyor.” (k2)

Bir diğerkatılımcı gündelik dilimize yerleşmiş olan küfür kültürünün kadın bedeni üzerinden tezahür edilmesi sonucu kadın bedeninin metalaşması durumunu belirtmektedir;

“Dediğim gibi bence temel problem eğitimi arka plana atmış güç mekanizmaları. Çünkü temel bir örnek üzerinden baktığınız zaman 5 yaşındaki bir çocuktan 70 yaşındaki bir yaşlıya kadar kimsenin ağzından düşmeyen bir küfür kültürü oluşmuş. Cümlemizin öznesinin küfür olmasının sebebi maalesef kadını nesnelleştiren, metalaştıran kadına ait obje ve uzuv kadın küfürleri iskeletini oluşturması. Kültür dememin sebebi tektipleşmiş insan zihinlerinin nerdeyse durumlar karşısında verdikleri yek bir cevap ve merkezinde küfür olması. Düşünün ki toplumun tüm damarlarına etki eden bu durum normalleştirilmiş gibi ciddi bir kitleye sahip televizyon programı halinde de Karşımıza çıkabiliyor ve ilerisi için korkunç bence. Ve bence bir tercih olmaktan çok yaşayış biçimi olarak hayatımızda. Düşünebilen bir varlık küfürü tercih etmez, etmemeli.” (k8)

Başka bir katılımcı da bu yorumla bağlantılı bir görüş bildirerek kadın ve erkeğe atfedilen rollerin gerçekleştirilmesi gayesinin kadına yönelik şiddetin temel sebebi olduğunu beyan etmektedir;

“Bence kadına şiddetin temelinde alışkanlıklar yatıyor. Erkek güçlü olmaya alıştırılmış bir varlık bence kadın ise tam tersi daha teslimiyetçi daha narin daha sessiz olmaya alıştırılmış gibi geliyor bana. Bu alışkanlıkların sonucunda da erkek şiddete yöneliyor kadın şiddet görüyor bunlar birbiriyle bağlantılı bence.”(k6)

Diğer iki katılımcı ise yanlış partner seçimi, ayrılığın reddedilmesi ve erkek cinsinin üstün görülmesi yorumunu getirmektedir;

“Alışıl gelmiş kompleks, karşısındaki kişiyi kıskanmak, ayrılığı kabullenmemek ve kendini kadından güçlü görmek bence.”(k9)

“Uyumsuz partner seçimi, erkeğin kendini yetersiz hissetmesine bağlı toksik maskülenizasyonu.” (k16)

4.4 Erkek Suçluluğunun Sebepleri ve Kadınlara Şiddet Uygulanma Sebeplerine İlişkin Görüşler

Yapılan çalışmalara ve istatistiki verilere bakıldığında kadınların en çok erkek bireyler tarafından şiddete maruz bırakıldıkları görülmektedir. Bu sebeple araştırma sorusu erkek suçluluğu bağlamında yöneltilmiştir. Katılımcıların penceresinden erkekleri şiddete yönelten süreçleri izleyebilmek amacıyla ‘sizce erkek suçluluğunun sebepleri nelerdir? Erkekler kadınlara neden şiddet uyguluyor olabilir?’ sorusu yöneltilmiştir.

Bir katılımcı erkeğin şiddete meyilli olma ve kadına şiddet uygulama sebebinin güç tezahürü olduğu yorumunu getirmektedir;

“Bence erkeklerin kadınlara şiddet uygulamasının sebebi güç göstermek, öfke boşaltmak, kadınları kontrol etmek ya da cezalandırmak.” (k1)

Birçok katılımcı erkek bireylerin yetiştirilirken gerek ailesi gerek sosyal çevresi tarafından işittiği öğretilerin erişkinlik çağında şiddete meyilli olmasına etken olduğu yorumunu getirmektedir;

“Bence erkekler dünyaya gelirken böyle vahşi gelmiyor ben buna kesinlikle inanmıyorum. Erkekler şiddeti öğreniyor şiddet uygulaması gerektiğini öğrenerek büyütülüyor. Aynı zamanda o büyürken kız çocuk ötekileştiriliyor ve bunları da görüp öğreniyor. Dolayısıyla kendinde şiddet uygulama hakkı görüyor çünkü böyle gördü ve öğrendi. Erkekleri suça iten süreçleri en başından değerlendirmek gerekirse çocukluk çağından itibaren başlayan yetiştirme süreçleri diyebilirim.” (k4)

“Toplumun öğrettiği şeyler ve yetersiz ahlak diye düşünüyorum.” (k7)

“Tarihten günümüze kadar erkek daha güçlüdür algısı sayesinde cesaretlenip daha kolay şiddete meyilli hale geldiğinden dolayı bence.” (k10)

“En büyük etkenin eğitimsizlikten kaynaklandığını söylemiştim fakat neden erkekler şiddet uyguluyor sorusuna şu şekilde cevap verebilirim; erkeğe toplumumuzda çok fazla anlam yükleniyor. Erkektir yapar, aslan oğlum, erkek adam şöyle olmalı gibi tabirler maalesef çok kullanılıyor. O erkeği yetiştiren anne ve babalarımız kullanıyor. Bu erkekler ileride kendilerinden daha güçsüz, savunmasız gördükleri kadınlara çocukluktan aldıkları o yetki ile şiddet uygulayıp bunun normal bir davranış olduğunu düşünüyor.” (k14)

“Erkeklerin kadına şiddet uygulamasında geçmişten gelen kalıplaşmış yargıların olduğunu düşünüyorum. Kadın kalabalıkta gülemez, kadın çalışamaz, kadın erkek çocuk doğurmalıdır, kadın erkekten daha baskın ve güçlü olamaz gibi düşünceler değişmediği sürece, kadın değersizleştiriliyor ve şiddete maruz kalıyor” (k15)

“Kesinlikle zemin oluşturuyor. Sosyal öğrenme deyince sosyal çevre geliyor akluma hemen ve gerçekten insanın kendi oluşturduğu sosyal çevresi çok önemli. Benim lise arkadaşlarımdan oluşan bir arkadaş grubum var hepimiz kadınız ve birbirimizle paylaşıyoruz her şeyimizi. Bu küçük grupta bile ‘kıskanmış ne var seviyor demektir’ ‘biraz bağırır ne olmuş sinirlenmiş demek’ gibi şeyler söyleniyor dolayısıyla akıl danışan arkadaşımız bir şekilde ikna oluyor bence bu bir sosyal öğrenme örneği olabilir. Toplumsal cinsiyete de değinecek olursam ‘erkek adam’ söylemi toplumumuzun bir gerçeği yani hep duyuyoruz erkek adam şöyle yapar böyle yapmaz falan. Belli kalıpların içine sıkıştırılan insanlar benliğini unutuyor ve toplumsal anlamda bir şeye itiliyor bu şiddet de olabilir.” (k24)

“Ben bu problemlerin çocuklukta yattığını düşünüyorum açıkçası. Özellikle bu konular hakkında kitap okuduğumdan dolayı özellikle ailelerinde şiddet gören kişilerin şiddete başvurduğunu ve bu yüzden kendi güçlerini kaybetmemek adına kadına şiddete başvurduğunu düşünüyorum.” (k2)

“Erkeklerin fiziksel olarak üstün olduğu düşüncesinin sürekli vurgulanması, toplum yapısından ötürü erkeklere daha fazla söz hakkı ve sorumluluk veriliyor olması, sinsice kadınların bastırılıyor, basitleştiriliyor ve küçümseniyor olması erkeklerin kendilerini daha güçlü hissetmelerine sebep oluyor ve bu hayvani içgüdülerini besliyor diye düşünüyorum. Ki hayvanlar bildiğim kadarıyla tehlikede hissetmedikleri sürece şiddet eğiliminde bulunmuyorlar. Ancak erkekler için aynısını söyleyemeyeceğim. Bunun sebeplerinden biri diğer soruda da bahsettiğim gibi çevrede gördükleri, kitaplarda okudukları, filmlerde izledikleri sahneler olabilir. İnsan çevresinden ne görürse onu öğreniyor. Bebekler anadillerini dahi bu şekilde öğreniyorlar ve maalesef anadillerini öğrendikleri gibi şiddeti de öğreniyorlar.” (k30)

Bir katılımcı da benzer bir yorum getirerek erkek şiddetinin salt olarak saldırgan dürtüler sonucu ortaya çıkmadığını, şiddetin öğrenildiğini belirtmektedir;

“Erkek suçluluğunun sebebi bence sadece saldırgan dürtüler değil. Şiddeti de bence yemek yemek gibi yürümek gibi konuşmak gibi görerek öğreniyoruz. Kendimden bir örnek verebilirim bu soruya. Ben aile içinde şiddeti çok sık olmasa da deneyimlemiş biriyim. Bu yüzden tartışma ve kavgalar bana çok yabancı gelmiyor demek ki ben bu davranışları öğrenmişim ve zihnimde yer etmiş bu tavırlar. Tamam kadınlar erkeklere oranla hormonal olarak daha hassas daha duygusal ve naif ama kadına da öğretilen dayatılan bazı şeyler var ve bu öğrenilen şeyler sonucunda kadın bastırılıyor baskılanıyor erkeğin suça itildiği gibi.”(k6)

Bir diğer katılımcı araştırma sorusunda bahsi edilen erkek modelinin nezdinde kadının toplumsal konumunun belirsiz olduğunu, kadın cinsinin yemek pişiren, cinsel ihtiyaçlarını gideren, temizliğini yapan bir araç olarak gördüğünü belirtmekte ve kadın bedeninin değersizleşmesi ve metalaşması yorumunu getirmektedir;

“Erkeğin(soruda belirtilen tiplere) dünyasında kadının yeri hala belli değil. Kadına karşılık bir anlam yok çünkü kadının onlar için bir varlık olduğunu bile düşünmüyorum. Kadın bir aşçı, kadın bir cinsel araç, kadın bir temizlikçi, kadın bir çocuk bakıcısı, kadın bir mantıksal köle kısacası onlar için. Düşünün ki bir televizyonun temel aksamlarında ufak bir problem olup, istenilen işleme cevap olmadığında bile şiddete başvuran bir bireyden ne bekleniliyorsa, dünyalarında araç olan bir kadına karşı tutum ve davranışlarında da çok uç bir davranış değişikliği aranmamalı. Bilinçsiz bir tanışıklık, birilerinin dayatması ve istenilmeyen Sağlıksız birliktelikler ve sonu gözyaşı. Sadece erkek değil toplumu oluşturan her unsur kadın şiddeti ve cinayetine sebep.”(k8)

Bazı katılımcılar da benzer olarak kadının toplumsal konumu itibariyle zayıf görülmesi nedeniyle şiddet gördüğünü ifade etmektedir;

“Uygulanan şiddetin neden veya sebepleri erkeğin kadın karşısında ezilmesi, kadının düşüncelerinin ve fikirlerinin erkeğinkinden daha iyi ve üstün olması erkekle kadına yönelik şiddet uygulama potansiyeli doğurabilir.”(k11)

“Erkeklerin kadınları zayıf ve güçsüz görmeleri yatıyor şiddetin kaynağında.

Nasıl olsa bana bir şey yapamaz gücü yetmez düşüncesi yatıyor.” (k22)

Bir diğerkatılımcı erk egemen zihniyet ve otoritenin devamı adına erkeğinkadına şiddet uyguladığını fikrini paylaşmaktadır;

“Erkekler kadına otorite kurmayı şiddet uygulayarak sağlayacağını düşünebilir.” (k2)

Konuşarak, anlaşarak değil de şiddet uygulayarak çözüm bulunuyor.” (k9)

Diğerkatılımcı toplumsal erkeklik bağlamında idealize edilmiş erkeklik modelinin erkek şiddetinde etken olduğu fikrini paylaşmaktadır;

“Yani ben kesinlikle düşünmeden evet diyorum. Şöyle bir durum var erkekler her zaman sen erkeksin sen erkek adamsın mesela sünnet kavramı var sünnet olduktan sonra sen artık gerçek bir erkeksin gibi söylemlere maruz kaldığında belki de o insan aslında çok iyi çok merhametli çok anlayışlı bir insan olarak büyüyecekken çevresel etkenlerden sen erkek adamsın erkek adam ağlamaz vs vs gibi şeyler söyleyince ister istemez kendi kalıplarının dışına çıkıp bambaşka bir insan haline dönüşüyorlar.” (k12)

Diğerkatılımcı ise kadına yönelik şiddetin kaynağında yatan temel unsurun ailenin sahip olduğu kültürel kodlar ve ataerkil toplumun bir uzantısı olan toplumsal cinsiyet eşitsizliği olduğu yorumunu getirmektedir;

“Kadına yönelik şiddetin kaynağı bence öncelikli olarak aile kültürü daha sonra da cinsiyet eşitsizliğidir.” (k17)

“Erkek mesleği değil mi sen nasıl yapıyorsun elinin hamuruyla erkek işine karışma gibi aşağılayıcı kadını maddeleştiren hizmet etmek için yaratılmış kendi fikirleri olmayan toplumda birey kabul edilmeyen bir varlık algısının sebep olduğunu düşünüyorum.” (k18)

Bir katılımcı atasözü ve deyimlerin gündelik dilimize yerleşmiş olması durumunu ve bu tümcelerın nesilden nesile aktarımı ile kadına yönelik şiddeti beslediğı yorumunu yapmaktadır;

“Kişilerin değer yargılarının oluşumunda toplumumuzda yer edinen atasözleri ve deyimlerin büyük bir önemi olduğu düşünülmektedir. Çünkü bir toplumda kültürün oluşumunda kullanılan dil ve söylem biçimi belli bir zaman sonra kültürün oluşumuna zemin hazırlaması ve toplumdan topluma veya bölgeden bölgeye gelecek kuşaklara aktarılması bilinen bir gerçektir. Kuşaktan kuşağa aktararak günümüze

ulaşan bu tarz atasözleri ve deyimlerin kadına yönelik şiddette etkili olduğu düşünülmektedir.” (k19)

Başka bir katılımcı ise kadına yönelik şiddetin toplumsal kabulün gerekliliklerinden biri olduğunu ifade ederek toplumsal cinsiyet eşitsizliği içeren dil kodlarının şiddete zemin oluşturduğu yorumunu getirmektedir;

“Ya ben bu cümleleri çok düşündüm gerçekten nerden doğmuş olabilir çünkü atasözlerinin geliş yeri vardır ya damlaya damlaya göl olur gibi kızını dövmeyen dizini döver nedir yani kızını döversen daha terbiyeli olur da dövmezsen başına iş mi açılır açıkçası kaynağını hala bilmiyorum toplum normlarından eğer kızını döversen o zaman senin üstüne düşen yükümlülükleri yerine getirdiğin anlamına mı geliyor? Ben de tam anlamadım açıkçası ama genelde hani kadının gülmesi kadının dediğiniz gibi yani en başta demiştim ya kadın ve erkek tabi eşit değildir kadın daha naiftir daha güleçtir hatta güleç de olmasın en ufak bir duygusallıkta erkek karı gibi görülür yani hani karı gibi benzetmesi yapılır sanırım erkekler daha hep güçlü durmalıdır güçlüden kasıt da tabi ne anladığımıza bağlı erkek hep hani duvar gibi olmalıdır ve duvar gibi olduğunda da toplum ona odun gibi erkek der açıkçası bu cümlelerin anlam ve önemi olduğunu düşünmüyorum uydurma olduğunu düşünüyorum öyle geçmişten gelmiş millet de bak ben kızımı dövdüm ileride daha büyük bir hata yapacaksa da artık onu yapmaz çünkü ben üzerime düşen görevi yaptım kızımı dövdüm diye düşünüyorlar bence.” (k5)

Bir diğer katılımcı erkeğin maddi yetersizlik ile geçim sıkıntısı yaşama durumunun sonucunda erkeklik rolü stresi yaşayarak şiddete meyilli hale geleceği yorumunu paylaşmaktadır;

“Erkek kendini yetersiz hissediyor olabilir. Özellikle de belli bir eğitim düzeyinin üzerinde değilse böyle bir şiddete başvuruyor olabilir.” (k16)

“Bence erkekler kadınlara şu yüzden şiddet uyguluyor suç işliyor diye net bir şey söyleyemem bence bunun çok fazla nedeni olabilir. Yetiştirilme ve yetişme biçimi çok önemli bence. Kişinin içinde yetiştiği aile ve o ailenin kültürü çok önemli diye düşünüyorum. Bunun dışında erkeğin ekonomik düzeyi bence etkindir. Geçim sıkıntısının erkeğe aşağılayıcı geldiğini düşünüyorum ve bu da onu şiddete kötü söz söylemeye itiyor olabilir. Dediğim gibi çok fazla sebebi var bence ama ilk aklıma gelenler bunlar.” (k21)

Başka bir katılımcı da benzer bir yorum getirerek toplumsal erkeklik olgusunun gerekliliklerini yerine getirme gayesiyle erkeğin şiddete başvurduğu yorumunu yapmaktadır;

“Ee şöyle söyleyeyim Türkiye ‘de erkekler erkekliğini topluma kanıtlamaya çalışıyor çünkü toplum erkekten kendi belirlediği maço tavrı göstermesini istiyor ve kendini geliştirememiş erkek, kadına yönelik yaptığı şiddette bu beklentiler karşısındaki acizliğini kapatmaya çalışıyor.”(k3)

“Erkeklikten dolayı her şeyi yapabilme yetisine sahip olduklarını düşündükleri için.” (k20)

Bir katılımcı erkek bireylerin şiddet uygulamasının kadın bireylerin ekonomik özgürlüğünün olmaması ve namus kavramı gibi sebeplerle gerçekleştiği fikrini beyan etmektedir;

“Erkekler kadına şiddet uyguluyor çünkü kadının ekonomik özgürlüğü yok ve gidemeyeceğini biliyor ya da çevresinden dolduruyorlar sen erkek adamsın diye o da kafasının attığı yerde saldırganlık gösteriyor. Ya da namus diyerek şiddet uyguluyorlar. Etek giydi diye taciz ediyorlar ruj sürdü diye tecavüz ediyorlar. Bence yapmak isteyene bahane çok diye düşünüyorum. Çok yazık.” (k25)

4.5 Toplumsal Cinsiyet Yargıları ve Sosyal Öğrenme Süreçleri ile Şiddete Zemin Oluşturan Süreçlere İlişkin Görüşler

Katılımcıların kalıplaşmış cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçleri ile şiddetin öğrenilmesi bağlamında yorumlarını alabilmek adına ‘Toplumsal cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçleri erkeğin şiddete eğilimli olmasına zemin oluşturuyor olabilir mi?’ sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcıların tümü toplumsal cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçleri ile edindiğimiz bilgilerin davranışlarımızı doğrudan şekillendirdiği konusunda ve buna ek olarak aileden sağlanan öğretilerin kişi davranışlarını doğrudan etkilediği ve bireylerin aile hayatında deneyimlediği hadiseleri hayatının diğer alanlarına taşıdığı fikrini de paylaşmaktadırlar. Katılımcılar çocukluktan itibaren kalıplaşmış toplumsal cinsiyet yargıları ile yetiştirilen bireylerin erişkinlik döneminde bu kodlanmış öğretiler ve toplumsal kabul görme arzusuyla davranışlarını şekillendirdiği; erkeğe doğumundan itibaren empoze edilen güçlü erkek profili ve kadına çizilen ideal kadın imajının her iki cinse de nasıl davranması gerektiği hususunda direktif vermesinin doğrudan davranışlarımıza etki ettiği ortak fikrini paylaşmaktadırlar;

“Toplumsal cinsiyet yargıları bence hem kadın hem erkek için berbat alışmışlıklar. Kadın böyle olmalı erkek şöyle olmalı tamam ama kime ve neye göre? Ben bir erkek olarak neden toplumun istediği gibi davranmak zorundayım? Ya da bir kadın neden toplum istiyor diye kendi hayatını yaşayamıyor? Erkek sert olmalı, yumruğunu masaya vurmali, kadın itaatkar olmalı vs. bunlar elbette erkeği suça itecek başka seçeneği mi var? Gerçek bir erkek olarak görünmek istiyorsa toplumun dediklerini yapmak zorunda.” (k6)

“Kesinlikle toplumun cinsiyet yargıları ve erkeğin sosyal çevresinden öğrendiklerinin etkisi var bu yadsınamaz.” (k1)

“Kesinlikle oluşturuyor bence. Çünkü erkek çocuk çekirdek bir ailede büyüdüğü için babayı rol model alıyor ve tanık olduğu ilk kadın erkek ilişkisi ebeveynlerinin ilişkisi olduğundan ötürü babasının şiddeti erkeğin zihninde meşrulaşiyor. Hele ki şiddete uğrayan kadının herhangi bir ekonomik özgürlüğü bulunmuyorsa ve gördüğü şiddete çeşitli nedenlerden dolayı ses çıkarmıyorsa, bu süreci gözlemleyen erkek çocuk da şiddetin kadına karşı istediklerimi yaptırabilirim kavramı aklında yer ediyor, normal bir davranış olarak beyin bunu kodluyor.” (k3)

“Toplumsal cinsiyet yargıları üzerine çok şey söyleyebilirim benim ilgi duyduğum alanlardan biridir toplumsal cinsiyet. Toplumsal cinsiyete göre erkek taş gibi olmalı duygusuz olmalı sert olmalı kaya gibi olmalı ağlamamalı gülmemeli güçlü durmalı vs.. Sosyal öğrenme için de aile örneğini vermek yanlış olmaz sanırım. Ailede büyüyoruz ailede öğreniyoruz büyüdüğümüzde ne öğrendiysek onu uyguluyoruz. Bence kesinlikle bu iki unsur şiddete zemin oluşturuyor.”(k4)

“Evet kesinlikle bir kere yani şöyle cahil ailelerin anneleri bile bence bu cümleleri kullanır ve kızını dövdüğünde ya da kızının dövüldüğünü gördüğünde böyle nasıl desem diyorum ya şey gibi üstüne düşen vazifeyi tamamlamış gibi görülüyor ve bu ne oluyor küçük küçük boyutlarda toplumun aile dediğimiz en küçük yapısında başlayıp büyüye büyüye topluma yayılıyor ilerde bir gün aynı ailede yetişen erkek de bunu kendi ailesini kurduğunda karısına karşı kullanıyor ve bir şeylerin çözümü olarak ya da kendisini haklı çıkarmayı düşünüyorsa eğer en son ki seçeneği olarak şiddeti kullanıyor. Çünkü şöyle bir şey var kadın genel olarak hatta çok büyük bir yüzdelik olarak erkeğe onun gücünü aşacak bir kuvvet uygulayamaz o yüzden de erkeğin birazcık daha ne zaman ki ezilme psikolojisine girdi ne zaman ki haklı olmadığını gördü kendine bir şey yediremedi bir ilişkide kadın ayrılmak istiyor erkekten ama erkek diyor ki benden nasıl ayrılırsın boğazını kesip öldürüyor kadın boşanmak istiyor erkek bunu yediremiyor benden nasıl boşanırsın diyor şiddet uyguluyor böyle bir şey var ve toplumumuzda erkeğin aynı anda iki karısı olabiliyor ikisine de gidip gelebiliyor kadın bir şey yapamıyor çünkü kadının ekonomik özgürlüğü yok ki çekip gidebilsin. Özgürlüğü olsa çekip gitse erkek onu rahatsız ediyor tehdit ediyor çünkü en başta da söylediğim gibi fizyolojik olarak eşit değiliz kadının gücü yetmiyor. Bu da şiddeti çoğaltan bir şey bence.”(k5)

“Kesinlikle oluşturuyor, ataerkil bir toplumuz ve bir kahvedeki erkekler arasında geçen bir muhabbeti az çok tahmin edebiliyoruz. Temel terbiye ve nezaket kurallarını olmadığı, ahlak ve değer yargıları olmayan, cinsiyetçi ve ben merkezli bir topluluğu oluşturan bireylerden akşam evine giderken eşine bir gül alıp iki çift güzel söz söylemesi ya da eşi ile oluşan bir sıkıntıda yapıcı ve empati kuran, problemler karşısında sorumluluk alıp öze eleştiri yapan bir erkek bireyi belirttiğim durumlar arasında aramak abes kaçır.”(k8)

“Kesinlikle ülkemizde oluşturulan algıda erkek kadından üstündür düşüncesi gelenek ve göreneklerimize de yansımış ya da birbirini etkilemiş bilemiyorum ama bu durum nesilden nesle devam ediyor aktarılıyor diye düşünüyorum.” (k9)

“Kesinlikle şiddete ve susmaya sevk ediyor.” (k10)

“Türk aile yapısında erkek çocuklara özgüven aşılıp, kız çocuklarını baskılamaları kadına yönelik şiddete altyapı oluşturuyor olabilir bence. Erkek çocuğa her şeyi serbest kılıp, kız çocuğunu sınırlandırmak olabilir.” (k11)

“Yine kendi babamdan örnek verecek olursam benim babaannem eski toprak dedikleri insanlardan şu anda da yaşı çok ileride mesela ve bizi de yetiştirirken, büyütürken erkek torunlarına daha fazla ağırlık verirken sen kızsın sen az yersin gibi söylemlerde bulunuyordu. Babamı da yetiştiren kişinin babaannem olduğunu düşünecek olursak babamın bazı davranışlarının sebepleri bu da babaannemden kaynaklanıyor. Tabi ki önce rol model olarak kendi babasını seçmesi, hemen akabinde de ona aslında bunun yanlış olduğunu öğretmeyen, erkekliğin daha önemli daha yüce olduğunu öğreten kişi de babaannemdir. Bu ikisinin bir araya gelmesinin sonucunda zaten babamın anneme şiddet göstermemesi doğüstü bir olay olurdu. Biz ataerkil bir aileyiz ve doğuluyuz. Aslında doğudaki ailelere baktığımız zaman daha farklıyız o kadar katı kurallarımız yok ama neticede ataerkil bir aileyiz ve bizim ailemizde erkekler daha değerli ve önemli kesinlikle. Kız kısmı yapmaz diye bir laf var bir kere bizim kültürümüzde. Bu benim ailemde de var. Topluluk içerisinde birbirimizle güllüp eğlenebiliyoruz fakat bir yerden sonra sen erkeksin sen kızsın diye ayırıyorlar bizi.” (k12)

“Toplumsal cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçleri direkt olarak kadına şiddetin önemli sac ayağını oluşturmaktadır. Toplum kadınlara ve erkeklere gelişim süreçlerinden itibaren belli başlı tutum ve davranış kalıpları yerleştirmektedir. Bu kalıpların ihlali ile beraber özellikle kadınlar çok sert bir şekilde toplumsal ve kültürel kodların ortaya koymuş olduğu bir tepkiyle karşılaşmaktadır.” (k13)

“Evet olabilir çünkü modern dünyamıza uygun olmayan, kadın erkek eşitliğine dayanmayan cinsiyet yargıları kişinin kişisel özellikleri neden çok cinsiyetine bağlı bir rol biçiyor ve bu da modern dünyada zıtlıklara yol açıyor.” (k16)

“Olabilir. Tam olarak erkeklerin şiddete eğilimli olmasına sebep olan iki örneği belirtmişsiniz.” (k17)

“Sosyal hayatında kendini çevresine karşı eksik hissedenden cinsel tatminsizlik istikrar sorunu yaşayan kısaca kendi aralarında erkeklik denilen saçma ego tatmini için kendini üstün hissetmek isteyen erkeklerin sıklıkla eşine sevgilisine karşı şiddet eğiliminde olduğuna inanıyorum. Bununla birlikte maalesef toplumumuzda yoldan geçen bir erkek kadının eteği kısa bahanesi ile bile istediği sözlü ve fiziksel şiddeti kendine hak olarak görebiliyor.” (k18)

“Kesinlikle evet.” (k20)

“Öncelikle toplumsal cinsiyet yargılarını daha yeni yeni kafamda oturtmaya başladım bundan önceleri pek bilgim yoktu ama sosyal medyadaki kadın dayanışmaları sonucu ilgimi çeken bir alan oldu özellikle twitter. Gerçekten dikkatle bakıldığında o kadın erkek ayrımını görebiliyoruz bence. Bence olabilir çünkü kocandır döver de sever de diyorlar mesela erkek diyor ki ben kadının sahibiyim kadın diyor ki kocamdır döver bu cümleler insanları etkiliyor bence. Bir şeyi kırk kere söylersen olur demiş ya atalarımız bu cümleler de sürekli söyleniyor ve insanları etkiliyor olabilir gayet.” (k21)

“Bence bu söylemler şiddeti zihinlerimize kodluyor kesinlikle. Düşünsenize sürekli bir şeyleri duyarak büyüyor evde, okulda, televizyonda, sokakta. İster istemez bu düşünceler dilimize ve zihnimize yerleşiyor. Bu söylemlerin büyük çoğunluğu erkeği güçlü, babacan ve sert tanımlıyor kadını ise daha eteği belinde daha uysal ve sakin anlatıyor. Toplumsal rollere bakınca tam da öyle değil miyiz? Erkek şiddet uyguluyor kadın bir şekilde sineye çekiyor ya susuyor ya susturuluyor filan.” (k24)

“Tabii ki hazırlıyor. Daha önceki soruda da bahsettiğim üzere kadında mesela öğrenilmiş çaresizlik yüzünden erkeğe boyun eğiyor çünkü baba evine giderse komşu ne der mantığıyla büyütülüyor. Erkek de annesinin babasına boyun eğdiğini gördüğünde otomatikman kendi karısına şiddeti uyguluyor. Erkek adam güçlüdür mottosu günümüzün en büyük yanılgısı ama erkekler bunu küçüklükten bu yana benimsediği için hep bu söz akıllarında dolaşıyor ve ona göre hareket ediyor. Ben açıkçası böyle düşünüyorum.” (k2)

“Yani toplumsal cinsiyet yargıları da bahsettiğim inanış ve geleneklere dahil edilebilir bence çünkü hepsi kadınla erkeği birbirinden ayırmak için yarışıyor sanki. Erkek böyledir kadın şöyledir böyle olmalıdır şöyle olmalıdır gibi idealler çiziliyor

ve bunlara uymamız bekleniyor. Mesela benim bir kız kardeşim var 13 yaşında daha çocuk. Bir özel günde etek giymişti hemen beni köşeye çekip uyardılar sen abisin söyle giymesin diye. Ben abiyim diye neden karışmak zorundayım o insan değil mi? Ben abiyim diye illaki sert ve kuralcı mı olmalıyım onun benden korkması mı lazım illa? Ben anlamıyorum bu düşünceleri ve mantıksız olduğunu düşünüyorum herkes işine geldiği gibi söylemiş ve nesilden nesile çağdan çağa gelmiş bu deyişler.” (k25)

4.6 Kalıplaşmış Söylemler ve Davranış Pratiklerine Olan Etkisine İlişkin Görüşler

Kalıplaşmış söylemler bilinçaltı kodlarına dönüşerek davranış pratiklerimizi şekillendirmekte ve her iki cins için de şiddetin gerekçelendirilmesi durumu meydana gelmektedir. Bu kod ve söylemler kadın ve erkeğe nasıl davranması gerektiğini empoze etmekte ve her iki cins için de şiddet tehlikesi doğurmaktadır. Günlük yaşamda sıkça tekrarlanan kalıplaşmış söylemlerin oluşturduğu bilinç kodlarının şiddete ya da şiddetin kabulüne sevkini analiz edilmek üzere katılımcılara “Kızını dövmeven dizini döver”, “kocanın vurduğu yerde gül biter”, “karı gibi ağlama/kıvrırma”, “erkek adam ağlamaz” gibi kalıplaşmış söylemler hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce bu söylemler sosyal öğrenme süreçlerinde bilinçaltına şiddeti kodlayarak, şiddeti meşrulaştırıyor olabilir mi? Yani günlük hayatta çok sık duyduğumuz bu tümceler davranış pratiklerimizi oluşturarak şiddete zemin hazırlıyor olabilir mi? sorusu yöneltmiştir.

Katılımcıların tümü kalıplaşmış söylemlerin şiddete zemin oluşturduğunu, şiddetin toplumsal kabulünde efektif rol oynadığını dile getirmektedir;

“Günümüzde maalesef ki mantıklı ve akılcı düşünenlerin yanı sıra bir o kadar da düz yobaz ve akla hayale sığmayacak şekilde düşünenler de vardır. Dediğiniz gibi bu kalıplaşmış cümleler kadına şiddeti çok basit hale getirmiş adeta bahane haline getirmiştir.”(k10)

“Tabi ki şiddete zemin hazırlıyor bu tip kalıplaşmış sözcükler insanın yaşadığı durumu kabul etmesine yardımcı oluyor. Mesela ben evlensem eşimden dayak yesem bana bunu bu sözcüklere inanmış bir insan olsam kocam ya döver de sever de ya da birazcık bilinçsiz bir insan varsa karşımda o bana bunu söyleyecek. Ya da işte kızını dövmeven dizini döver kız çocuğunu bu kadar sıkmak boğmak onu hayata doğru hazırladığınız anlamına gelmez. Bazen değil çoğu zaman kadınların erkek evlatlardan daha hayırlı ve daha doğru olduğunu düşünüyorum bu kanaatleyim yani. Çünkü bence kadınlar ayakları yere basan ne istediğini bilen fazlasında gözü olmayan tabi ki de bazı insanları tenzih ederek konuşuyorum. Fakat dediğim gibi bunlar rahatlatma cümleleridir. Nasıl ki başınıza kötü bir şey geldiği zaman şey dersiniz ya Allah beterinden saklasın yine de şükür diyoruz kendimizi rahatlatmak adına, bunlar da o hesap.”(k12)

“Kızını dövmeven dizini döver, karı gibi ağlama benzeri tabirler ataerkil söylemin tezahürü olmakla birlikte aynı zamanda kuşaktan kuşağa aktarılan bir şiddet ve söylem geleneği halini alıyor. Bu durum bilinçaltına yerleşerek değiştirilmesi güç bir algı oluşturup ortaya çıkan şiddetin meşrulaştırılması ve olağanlaştırılmasını sağlıyor.” (k13)

“Evet kesinlikle hazırladığını düşünüyorum. Erkek adam söylemi bile doğru değil. Aslında yetiştirilirken önce erkek ya da kadın yetiştiriyormuşuz gibi davranmamamız gerekiyor. Önce insan yetiştirmeliyiz.” (k14)

“Evet, olabilir de değil olur.” (k16)

“Bu şekilde şiddete teşvik veren söylemler elbette sürekli duyma sayesinde şiddete meyil sağlar. Bilinçaltımıza yerleşince şiddet normalmiş gibi algıya zemin hazırlar.” (k17)

“Bu cümleler söylenmemesi gereken sözler. Kesinlikle şiddete zemin hazırladıklarını düşünüyorum.” (k20)

“Bir sosyal medya platformunda bir söze rastlamıştım erkek çocuklarının gösterişli sünnet düğünleriyle alakalı aslında onu okuyana kadar fark etmemiştim ama daha çocuk yaşta sünnet olduğu için müzikli eğlenceli düğünler hediyeler takılar alınıyor çocuk organının ne kadar önemli olduğunu kavırıyor falan. Gerçekten bu zamana kadar dikkatimi çekmemişti ama o yazıyı okuyunca farkına vardım bu geleneğin. Böyle büyütülüyoruz demek ki dedim büyüyünce de aynı şeyleri düşünüyoruz çünkü ağaç yaşken eğilir sonuçta. Cinsel organının aşırı önemli olduğunu ve gerçek adam olduğunu öğrenen çocuk ilerde de kendini ayrıcalıklı görüyor olamaz mı sahiden? Bence çok bağlantılı.” (k25)

“Bu kalıplaşmış söylemler zaman içinde kişinin bilinçaltına kodlanıyor ve ister istemez kişi bunları öğrenerek büyüdüğü için şiddet ona normal geliyor. Bunu zihninde normalleştiriyor.” (k1)

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kalıplaşmış söylemlerin yalnızca kadına yönelik şiddete değil, erkeğe yönelik şiddete de zemin oluşturduğu yorumunu paylaşmaktadır. Katılımcılar bu söylemlerin kadının şiddet görmesinin, erkeğin de şiddete yönelmesinin en temel sebeplerinden biri olduğu ortak fikrini paylaşmaktadır;

“Aslında biz erkeği üstün görmekten ziyade kadını aşağı görüyoruz. Mesela ağlamak gibi basit ve insani bir durumu toplumun erk davranışlarına bakış açısından ötürü ağlamanın güçsüzlük göstergesi olduğunu düşünüyor toplum ve kadını güçsüz ve aşağı gördüğü için ağlamayı kadına yakıştırıyor. Ve ataerkil toplumun zihniyeti bu yönde olduğu için bir zamandan sonra bu tarz kalıplaşmış söylemler kulaklarımıza aşına oluyor. Mesela karı gibi ağlama örneği...”(k3)

“Bu söylemler bence kesinlikle şiddeti zihnimize kodluyor. Kadın da erkek de bunları duyarak büyüyor bunları duymayan var mı bu toplumda? Ben sanmıyorum. Örneğin kızını dövmezen dizini döver bir düşünsenize bunu duyarak büyüyörsünüz bir kadın olarak dayak yemeniz gerektiği öğretiliyor size ve şiddet gördüğünüzde sorgulamamayı öğreniyörsünüz bir süre sonra bu çok acı. Erkek için de dezavantajlı bu cümleler çünkü erkeğe de baskı kuruyor toplum bu cümlelerle. Erkek adam ağlamaz ne demek? Erkek insan değil mi duyguları yok mu? Bence bu söylemler kesinlikle şiddeti zihnimize kodluyor ve toplumsal anlamda meşrulaştırıyor.”(k4)

“Bilinçaltına bir şeyi işlemek 21 gün sürüyormuş ve düşünsenize böyle yetiştirilen bir çocuğun bu öğretileri öğrenmemesi mümkün mü? Bu gibi kalıplaşmış söylemlerin literatürden kaldırılmasını isterim şahsen çünkü bir erkek penceresinden baktığım zaman bunlar bize de yük bizden de beklenen çok şey var ve baskı altında hissediyoruz bence.”(k6)

“Bu tür söylemler erkeği ve kadını olduğundan yanlış gösterir ne erkek ne kadın bu söylemlerden dolayı yaşamak istediği gibi yaşayamaz, duygularını ifade edemez.”(k9)

“Toplumsal cinsiyet kalıpları işte bu bahsettiğim kalıplar.. Kız çocuk en çok değer verdiği ailesinden bu lafları duyuyor ve içselleştirip aslında hayatını mahvediyor. En değer verdiği insanlar aileleri kalıplaşmış sözlerle hem erkeğin hem de kadının hayatını mahvediyor. Oysa erkek her daim şefkatli olmayı öğrense kız çocuğu ise her daim kendini savunabilecek bir birey olduğunu öğrense işler daha çekilir bir durum olacak. Belki adına yönelik şiddet haberleri okumayacağız bile.” (k2)

“Yani karı gibi kıvrırma lisede çok duyduğum bir şey ben değil ama çevremde çok duydum yani karı gibi sakız çiğneme işte topa vuramayınca karı gibi top oynuyor denirdi ve karşı tarafın çok zoruna giderdi bu durum. Hani karı gibi olunca ne oluyor? Daha kötü daha güçsüz anlamında kullanılıyor bu kelimeler. Sizin de söylediğiniz karı gibi ağlama mesela sadece kadınlar mı ağlar biz neden ağlayamayız? Canım yandı diyelim, bir sevdiğimi kaybettim ya da nasıl ağlamam ki? Bunların saçma olduğunu düşünüyorum tamamen eski çağlardan kalan cümleler bence gerçekliği yok. Şiddeti kodluyor olabilir evet şimdi düşününce daha da aklıma yatıyor.” (k21)

“Elbette çok somut bir etkisi var. Toplumun dinamiklerine dinamit yerleştirilse patlamaya mahkumdur. Öğrenme, bilinçaltına düşünsel ve duyusal olarak işlenir. Bilinçaltının bu kadar kirli bir bilgi havuzuna dönüşmesi sizce ne tür pozitif bir eylem yaratabilir ki. Birey toplumun yansıması ise ve toplum bu kullanılan kalıplaşmış söylemleri bu kadar normalleştiriyorsa şiddetin kodlarını bilinçaltında değil direk pratikte beklemeniz çokta ütöpik olmaz ki olmuyor da maalesef. Bilinç altı düşünce toprağıdır. Pratikte güzel eylemler bekleniliyorsa bireyden, güzel tohumlar serpiştirilmeli bu toprağı. Çocuğuna küfür eden bir babanın, aynı çocuğuna küfrün yanlış olduğunu söylemesini bekleyemeyeceğiniz gibi, doğru bir eğitim vermemiz iyi bir örnek olmamızdan geçiyor. Bu tarz söylemler bir gün biterse eğer gazetenin üçüncü sayfalarına bahar gelir belki.”(k8)

4.7 Kadınların Şiddet Karşısında Pasifize Oluşuna İlişkin Görüşler

Katılımcıların penceresinden kadınların şiddeti tolere etme durumunda kalma ve şiddeti kabullenme ya da şiddetle yaşamaya çalışma sebepleri analiz edebilmek üzere ‘Kadınların şiddet karşısında sessiz kalışı ve kabullenişe geçişinden hareketle kadınların şiddet karşısında pasifize olması hakkında ne söyleyebilirsiniz? Sizce kadınlar şiddet karşısında neden susuyor?’ sorusu yöneltilmiştir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu kadının şiddet karşısındaki sessizliğini ve şiddetle yaşamaya çalışmasını ekonomik özgürlüğünün olmayışı ve hayatını idame ettiremeyeceği endişesi ile ilişkilendirmektedir;

“Çoğu kadının şiddete karşı susmasının sebebi aslında çok açık; ekonomik özgürlüğünün olmaması, toplumda dışlanma korkusu, geri dönecek bir ailesinin olmaması, kısacası mecburiyetlerdir..” (k1)

“Bir kadın neden susar? Bence farklı parametreler var. Kadının ekonomik özgürlüğü yoktur susar, arkasında duran ailesi yoktur susar, ailesi de bir süre sonra onu dışlar, kadın şiddet karşısında sindirilir. Bence bu parametrelerin ortak noktası kadının bir birey olarak kendi ayaklarının üzerinde duramaması ve ekonomik özgürlüğünün olmaması..” (k3)

“Kadınlar neden susar? Aslında üzerine söylenecek çok şey var ama ben biraz kendi ailemden düşünüp yorum yapabilirim. Ailemde şiddeti deneyimlediğimi söylemişim çok büyük kavgalar değildi ama babam bir iki tokat atardı açıkçası. Annemin tavırlarını hatırlamaya çalışıyorum da çok küçüktüm ama bir şey de yapmıyordu annem. Ağladığını hatırlıyorum ama asilik de etmezdi belki bizim için belki kendi hayatını kuracak maddi gücü olmadığı için. Bunları hiç tartışmadık çünkü çok nadir olurdu bu kavgalar ama olurdu.” (k6)

“Ailemde mutsuzdum ne yaşadıysam sustum korktum çocuklarımı düşündüm ve ekonomik olarak zayıftım bu yüzden sustum.” (k7)

“Geçmişten günümüze kutsal kitaplarda yazıyormuş vs kadın erkeğin kaburgasından yaratılmıştır falan. Kadınlar korunacak varlıklar değildir, sevilecek varlıklar da değildir. Kimsenin korumasına ihtiyacımız yok lakin şöyle bir durum var ki böyle yetiştirildik ve böyle inandırıldık ve doğal olarak biz kadınlar anatomik olarak daha narin bir yapıya sahibiz ve erkekler daha sert bir anatomiye sahip. Biz onlara

gücümüzün yetmeyeceğine inandık bilinçaltımıza işledi. Aslında biz de onlarla baş edebiliriz ama bunu yapmıyoruz çünkü böyle gördük ve kabullendik. Bu yüzden susuyoruz. Kadının ekonomik özgürlüğünün olması gerekiyor. Ekonomik özgürlüğü olmayan her kadın maruz kalacağı tüm şiddete her zaman göz yummak zorunda kalacak gibi geliyor çünkü gidecek bir yeri yoktur, parası yoktur.” (k12)

“Çok üzüliyorum kadınlarımıza yeterince sahip çıkılmıyor. Yapacak bir şeyim yok diyerek kadınların sessiz kalıp şiddet normalleştiriliyor. Kadınlara yeterince istihdam sağlanamıyor. Koruma altına alınamıyor. Kadın kaderine terk ediliyor.” (k14)

“Benim düşüncem bu davranışın daha çok kırsal kesimlerde olduğu yönünde çünkü kadının elinde maddi bir gücü yok ve üzerinde genellikle çok fazla bir gelenek, töre vs. gibi durumların baskısı var.” (k16)

“Tabii ki hiçbir zaman susmamalı ama maalesef bir çoğu susmak zorunda kalıyor bunun altında sayısız neden olabilir çocukları olduğundan susabiliyorlar bazen ekonomik şartlar yüzünden ve maalesef erkeğe maddi yönden muhtaç olduğunu düşünüp çok fazla susan insan gördüm.” (k2)

“Daha önce de belirttiğim gibi bence en temel sebep ekonomik özgürlüğünün olmaması kendi ayaklarının üzerinde durmamasıdır.” (k25)

“Bunu çeşitlendirebiliriz elbette kadın ekonomik özgürlüğü olmadığı için susar, gidecek yeri yoktur çünkü.” (k4)

Katılımcıların bir kısmı ise kadının şiddet karşısındaki tutumunu ekonomik yetersizlik ve şiddet uygulayan bireylere herhangi bir yaptırım uygulanmadığı sebebiyle öğrenilmiş çaresizlik geliştirdiği ortak fikrini paylaşmaktadır;

“Öğretilmiş çaresizlik sebebiyle sustuklarına inanıyorum. Adalet yargısına artık inançlarının kalmadığını düşünüyorum. En azından ben artık kadına uygulanan şiddette adalet diye bir yargının varlığından emin değilim ve bunu sorguluyorum. Eşinden şiddet gören kadın statüsü ne olursa olsun kendini savunacak bir irade olmadığını düşündüğü için sessiz kalabiliyor. Babasının evinde yaşayacağı şiddet onu daha fazla korkuttuğu için ömrü boyunca kendine cinsel, sözlü, fiziksel şiddet uygulayan bir adamla yaşamaya mahkûm bırakılıyor.” (k18)

“Bence kadınlar öğrenilmiş çaresizlik yaşıyor çünkü başka çareleri yok gidecek yerleri yok. Kadın cinayetlerine baktığımızda kadınların çoğu şikayette bulunmuş karakola gidip ama koruma kararı çıkmıyor ve en sonunda adam kadını öldürüyor. Ekonomik özgürlüğü yok kendini muhtaç görüyor ve susuyor. Babasından korkuyor susuyor. Bir sürü sebebi var bence kadınların susmasının.” (k21)

“Bence bir diğer sebep de çaresizlik duygusu hani kim sesimi duyacak ki kim beni koruyacak ki böyle gelmiş böyle gider düşüncesi. Korku imparatorluğu derler ya hakikaten öyle bir kere korku yerleşmiş içlerine.” (k25)

“Kadınlar şiddet karşısında susuyor çünkü kadının yalnızca adı var onun haklarını müdafaa eden kimse yok. Sosyal medyada özellikle bunu net olarak görüyoruz. Konuşsam ne olacak ki ya öldürüleceğim ya tekrar şiddet göreceğim diye düşünüyor kadınlar. Çıkış yolumuz yok gibi geliyor tam bir öğrenilmiş çaresizlik örneği.” (k4)

“Kadınlar neden susar diye düşündüğüm zaman aklıma ilk olarak maddi imkansızlık ve öğrenilmiş çaresizlik geliyor sanırım evet.” (k6)

Katılımcıların bir kısmı da kadının ‘aile birliği kutsaldır’ düşüncesiyle öncelikle çocuklarını düşünerek şiddetle yaşamayı kabullendiği fikrini taşımaktadır;

Çocukları için susar. Ya da bu şiddeti sorgulayacak kadar bilinçli değildir direkt olarak kabullenir. Yani kadınların susmasının çok fazla nedeni olabilir ama aklıma ilk gelenler bunlar.” (k4)

“Bazı kadınlar çocukları için katlanır, sindirilir.” (k3)

“Kadınlar şiddet karşısında evladı varsa onların geleceğini bozmak istemez, çevresindekilerin farklı gözle bakmasını istemez. Ailesi çocuğuyla evine kabul etmek istemez. Bunlar gördüğümüz şeyler. Kadın çaresizce ne yapacağını bilemez, şiddete karşı bu yüzden sessiz kalır diye düşünüyorum.” (k8)

“Benim annem ev hanımı ve kendi geliri yok ama istese bunu başarabilecek bir kadın ama şiddet karşısında susma nedeni bence biziz yani çocukları. Anne baba çocuk aile birlikte yaşar düşüncesiyle, çocuklarım babasız büyümesin katlanırım diyerek katlandı yıllarca dayağa ve kötü söze.” (k25)

“Şikayet ettiklerinde caydırıcı bir ceza uygulanmayacağını bilmek bir etken olabilir. Susmazsam başıma daha kötü şeyler gelir diye korkuyorlar. Ayrıca toplumumuzda var olan aileyi ne olursa olsun ayakta tutma algısı da bir sebep olabilir.”(k25)

“Çocuğu var ona kıyamıyor babasız büyümesin diye o yüzden susuyor.” (k21)

Bir diğer katılımcı ise sosyal öğrenme süreçleri ile sağladığımız edinimlerin ve bilinçaltı kodlarının kadının şiddet karşısında sessiz kalışıyla ilgisi olduğunu lakin temel sebebin bilinçsizlik olduğunu belirtmektedir;

“Ya evet bu açıdan bakmamıştım olabilir gerçekten bazen neden yaptığımızı bilmediğimiz şeyler aslında çocuklukta gördüğümüz kareler bilinçaltımıza yerleşiyor ve o yüzden yapıyoruz bu da olabilir gerçekten ama diğer yönden de bakarsak sonuçta bu kadın otuz yaşında kırk yaşında yani yaş fark etmeksizin belli bir yaşa kadar gelmiş ve görmüş bir kadın ve böyle gördüyse bile susmaması gerektiğini düşünüp bulabilir diye düşünüyorum tabii ki bu kadar ağır şiddetler içinde kalan birisi olmadım ama o aile içini hani empati de kuruyorum mesela çok kadın dayanışma merkezleri var ama genel olarak bilinçsizlik zemini üzerine kurulu bence evet görmüş olabilir öğrenmiş olabilir çocukken ama sonuçta burada sessiz kalınmaması gereken bir durum olduğunun farkında olması gerekir.”(k5)

4.8 Toplumsal Cinsiyet Yargıları ve Sosyal Öğrenme Süreçleri Bağlamında Sağlana Edinimler ve Erkeğin Saldırganlığı/Kadının Bastırılması Arasındaki İlişkiye İlişkin Görüşler

Katılımcıların gözünden kalıplaşmış cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçlerinin işbirliği ile yaratılan toplum baskısının anlaşılabilmesi adına ‘Toplumsal cinsiyet yargıları, mahalle baskısı ve sosyal öğrenme yolu ile sağlanan edinimler erkeği şiddet ve saldırganlığa, kadını ise kabulleniş ve bastırılmaya sevk ediyor olabilir mi?’ sorusu yöneltilmiştir. Toplumsal baskı olgusu kişinin direkt olarak yakın sosyal çevresini işaret etmek amacıyla mahalle baskısı biçiminde yöneltilmiştir.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu toplumsal cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçleri işbirliği yolu ile sağladığımız edinimlerin kadını şiddeti tolere etme, erkeği ise şiddete sevk etme hususunda pay sahibi olduğu düşüncesini taşımaktadır;

“Evet bence bütün bu sebeplerden dolayı kadına şiddet var ve kadının şiddete karşı susması da toplumun baskısından kaynaklanıyor.” (k1)

“Mahalle baskısı dediğimiz şeyi çok geniş kapsamlı düşünüyorum ben toplumun tümüne yayılmış durumda bence ve hepimiz ondan çok etkileniyoruz bunu inkar etsek de. Kadın kabulleniyor çünkü toplum ona böyle öğretti erkek şiddet uyguluyor çünkü toplum ona böyle öğretti.” (k4)

“Bence kesinlikle kadını ve erkeği bazı şeylere sevk ettiği kesin mahalle baskısının ve toplumsal baskının. Erkeği şiddete itiyor erkek bu yüzden şiddet uyguluyor bu kesin diyemem ama muhakkak büyük bir payı var ve kadının susmasında da muhakkak parmağı var bu baskıların diye düşünüyorum.” (k6)

“Ediyor, etmez olur mu. Erkeklikleri uçkurlarından ibaret olanların, namus ve bu doğrultudaki türev kavramlarına yükledikleri ucuz anlamlardan ibaret olmayan bir çevreden olumlu etki görülmesi bir hayalcilik olur. Su girdiği kabın şeklini alıyor. Kadında diğer sorularda belirttiğim gibi mutlu ve sağlıklı bir yaşamdan önce nefes alacağı bir yaşama mahkum bırakılarak bu durumda sönük ve pasif bir kişiliğe esir bırakılıyor.” (k8)

“Bu tür inanışlar her zaman o toplumu bitiren şeyler olacaktır. Size son olarak aklımda yer etmiş bir sözü söyleyeyim; Elalem ne der? Kadar büyük bir duvar yoktur!”(k10)

“Evet çünkü toplumumuzda erkek daha güçlü kadın daha güçsüz görülüyor ve toplum tarafından bu aşılanıyor. Kadın genelde kabullenir erkek genelde daha baskındır hep böyle gördük yani. Sonuçta kendi kabuğunu kırmak kolay değil ne duyduysak ne öğrendiysek onunla ilerliyoruz.” (k21)

“Tabii ki olabilir dediğim gibi sosyal çevre ve maalesef çoğu kadınıımız susmak zorunda kalıyor.” (k2)

Başka bir katılımcı toplumsal erkekliğin birliktelik yaşanan kadın üzerinden sağlandığı yorumunu getirerek hegemonik erkeklik noktasına değinmektedir;

“Kesinlikle. Mahalle baskısından kasıt hür düşüncelerimizi savunamayıp, toplumun düşüncelerini daha önemli tutmamız. Bir erkek gözüyle söylüyorum bunu ve bizim birlikte olduğumuz kadınla bir ilişkisi olmayan insanların takdirini alabilmek için şiddetle o ilişkiye zarar verip erkekliğimizi topluma kanıtıyoruz.” (k3)

Bazı katılımcılar kadına yönelik şiddetin ve kadın cinayetlerinin faillerine gerekli ve yeterli cezai yaptırımın uygulanmaması sebebiyle emsallerinin bu hususta cesaret kazandığını, bu durumun toplumsal şiddet sarmalı yarattığı düşüncesini paylaşmaktadır;

“Evet bu bizim gördüğümüz geçirdiğimiz kadarıyla bence böyle oluyor. Ne oluyor? Kadınlar susuyor kadınlar konuşsa da istediğimiz ee geri dönüşü alamıyoruz o feed back deniyor ya hani onu alamıyoruz çünkü ne oluyor ben açıkçası sosyal medyayı aktif kullanan biriyim haberlerden ziyade twitterdan görüyorum ben bunu kadınların ne kadar şiddet gördüğünü öldürülme sayılarını ya da instagram üzerinden bizim jenerasyonumuzun yaptığı etkinliklerden görüyorum sessiz kalan kesimin sesini duyurmaya çalışıyorlar aslında ve sonunda adamlara hiçbir şey olmuyor ve o adamlar da noluyor bana bir şey olmaz deyip tecavüzler de var bunların içinde bana bir şey olmaz deyip o yaptıkları eziyetlere iğrençliklere devam ediyorlar çünkü görüyorlar ki o mahkemede takım elbise giydiğinde cezası hafifliyor neden yapmasın ki? Tabii ki çok yanlış yaptığı ama yaptırım olmadıkça bu erkekler daha aklına bir şey geldiğinde aman ben napıyorum değil ben şu an öfkemi nasıl çıkarırım deyip daha da öfkesini yayıyor kısacası böyle düşünüyorum.”(k5)

“Biraz önceki sorumuzda da söylediğim gibi kadınlarımız bu toplumda çok uzun zamandır öğrenilmiş çaresizlik hissi yüzünden katlediliyor. El alem ne der sorusu yüzünden genç kızlarımız diledikleri hür hayatı yaşayamıyor ve daha ilerisinde namus denen bir kavram uğruna katlediliyorlar. Bunu gören erkek kardeşler abiler sevgililerse şiddeti kendilerine meşrulaştırıyor ve kazanılmış bir hak gibi diledikleri kadına bunu uygulayabiliyorlar. Erkekleri kadınlara uyguladıkları şiddetler yüzünden cezalandırılmamak üstüne İstanbul Anlaşması gibi caydırıcı anlaşmaların iptali daha pervasız kılıyor.” (k18)

Bazı katılımcılar ise erkeği şiddete kadını kabullenişe iten süreçlerden birinin çekirdek ailede alınan eğitim olduğu fikrini paylaşmaktadır;

“Erkeğin şiddete yönelimi, kadının şiddet karşısında susması önce ailede öğretiliyor sonra okulda ve diğer çevrelerde öğretiliyor. Medya ve toplum da bunu destekliyor. Sonucunda erkek şiddete, kadın susmaya yönlendiriliyor.” (k9)

“Kadındaki baskılanma toplumdaki ziyade ilk olarak ailede başlıyor bence.” (k11)

Bir katılımcı yakın çevre ve yaşanılan çevrenin bu hususta söz sahibi olup süreci değiştirebildiği yorumunu yaparak, kadın ve erkeği yönlendirebildiği yorumunu getirmektedir;

“Bunun bulunulan çevreye göre değiştiğini düşünüyorum. Bazı çevrelerde erkeği şiddet konusunda cesaretlendirirken bazı çevrelerde ise kadını şiddete karşı gelmeye cesaretlendiriyor.” (k20)

Bir diğer katılımcı kendi aile bireyleri ile olan deneyimlerinden örnekler vererek sosyal öğrenme noktasında modelleme ve taklit teorisini işaret eden bir yorumda bulunmaktadır;

“Benim büyükbabam hiç dayak atmazmış ne çocuklarına ne eşine ama aşırı despot ve kuralcı bir adammış asker gibiydi derler hep bahsederken. Babam da tıpkı onun gibi kuralcıdır pek güldüğünü falan da görmeyiz zaten hep resmi ve soğuktur. Yemek yediğimiz saat, uyuduğumuz saat, dışarı çıkılan saat ve günler her şeyimiz belli ve planlıdır aile olarak. Babasından şiddet alışkanlığı edinmemiş ama kuralcılığını ve despotluğunu görmüş ve öğrenmiş misal babam hep babasının oğlu derler bu yönlerinden bahsederken. Sosyal öğrenme dediğiniz şeye örnek gösterilebilir diye düşünüyorum. Mahalle baskısına gelecek olursak gördüğünüz gibi

kollarımda dövme var bunun sıkıntısını aile içinde çok yaşadım bir süre sonra kabul ederler dedim ama komşular akrabalar her gördüğünde iğneleyici şeyler söyledi karışma hakkı gördüler aaa filancaanın oğlu dövme yaptırmış gibi kendimi gözetleniyor gibi hissettim sanırım ve hoşuma gitmedi tabi. Neyse ki atlattık o günleri ama hala babam için problemdir misal ama bu benim hayatım ve mahalle baskısı denen şeyi takmamak için direniyorum ve çevremdekilerin ya da toplumun istediği gibi biri olmayacağım.” (k25)

Bazı katılımcılar toplumsal baskı ve kalıplaşmış cinsiyet yargılarının dışına çıkma yolunun eğitim ve bilinçlenme ile mümkün olduğu görüşünü paylaşmaktadır;

“Evet, olur. Ancak düzgün verilmiş bir eğitimin çözemeyeceği şey yoktur.”(k16)

“Kendini, düşüncelerini, yaşam standartlarını geliştirmemiş, okumamış, araştırmamış bireyler ve aileler sayesinde erkek şiddete kadın ise kabullenişe geçer. Toplumsal cinsiyet yargıları, mahalle baskısı gibi verilen örnekler yanlış direkt kabullenme, doğru kabul etmektir.” (k17)

Bir katılımcı kadının eşi ve çocukları üzerinden tanımlanması durumunu işaret ederek aile birliğinin sürdürülmesi adına sessiz kalışını ve toplum tarafından uygulanabilecek muhtemel baskıyı ifade etmektedir;

“Evet. Örneğin az önce bahsettiğim aileyi ayakta tutma, eşini ne olursa olsun hoş görme algıları kadını susmaya sevk ediyor. Çünkü el alem ne der düşüncesi kadınları korkutuyor.” (k25)

Bir katılımcı da benzer olarak kadının şiddetin yanı sıra toplumsal baskıyla da mücadele etmesi gerekeceğini, azami düzeyde de olsa hayatını idame ettirecek düzeyde bir düzen kurması noktasında dahi engellenebileceği düşüncesini ifade etmektedir;

“Evet. Örneğin şiddete tepki gösterip eşinden ayrılan bir kadının uğrayacağı mahalle baskısına dayanabilmesi için sağlam bir psikolojiye sahip olması gerekiyor ancak zaten şiddet mağduru olan bir kadının nelerle savaştığını hayal edemiyorum. 2021 yılında hala ev ararken ev sahiplerinin “bekar kadına ev vermem” dediğini duyuyoruz. Bu şartlar altında kadınlar tepki göstermeden önce “Acaba barınabilecek miyim?” diye düşünüyor olabilir. En basit ihtiyaçlarını karşılamasını engelleyebilecek zehirli bir toplum yapısına sahibiz.” (k19)

Bir diğerkatılımcı da cinsiyet eşitsizliğine kanalize olmuş toplumun bir uzantısı olan mahalle baskısı olarak ele alınan toplumsal baskı ve gözetimin sınır ihlali durumuna dayandığı yorumunu yapmaktadır;

“Evet ediyor. Mesela bir kadın olarak tek yaşadığımda sorgulanıyorum, evime erkek bir birey girdiğinde ayrı sorgulanıyorum. Bunun adı mahalle baskısı aslında. İnsanlar o kadar kotu düşüncelere sahip ki kuzenin bile gelse eve erkek atmış oluyorsun sanki onlar senin ailenmiş gibi davranıyor. Bu çok garip ayrıca evime erkek arkadaşım da gelse bunu sorgulamak kimsenin haddi değil. Ben evime erkek arkadaşı geldiği için hadsizce komşunun kapıya vurup ne yapıyorsun dediğini haberlerden okuyorum. Çok yazık.” (k19)

Başka bir katılımcı ise erk vurgusu yaparak erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurarak yaptırım gücü elde etmesi durumunu eleştirmekte ve örf, kültür ve din gibi olguların da bu tahakkümü beslediği yorumunu yapmıştır;

“Mahalle baskısı kavramı bence erkeğe tüm yetkileri verip kadını savunmasız bırakmak üzerine oluşturulmuş bir kavram. Kadın nişan yüzüğünü atarsa veya kadın boşanırsa “kirlenmiş, lekelenmiş, başarısız olmuş, tam bir kadın olamamış, bir kusuru var ki başına bunlar gelmiş” şeklinde algılar oluşmaya ve kadını psikolojik olarak yıpratmaya başlıyor. Erkek ise kadın yanlış yola sapmasın diye kadın üzerinde hakimiyet kurmak ve kadını şiddet uygulayarak dizginlemesi gerektiği kanaatine varıyor. Sahip olduğumuz örf ve adetler, kültürümüz, dinimiz, Orta Doğu'nun kalıplaşmış aile yapısı kadını kabullenip susmaya, erkeği ise adaleti ve düzeni sağlamaya, kadını dizginlemesi gerektiğine inandırıyor. Alfonso Cuarón'ın dediği gibi “Yalnızız. Ne derlerse desinler, biz kadınlar hep yalnızız.” Roma, 2018.” (k23)

“Evet kesinlikle kadın bir çıkmaza giriyor. Hemcinsi bile ne yaptın ki kocan sana bunu yaptı? Diyebiliyor. Kullanılan dil, davranışlar kadını daha da çaresiz bırakıyor.”(k14)

Tablo.1 Katılımcı Listesi

<i>Katılımcı</i>	<i>Öğrenim Durumu</i>	<i>Meslek</i>	<i>Cinsiyet & Yaş</i>
<i>K1</i>	<i>Lisans</i>	<i>Öğretmen</i>	<i>Kadın/29</i>
<i>K2</i>	<i>Lisans</i>	<i>Yönetici</i>	<i>Erkek/30</i>
<i>K3</i>	<i>Ön Lisans</i>	<i>Eğitmen</i>	<i>Erkek/25</i>
<i>K4</i>	<i>Lisans</i>	<i>Öğrenci/Ön Muhasebe Personeli</i>	<i>Kadın/20</i>
<i>K5</i>	<i>Lisans</i>	<i>Muhasebeci</i>	<i>Kadın/25</i>
<i>K6</i>	<i>Yüksek Lisans</i>	<i>Öğrenci/Finansçı</i>	<i>Erkek/24</i>
<i>K7</i>	<i>Lisans</i>	<i>Mühendis</i>	<i>Erkek/25</i>
<i>K8</i>	<i>Lisans</i>	<i>Mühendis</i>	<i>Erkek/24</i>
<i>K9</i>	<i>Lise</i>	<i>Memur</i>	<i>Erkek/30</i>
<i>K10</i>	<i>Lisans</i>	<i>Öğretmen</i>	<i>Erkek/30</i>
<i>K11</i>	<i>Lisans</i>	<i>Süpervizör</i>	<i>Kadın/30</i>
<i>K12</i>	<i>Lisans</i>	<i>Sosyolog</i>	<i>Erkek/28</i>
<i>K13</i>	<i>Lisans</i>	<i>Yönetici</i>	<i>Kadın/30</i>
<i>K14</i>	<i>Lisans</i>	<i>Müdür Yardımcısı</i>	<i>Kadın/29</i>
<i>K15</i>	<i>Lisans</i>	<i>Uzman Öğretici</i>	<i>Kadın/25</i>
<i>K16</i>	<i>Yüksek Lisans</i>	<i>Yüksek Mühendis</i>	<i>Kadın/26</i>
<i>K17</i>	<i>Lisans</i>	<i>Mühendis</i>	<i>Kadın/25</i>
<i>K18</i>	<i>Lisans</i>	<i>Edebiyatçı</i>	<i>Erkek/29</i>
<i>K19</i>	<i>Lisans</i>	<i>Tasarımcı</i>	<i>Kadın/27</i>
<i>K20</i>	<i>Lisans</i>	<i>Dil Eğitmeni</i>	<i>Erkek/29</i>
<i>K21</i>	<i>Yüksek Lisans</i>	<i>Sosyolog</i>	<i>Kadın/25</i>
<i>K22</i>	<i>Lisans</i>	<i>Psikolog</i>	<i>Kadın/23</i>
<i>K23</i>	<i>Lisans</i>	<i>Mühendis</i>	<i>Erkek/27</i>
<i>K24</i>	<i>Lisans</i>	<i>Mimar</i>	<i>Erkek/28</i>
<i>K25</i>	<i>Lisans</i>	<i>Mühendis</i>	<i>Erkek/26</i>

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada en girift toplumsal problemlerden biri olan şiddet unsuru, toplumsal cinsiyet yargıları, sosyal öğrenme süreçleri, erkeklik sosyolojisi, feminist teori ekseninde ele alınarak şiddetin kadınlaşmasının sebepleri araştırılmıştır. Kadına yönelik şiddet literatürlerine bakıldığı takdirde failin direkt erkek olarak işaret edildiği görülmektedir. Bu çalışmanın amacı şiddeti ve şiddetin arka planını hem erkek hem de kadın penceresinden değerlendirmek, erkek bireylerin de şiddet ve saldırganlığa katılım aşamalarında çeşitli öğretilerle çevrelendiğine dikkat çekmektir. Aynı zamanda kadına şiddeti hem kadın ve erkek hem de toplumsal perspektiften izlemek de amaçlanmıştır. Bu doğrultuda 25 beyaz yakalı katılımcıyla derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiş, katılımcılara çerçevesi önceden belirlenmiş açık uçlu saha soruları yöneltilerek görüşleri alınmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı şiddeti kadın-erkek biçiminde tek tipleştirmek yerine salt olarak şiddet biçiminde ele almanın daha doğru olacağını vurgulayarak şiddet hususundaki hassasiyetlerini bildirmiştir. Bunun yanı sıra şiddetin en çok ataerkil toplum yapısı, cinsiyetçi söylemler ile ilişkilendirildiği ve kadına şiddet sorununun nihai çözüme ulaştırılamamasının en temel sebebi olarak faillere cezai yaptırımın uygulanmaması sonuçlarına varılmıştır. Katılımcıların neredeyse tamamı kadına şiddeti fiziksel şiddet üzerinden tanımlamıştır. Katılımcıların aklına ilk olarak fiziksel şiddet gelmesinin sebebi fiziksel şiddetin diğer şiddet türlerine kıyasla daha yaygın uygulanması ve kamu önünde yaşanması dolayısıyla görünür olduğu yargısına varılmıştır. Bir diğer sebep ise kitle iletişim araçlarının bir uzantısı olan sosyal medyanın aktif kullanımınıdır. Şiddet sık sık sosyal medyanın gündemine taşınan tartışma unsurlarından biri haline gelmektedir. Özellikle fiziksel şiddet olmak üzere diğer tüm şiddet türlerine maruz kalan mağdurlar gerek toplumsal gerek bireysel olarak sosyal medya platformları aracılığıyla seslerini duyurmaya çalışmaktadır. Günümüzün en azından bir bölümünü ayırmış olduğumuz sosyal medya platformları sayesinde şiddet artık daha görünür biçimdedir. Dolayısıyla katılımcıların birçoğu görüşlerinde sosyal medya vurgusu yapmıştır. Bazı katılımcılar kadına şiddeti ekonomi temelli ele almış, daha sonrasında ise din ve gelenek olgularından söz etmiştir. Diğer katılımcılar ise şiddeti erkek-kadın şiddeti ile sınırlandırmak yerine salt olarak şiddet biçiminde değerlendirmiştir. Görüşleri alınan katılımcıların tümüne yakını ise kadına şiddetin günden güne artmasından duydukları memnuniyetsizliği ve şiddet karşısındaki fikirlerini kınayıcı bir tutumla dile getirmiştir. Fiziksel şiddet

katılımcılar tarafından en çok dile getirilen şiddet türü olmakla birlikte onu psikolojik/duygusal şiddet takip etmektedir. En az dile getirilen şiddet türleri ekonomik ve cinsel şiddettir. Cinsel şiddet; taciz ve tecavüz olarak kutuplaştırıldığı takdirde, katılımcıların neredeyse tamamına yakını tecavüz olgusuna değinmemiştir. Tecavüz toplum tarafından konuşulması güç ve kapalı kapılar ardında yaşanan bir şiddet türü olduğu için görmezden gelinebilmekte, mahrem algısı sebebiyle dillendirilmemektedir. Tecavüz olgusu hem fail hem mağdur için konuşulması son derece güç bir olgudur. Tecavüz mağduru kadın toplumdan dışlanma korkusu, kirlenmiş görülme, utanç ve kimsenin ona inanmayacağı hissiyatlarıyla yaşadığı tecavüz durumunu kimseyle paylaşamamaktadır. Dolayısıyla katılımcılar tarafından tecavüz olgusu çok fazla beyan edilmemiştir. Buna ek olarak ekonomik şiddetin katılımcılar tarafından beyan edilmemesi ya da diğer şiddet türleriyle birlikte ele alınması ekonomik şiddetin diğer şiddet türlerine kıyasla görünür olmadığı sonucuna varılmıştır. Katılımcılar tarafından özellikle ataerkil toplum yapısı ve bireylerin yetişkinliğe kadar olan yetiştirilme süreçlerinde kalıplaşmış söylemlerin yaygın kullanımının olumsuz yanları üzerinde durulmuştur. Katılımcıların tümü toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir uzantısı olan kalıplaşmış söylemlerin şiddeti meşrulaştırmaya zemin oluşturduğu ve zihnimize şiddeti kodladığı hususunda hemfikirdir. Ataerkil toplum yapısı, erkeğin kadın üzerinde tahakküm kurma arzusu, çekirdek ailede başlayan sosyalizasyon sürecinin modelleme ve taklit yoluyla ergenlik dönemi ve sonrasında da devam etmesi gibi noktalar üzerinde durmakla birlikte, katılımcıların tümü toplumsal cinsiyet yargılarının ve sosyal öğrenme süreçlerinin erkek bireyleri şiddet ve saldırganlığa sevk ettiği ortak görüşünde buluşmuştur. Katılımcıların tamamı toplumsal cinsiyet yargıları ve sosyal öğrenme süreçleri sonucu sağlanan edinimlerin kadını baskıladığı ve şiddeti kabulleniş aşamasına getirdiği, erkeği ise zor kullanma ve saldırganlığa sevk ettiği konusunda hemfikirdir. Katılımcıların neredeyse tüme yakını ise mahalle baskısı olgusuna eleştiri getirmiş ve yalnızca kadını değil erkeği de aynı oranda baskıladığı görüşünü beyan etmişlerdir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda toplumsal erkeklik ve toplumsal kadınlık bağlamında her iki cinse de atfedilen rol ve sorumlulukların toplumsal kabulün önkoşulu olduğu, idealize edilmiş kadın ve erkek imajına erişilmediği takdirde toplumsal baskıya maruz kalındığı sonucuna varılmıştır. Bunlardan hareketle eril tahakküm ve hegemonik erkeklik olgularının, toplumsal cinsiyet yargılarının kadını olduğu kadar erkeği de belli bir kalıba sokmaya çalışarak baskıladığı ve şiddet

uyguladığı yargısına, şiddetin görünmeyen öteki yüzünün de erkek cinsi olduğu sonucuna da varılmıştır. Katılımcılar kadınların şiddet karşısında sessiz kalışını çoğunlukla ekonomi temelli yorumlamıştır. Kadınların ekonomik özgürlüklerinin olmayışı, maddi dayanaklarının olmaması, hayatlarını idame ettiremeyecekleri düşüncesi ile sustukları belirtilmiştir. Ek olarak çocukları için sustuklarını, gidecek yeri olmadığı ve ailesi tarafından kabul görmeyeceği düşüncesiyle sustuklarını, öğrenilmiş çaresizlik yaşayarak durumu kabullenme noktasına geldikleri için sustukları da katılımcılar tarafından beyan edilmiştir. Kadınların şiddet karşısında çaresiz kalışının en temel sebebi olarak görülen ekonomik yetersizlik katılımcılar tarafından sıkça dillendirilirken, aynı zamanda bir diğer araştırma sorusunda ekonomik şiddet yanıtı neredeyse görülmemektedir. Bu ikilem de araştırmanın vardığı yargılardan biridir.

Kadına şiddet günümüzün en büyük toplumsal yıkımlarından biri olmakla birlikte gün geçtikçe katlanarak ilerlemekte ve toplumsal meşrulaştırma yoluyla mevcut konumunu sağlamlaştırmaktadır. Toplumun biyolojik cinsiyetlere atfettiği büyük önem ve sorumlulukların bir uzantısı olan toplumsal cinsiyet kalıpyargıları kadına şiddeti beslemekte ve erkek suçluluğuna zemin hazırlamaktadır. Aynı zamanda toplumsal cinsiyet yargıları ile işbirliği içinde olan sosyal öğrenme süreçleri de kadın ve erkeğe nasıl olması gerektiği konusunda keskin bir şekilde direktif vermektedir. Bireyler içsel benliklerine yabancılaşarak toplumsal benliklerine kanalize olmakta ve toplum tarafından yönlendirilmeye daha hazır hale gelmektedir. Kadına şiddet sorununun nihai çözümü ancak kadın ve erkek cinsinin uzun yıllar sürecek işbirliği ve ortaklık yapması yolu ile sağlanabilecektir.

KAYNAKÇA

- Acar, H. (2013). *Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Acar-Savran, G. (2019). *Beden Emek Tarih Diyalektik Bir Feminizm İçin*. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Acar Savran, G. ve Tura Demiryontan, N. (2016). *Kadının Görünmeyen Emegi*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Akkaş, İ. & Uyanık, Z. (2016). *Kadına Yönelik Şiddet*. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi,6(1),32-42
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/nevsosbilen/issue/19741/211291>
- Aktan, C. C. & Yay, S. (2016). *Öğrenilmiş Çaresizlik ve Değişime Karşı Pasif Direnç*. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 8(2),58-71.Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sobiadsbd/issue/35987/403734>
- Alptekin, D. (2014). *Çelişik Duygularda Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Sorgusu: Üniversite Gençliğinin Cinsiyet Algısına Dair Bir Araştırma*. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,(32),203-211.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/susbed/issue/61812/924777>
- Aras, G. (2015). *Kadın ve Kadın Algısı, Dünyada ve Türkiye’de Kadın ve Şiddet*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Arat, Necla. (1991) *Feminizmin ABCsi*. İstanbul: Simavi Yayınları
- Arık, E. (2016). Erkeklik Çalışmaları. F. Saygılıgil, Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları Ankara: Dipnot Yayınları.
- Arın, M. C. (1996). Kadına Yönelik Şiddet. Cogito, 6, 305-312.
- Atay, Tayfun. (2012) *Çin işi Japon işi: Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değıniler*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Atılım Üniversitesi Yayınları Copyright © Atılım Üniversitesi ISBN: 978-975-6707- 35-7
Toplumsal Cinsiyet ve Yansımaları

Aydınhan, G. (2020). *Toplumsal Cinsiyet Kalıplarının Dijital Platformlarda İşlenmesi Konusunda Nitel Bir Araştırma: Netflix Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.)

Başar, F. & Demirci, N. (2016). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği . Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi , 2 (1) , 41-52 . <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kashed/issue/22285/239034>

Beauvoir, S. De (1993). KADIN "İkinci Cins" III. (Çev. Bertan Onaran). İstanbul: Payel Yayınları.

Bendl, R. (2000). Gendering Organization Studies: A Guide for Reading Gender Subtexts in Organizational Theories. *Finish Journal of Business Economics*, 373-393

Bilican Gökkaya, V. (2009), "Türkiye'de Şiddetin Kadın Sağlığına Etkileri", Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, S.10(2), 167-179. <http://eskidergi.cumhuriyet.edu.tr/makale/2011.pdf>

Bilican Gökkaya, V. (2011.) Türkiye’de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet C.Ü. İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi, 12(2).

Bilican Gökkaya, V. (2014). Cam Tavan, Kadın Ve Ekonomik Şiddet, The Journal of Academic Social Science Studies, S. 26, 371-383.

Bilican Gökkaya, V., (2015). “Çaresizliği Öğrenen Kadın: Öğrenilmiş Çaresizlik,

Turkic-, ISSN: 1308-2140, Volume 10/14 Fall 2015,
ANKARA/TURKEY,

www.turkishstudies.net, DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8921>, p. 53-70.

- Bozok, M. (2011). *Soru ve Cevaplarla Erkeklikler*. İstanbul: Altan Basım. Bourdieu, P. (2014). *Eril Tahakküm*. (Çev. B. Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yayıncılık
- Calás, M. B. ve Smircich, L. (2006), From the 'Woman's Point of View' Ten Years Later: Towards a Feminist Organization Studies, in Clegg, S., Hardy, C., Lawrence, T. ve Nord, W. (Eds.), *The Sage Handbook of Organization Studies*. London: Sage
- Caner, E. (2004). *Kutsal Fahışeden Bakire Meryem'e Toprak ve Kadın*. İstanbul: Su Yayınları.
- Çetinel, E. & Ersoy Yılmaz, S. (2016). Feminist Teori: Yönetim Ve Organizasyon Alanına Eleştirel Bir Yaklaşım . Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6 (2), 119-148. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ckuiibfd/issue/32908/366674>
- Connell, R. (1998). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Çoklar, I.(2007). *Kadına Yönelik Cinsel Şiddetin Meşrulaştırılması ve Tecavüze İlişkin Tutumlar*. (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir).
- Demir, Z. (1997) *Modern ve Postmodern Feminizm*, İstanbul: İz Yayınları. Donovan, J. (2019). *Feminist Teori*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dökmen Z. (2004). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Sistem Yayınları
- Dökmen, Z. Y. (2010). *Toplumsal Cinsiyet*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Dökmen, Z. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdayı, U. (2012) Beyaz Yakalıların Tanımlanması Üzerine. "İŞ, GÜÇ" Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi. 14(3): 78.
- Erny, M. (2014). Gender and Democratization. *European Scientific Journal*, 2, 198-213.)
- Ersever, H. (1993). Öğrenilmiş Çaresizlik, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt:26, Sayı:2, ss.621-632, Ankara.
- Fe Dergi: Feminist Eleştiri Cilt 8, Sayı 2 Erişim bilgileri, makale sunumu ve ayrıntılar için:

<http://cins.ankara.edu.tr/> “Erkekler (de) ağlar!”: Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeklik inşası ve şiddet döngüsü

Gilman, C. P., Sarı Duvar Kağıdı, (1993) İstanbul: İletişim Yayınları

Goldberg, H. (2010). *Erkek Olmanın Tehlikeleri: Erkek Üstünlüğü Mitini Yaşatmak*. (çev. Selçuk Budak) Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Gül, H., Oktay, E., Türkiye’de ve Dünya’da Kadınların Çalışma Hayatında Yaşadıkları Cam Tavan Algıları Üzerine Kavramsal Bir Çalışma, *Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 421-436.
www.sead.selcuk.edu.tr/sead/article/view/146145.

Gümüšoğlu, F. (2013). *Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet: Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze*. Kaynak Yayınları.

İlhan, U. (1992). *Kadın Evi*. İstanbul: Cep Yayınları.

İlkkaracan, P., Gülçür, L. ve Arın, C. (1996). *Sıcak Yuva Masalı*. İstanbul: Metis Yayınları.

İnceoğlu, Y., Kar, A. (2016). *Kadın ve Bedeni*, İstanbul: Ayrıntı yayınları

Irefin, P., Ifah, S. S. ve Bwala, M. H. (2012). Organizational Theories and Analysis: A Feminist Perspective. *International Journal of Advancements in Research and Technology*, 1 (1), 71-97.

Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü (2009). *Türkiye’de kadına yönelik aile içi şiddet*.

Ankara: Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Yayınları.

Kayabaşı, Ş. (2016) *Hasıraltı Edilen Cinsel Şiddet*. Karadeniz Teknik Üniversitesi.

Kepekçi, Egemen. “(Hegemonik) erkeklik eleştirisi ve feminizm birlikteliği mümkün mü?”, *Kadın Araştırmaları Dergisi*, 2 no.11 (2012): 59-86.

Köşgeroğlu, N. (2010). *Kahın Duvar İnce Zar*. Ankara: Alter Yayınları.

Kümbetoğlu, B. (2017). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

- Kümbül, G. Burcu. (2006) *Çalışma Hayatında Öğrenilmiş Çaresizlik*. Ankara: Liberte Yayınları.
- Mavili, A. (2014). *Aile İçi Şiddet Kadının ve Çocuğun Korunması*. Ankara: Elma Yayınları.
- Mihalic, Sharon, (2007). “Social Learning Theory and Family Violence”, Editorial Encyclopedia of Domestic Violence(ss.645-652), Jackson, Ali,Routledge:New York.
- Okyay, G. (2007). *Women Victimization: In the Case of Family Honor in Turkey*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Onur, H. ve Koyuncu, B. (2004). “Hegemonik” Erkekliğin Görünmeyen Yüzü: Sosyalleşme Sürecinde Erkeklik Oluşumları ve Krizleri Üzerine Düşünceler, *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı 101, Güz, s. 31-49.
- Oruç, İ. (2012). *Örgütlerde Kadına Yönelik Etik-Dışı Davranışlar: Feminist Etik Bakış Açısıyla Etnografik Bir İnceleme*. (Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir).
- Özbay, C. (2013). “Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak”, *Doğu Batı Dergisi*, 63: 185-204.
- Özbudun, S.(2015).*Aileye Mahsus ’tur (Başka) Tecavüzcü Giremez!*, *Liberalizm/Muhafazakarlık Kısılcığında Kadın*. Ankara: Kaldıraç Yayınları.
- Özdemir, O.(2010). *Bir İktidar Örneği Olarak Kadına Yönelik Tecavüz Tehdidi*. (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.)
- Özgentürk, İ., Karğın, V. ve Baltacı, H. (2012). “Aile İçi Şiddet Ve Şiddetin Nesilden Nesile İletilmesi”, *Polis Bilimleri Dergisi Cilt:14, sayı:4, sayfa:55-77*.
- Özvarış, ŞB. (2007). Türkiye’de toplumsal cinsiyet, kadın ve sağlık. *STED*, 16 (3), 6-8.
- Özyön, A. (2018). Charlotte Perkins Gilman’ın “Kadınlar Ülkesi” Adlı. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi Sayı 60, 261-268*.
- Polat, O. (2017). *Şiddet*. Ankara: Seçkin Yay.
- Şafak, A. A. (2014). *Feminist bir bakışla Türk Aile Hukukunda Kadın Bedeni*.

İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.

Sekman, M. (2006). Her Şey Seninle Başlar. İstanbul: Alfa Yayınları. Selek, P. (2011). *Sürüne Sürüne Erkek Olmak*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Taşdemir Afşar, S.(2015). Türkiye’de Şiddetin “Kadın Yüzü” Sosyoloji Konferansları, No: 52, s. 715-753.

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı (2000). Aile içi şiddetin sebep ve sonuçları. Ankara.

Tolan, B. (1991). "Aile, Cinsiyet ve Cinsel Roller", Aile Ansiklopedisi, Ankara:

T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu

Tong, R. (2009). *Feminist Thought: A More Comprehensive Introduction*, (3. Baskı), Westview Press, Boulder.

Tuğ, B. (2016). Tarih ve Toplumsal Cinsiyet. F. Sarıgil Toplumsal Cinsiyet Tartışmaları (s. 33-50) içinde. Ankara: Dipnot Yayınları.

Tutar, H. (2007). Örgütsel Eylemsizliği Açıklama Aracı Olarak Öğrenilmiş Çaresizlik.

İş, Güç, Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, Cilt:9, Sayı:4, ss.142-161.

Türk, H. Bahadır. “‘Şiddete meyyalim vallahi dertten’: Hegemonik erkeklik ve şiddet”.

İçinde (85-111) Şiddetin Cinsiyetli Yüzleri. der. Betül Yazar. (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015).

Uçan, G. (2016). Toplumsal cinsiyetin öteki yüzü: Erkek. D. Şaşman Kaylı ve F. Şahin (Ed.), Sosyal politikanın cinsiyet halleri içinde (s. 159 – 184). Ankara: Nika Yayınevi.

Uluocak ve Diğ. (2014). *Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Kadına Yönelik Şiddet*.

Ankara: Paradigma Akademi Yayınları.

Ülker, Y. (2019). Değişen Kadın Rollerinin Kadınlara. Erciyes İletişim Dergisi | Temmuz/July 2019 Cilt/Volume 6, Sayı/Number 2 , 845-862.

- Üzel, E. (2006). *Feminizm ve Doğa Ekseninde Ekofeminizm*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). (Ankara Üniversitesi, Ankara).
- Vatandaş, C. (2003). *Aile ve Şiddet: Türkiye'de Eşler Arası Şiddet*. Ankara: Uyum Ajans Yayınları.
- Vahip, I. (2002). Evdeki şiddet ve gelişimsel boyutu: Farklı bir açıdan bakış. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 13(4), 312-319.
- Yanık, A., Hanbaba, Z., Soygür, S., Ayaltı, B. & Doğan, M. (2014). *Kadına Yönelik Şiddet Davranışlarının Değerlendirilmesi: Türkiye'den Kanıt*. Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges) , 4 (4) , 104-111 . DOI: 10.17339/ejovoc.49520
- Yaşar, R. (2007). Depresyonun Kadınlaşması, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:17, Sayı:2, ss.251-281, Elazığ.
- Yavuz, Ş.(2015). Ataerkil Egemen Erkeklik Değerlerinin Üretiminde Kadınların Rolü: Trabzon Örneği. *Fe Dergi* 7, No. 1, s. 117-130.
- Yayak, A. (2020). *Kadına Yönelik Şiddetin Türkiye'deki Yüzü: Son 10 Yılda Basına Yansıyan 10 Şiddet Olayı*, *Turkish Studies – Social*, 15(5), 2739-2755, s.2740-2755
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Yüksel, M. (2003). *Feminist Hukuk Kuramı ve Feminist Düşünce Teorileri*. İstanbul: Beta Basım Yayın Dağıtım.
- World Health Organization. (2005). *WHO Multi-country Study on Women's Health and Domestic Violence against Women*.
<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/violence/24159358X/en/>